

~~50881~~

50910

MAGYAR ÍRÁS

IRODALOM - MŰVÉSZET - KRITIKA

KAZINCZY KIADÁS

IV. ÉVFOLYAM

1935. FEBRUÁR

2. SZÁM

MAGYAR ÍRÁS

Irodalmi, művészeti, kritikai társadalmi folyóirat és figyelo.

Megjelenik július és augusztus kivételével minden hónapban.

Kiadja a szlovenszkói Kazinczy könyv-és lapkiadó szövetség, Tornaľa.

Előfizetési ára egy évre 80.— KČ, 18.— P., 400.— lei, 144.— dinár.

Egyes szám ára 8.— KČ, 2.— P. 40 lei, 15 dinár.

A Kazinczy Könyvbarát Társaság tagjai tagdíj fejében kapják a lapot.

A kedvezményes előfizetéséről felvilágosítás a boríték 3. oldalán

IV. évfolyam

2. szám

1935. február

TARTALOM

	Oldal
FÉJA GÉZA: Kazinczy magyarsága	1
SINKA ISTVÁN: Bölcsöm és temetőm	6
TAMÁS MIHÁLY: Látogatás	7
DALLOS ISTVÁN: Egyedül Szilveszterkor — Da- lol a tárna	15
KÁDÁR KATA: A szomszéd úr	17
TELEK A. SÁNDOR: Ma úr vagyok	25
DALLOS SÁNDOR: Tolvajok	27
MARCONNAY TIBOR: Városban	37
SZABÓ PÁL: Kaland a külteken	38
CSUKA ZOLTÁN: Künnyű mosoly a halálnak	52
BAKÓ JÓZSEF: Csalónak nézhetnek	53
Magyar irodalmi szemle	54
Tóth Árpád posthumus verseiből	61
LUDO ONDREJOV szlovák költő: Martin Nociar Jakubovie (Marek A. fordítása)	66
Külföldi irodalmi szemle	72
BALLA BORISZ: Az álarcok és frázisok halála	78
REMÉNYI JÓZSEF: Magyar író amerikai naplójából	83
MAREK ANTAL dr.: Szlovenszkó a magyar bibliog- rafia tükrében	90
FÉJA GÉZA: Bonifica integrale	94
KIBÉDY ALBERT: Evviva littoria! Evviva Sabaudia! NEUBAUER PÁL: A zene világa és a világ mint zene	98
MAREK ANTAL: Az új írógeneráció és a kritika NYÍRESI-TICHY KÁLMÁN: A kisebbségi művész küldetése	108
BUDAY GYÖRGY: A grafika és a művészetek korszerűségéről	113
ILLÉSSY PÉTER: A Magyar Képzőművészek Egye- sületének jubiláris kiállítása	120
Könyvismertetés	121
MUHORAY ELEMÉR: Egy selyemfestés kiállítás	126
Színház — Film	127

Atengedett fölőspéldány

KAZINCZY MAGYARSÁGA*.

A több mint száz éve porladó Kazinczy Ferenc arca századjának nemes urai közül bizony kirí s olyan lélekkel túlaldott XX. századbeli magyar poétaarc volt már. S bizony megérdemelne egy magyar fejlődéstörténet az eredők és összetevők tanát, mely nyilvánvalóan mutatná, hogy milyen pirosbetűs ünnepünk a széphalmi remetének az élete. Kazinczy Ferencig a magyar literatura ügye csaknem csúpa merő véletlenség, hogy akadt Balassa Bálint, aki beledalolt a jószagu tavaszba s a bujdosólábu őszökbe, hogy Zrinyi Miklós betűsorokba hevítette életének egyik csücskét, s a testörök között Bessenyey Györgyök akadtak. S a poéta, aki egész életre szóló hivatást dobogtatt mellében, s poéta életet mert élni, egykettőre bele is pusztúlt, akár Csokonai. Kazinczynak kellett jönnie, akinek tudatába behöhömpölygött a magyar kultúra egész vidéke, kinek agyveleje tudomásul vett minden erecskét, minden idegszálat s aki tudta, hogy ezek az erecskék és idegszálak egymásról mit sem tudva is közös testet alkotnak, hogy rejtett, alig észrevett vérkeringés dobog Magyarországon: a magyar kultúra. S Kazinczy e vérkeringés szívének szánta magát. Befogadott minden nedvet és felfrissítve, megnevesítve törekedett visszalüktetni a test legrejtettebb zugába is.

Az már egészen lélegzetfojtogatóan magyar dolog: remetének lenni s egy vergődő nekilen-

*) Az év folyamán Kazinczy műveivel és jelentőségével több tanulmányban fogunk foglalkozni.

dülő kultúrát, a magyart megorganizálni, mert a széphalmi remete elsősorban organizátor volt, a magyar kultúra első organizátora, ki nem torpant meg az eszközök hiányán. Ha nem keletkezhetett Tudós Társaság, s a Mecénások inkább agarakat hoztattak napnyugat felől, a folyóiratok pedig elszenderedtek, ott volt a Levél. Egész könyvtárat tölt meg Kazinczy Ferenc levelezése és az egymás mellé tett papírlapok, a kis mozaikdarabkák egy egész korszak belső magyar életét adják, egy érdekes tájat frissennyírott kertekkel, bozóttal, vadonnal, nyugodt tavakkal és szilaj falusi patakokkal. Az egész vidéken pedig ott a széphalmi remete kezének-lelkének a nyoma.

Kazinczyban hiába keressük azt a szilaj nagy életkedvet, mely Balassában, Zrinyiben, vagy Csokonaiban lüktetett. Kazinczy azt jelzi, hogy a faj már az intellektus tiszta síkjára érkezett. Ha más fajba születik, bizonyára nagy filozofiai, vagy esztétikai rendszert épített volna. Magyaországon azonban egyedül a literaturán keresztül lehetett fejlődő, haladó, lázadó lépéseket tenni: Kazinczy jól megégette finom, fehér kezét Martinovicsék tűzénél, s félbeszakadt ijfukorának szépen indult kultúrpolitikai tevékenysége, egyetlen út maradt tehát neki: forradalom az irodalomban, az intellektus tiszta fehér fényével. Fogságából hazajövet viharos éjszaka fogadta. „De villám nem jöve szikrázásokkal, csattanásokkal, dörgésekkel, szeliden lobbanna fel előttünk, felvilágosítá az éj sötétét.” (Pályám emlékezete) Szelid felvilágosító villám! Ez a kozmikus kép Kazinczy irodalmi forradalmának a csillaga.

A fejlődő emberiség belső skálája szerint kezdte hangszerelni a magyar nyelvet és irodal-

mat. Ám nagyon téved, aki azt hiszi, hogy nyelv-
újító munkájával tisztára idegen példák vezették,
s gyökértelen volt az ő forradalma. Erdélyi utjá-
ban egy kanonok megismertette Bertalan bereg-
megyei pap zsoldárfordításával, 1508-ból. Össze-
hasonlítja Pápay Pál barát fordításával, s így lel-
kendezik: „Mely gyönyörű nyelv mind a kettőben
és kivált halabori Bertalannál a Beregh várme-
gyében nemzetnél! S mivé leve ez a gyermeki
nyájasságú szép nyelv azáltal, hogy benne erőt
véve az elmélkedő ész, s mindent igazított tör-
vényszerűbbé tett és inkább szöla az olvasó hi-
deg értelméhez, mint érzékéhez.” (Erdélyi leve-
lek) Egy másik erdélyi levelében a napernyőt
„nappaizsnak” nevezi, mennyivel élénkebb ma-
gyarabb szókapcsolás ez, mint a napernyő. A szó-
szék neki paraszti jóízzel: papoló. Ugyanúgy va-
gyunk érzelmi életével is. Kazinczy és Kölcsey a
szelődült szívű magyar medítálók fölötté nélkülöz-
ték a finomabb magyar érzelmi kultúrát. Közös
ítallal oltogatták szomjúságukat a német szenti-
mentalizmus szirupjával. De Kazinczy is finom
magyar érzelmi kultúrát akart teremteni. Olvassák
erdélyi leveleit, milyen szent kitartással keresi a
magyar rögből kisóhajtó pszihét. S milyen tiszta
naív szertartásokat végez a szent magyar helyek
felett: „Mégegyszer betértem a templomba, meg-
állottam a Martinuzzi kövén s órámat és jegygyűrű
met rátevéem sírkövére, hogy azáltal szenteltetést
vegyenek, s ezt gyermekeimnek jegyzém fel itt.
Menjen által érzésem minden maradékjaimra!”

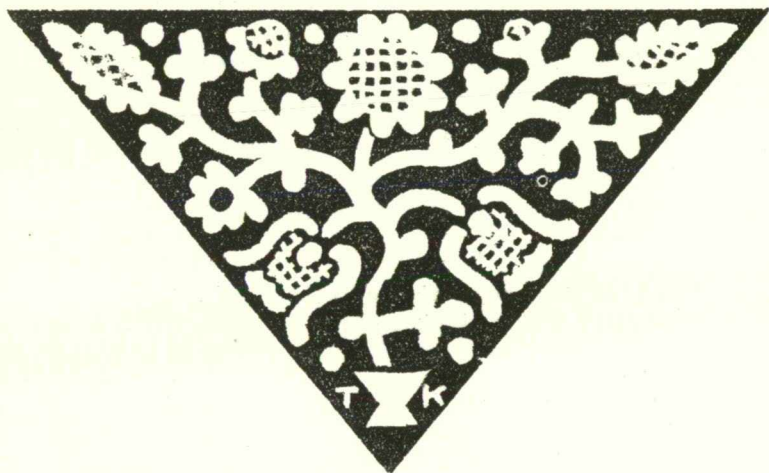
Figyeljük meg Kazinczy arcát: a bölcs s a gyer-
mek vonásai fonódnak harmóniává rajta. Ezt a
fejlett intellektust a naív ártatlanság hamva bo-
rítja. Így ír feleségéről: „Sophie nekem, és esz-
tendőig, nem feleségem volt, hanem szeretőm,
még akkor sem feleségem, hanem szeretőm,

mikor gyermekemet tejével táplálta." (Pályám emlékezete) Műveinek tömegéből ki kellene választanunk a nagy emberi s komoly művészi megnyilatkozásokat. Egy hegycsúcsról végignézi Erdélyt: „Úgy tetszék, mintha valamely Isten egy magasán kiálló pontról nézte volna sok ideig a habokban hánykódó tengert és tündérbotjával egyet ütvén éppen most parancsolta volna, hogy a tenger azon alakban változzék földdé, de bár benőve erdőkkel, melyben egy perc előtt hánykódó hab vala." (Erdélyi levelek). **A legjobb művét persze nem írta meg.** Erdélyi leveleire gondolok, melyekben színes, gazdag regényanyagot gyűjtött össze. A Wesselényiek szoborszerű alakja, magyar, román és szász népelet, tájak, városok, s udvarházak, mint egy nagy költői egész darabjai várakoznak e levelekben.

Más feladat volna Kazinczy ítéleteit mérlegelni, s beszélhetnénk róla, hogy mennyire nem értette Csokonait, hogy finomkodó volt, a későbbi irodalmi „széplelkek" előfutára, hogy az „aranyos közepszer" iránt volt a legtöbb érzéke. De hogy tisztán lásson, ehhez fejlettebb irodalmi légkör, összefüggő kultúrélet s legalább néhány gazdag intellektus sűrű villámlása kellett volna. Kazinczyra más feladat várt: az intellektus átható világosságával rendezni a szétszórt elemeket és testet teremteni belőlük. A munka, amit végzett: **apostoli.** S ami éltette, az nem földszagú száguldó életkedv volt, hanem az intellektus egyenletes, győzhetetlen napfénye. A széphalmi remete világitani mert egy szegény országot, hol mámoroszemű nemesurak lesték a hajnalt, magányos gyertyaként fogytak a legjobb elmék, meggyötört jobbágytestek árnyéka hullott a földre, Katona József visszaroskadt a kecskeméti porba, s borizú,

meg rózsailatú szavakkal echózott a halálnak
Vitéz Mihály ...
Budapest, 1934. december.

FÉJA GÉZA.

BÖLCSŐM ÉS TEMETŐM.

Messiás bölcsőmet fából
faragta ki az
én apám
és keserű szájjal sok-sok éjszakán
beszért a holt fának, vagy mondta anyámnak így:
— Ringasd, ó ringasd hát
furcsa fiunkat, ki majd a fényes
egekbe néz olykor
jobbágybölcsőjét énekelve,
melyből úgy nő ki, mint erős, hű törzsből a ragyogó
lomb
— Ringasd ó,
ringasd, hogy most még hadd
pihenjen erős markunkban így,
álomban előttünk, mert ha
kisiet a hangos világba, úgyis:
elnyeli köd, marja tűz, és temeti csillaghullás.

SINKA ISTVÁN

LÁTOGATÁS

Nem is gondolt rá, észre is csak akkor vette, amikor már leszállt a vonat lépcsőjéről, hogy a szülővárosába került vissza Lanti Cézár. Az olyan kósza vándorok számára, amilyen ő is volt, a véletlen tartogat néha ilyen meglepetéseket. Egyáltalában a véletlen szeret játszadozni az olyan emberrel, aki az életét a véletlenre bízta.

Sötét éjszaka volt, a kapus, aki a jegyeket szedi el az utasoktól, nem ismerte meg Lantit és neki is odatartotta a tenyerét. Ejnye, ejnye, micsoda otromba gyanusítás, még azt hiszi ez az ember, hogy jegy nélkül utazom, — ezt gondolta magában és keserű ízzel dobta a kapus arcába a szót:

— Szabadjegy! Hát ezt se tudja?

A kapus utána nézett, bámult utána és csak úgy magának dörmögte:

— Hát honnét tudhassa azt az ember...

Csend volt az uccán és por lepte el az úttestet és ahogy a lába felverte a port, az otthon régen érzett íze futott elébe. A villanylámpák közül már csak minden második égett és két-két égő lámpa között sötét árnyéktócsák lepték el a házak elejét. Jók voltak valamikor ezek az árnyékos helyek. Itt, ahová egyik lámpának sem ér el már a fénye, ezen a jó helyen, a vasrácsos kerítés kőpadkájú lábazatán üldögéltek régen a lánnyal. Hol egyikkel, hol a másikkal. És amikor valami miatt odébb kellett menniök, a másik árnyékos szigetre, a lámpafényes helyen szemébe húzta a kalapját és gyöngéden, finoman bicegni kezdett, hogy rá ne ismerjenek a szembejövők. Nem volt pedig senki, akinek számadással tartozott volna, de va-

lami különös enyhe szemérem tétette ezt veie. Emlékszik, hogy a lány ezért mindig kinevette, az egyik is, a másik is. A nő az; nem szemérmes és az a sok finomság és csipke, amit az évmilliók a női lélekre aggattak, az mind csak a férfilelek finom szövetének rávetődő fénye. Semmi egyéb. Most is, mint akkor, megint bicegni kezdett és csak akkor hagyta abba, amikor rájött, hogy biceg.

— Bolond vagyok, egészen bolond...

A szülőház kapuja közelében, a sarki átjáró előtt keresgélni kezdett a zsebében. Sok év előtt is mindig a sarki átjárónál kezdte meg a keresgélést, mert már ki volt számítva, hogy mire a kapuig ér, addigra a sok lom közül, amit a zsebében hordott, előkerül a kapukulcs. Most egy kicsit tovább tartott, már megállt a kapu előtt, már fogta is a kilincset, amikor eszébe jutott, hogy a kulcsot a kizárókéjében hordja már évek óta, mert mindig számított rá, hogy egyszer hazakerül. Így kerülnek a dolgok az ember kizárókéjébe.

Bent az udvarban, az udvari szoba ablakán hármat koppantott. A házban hamar kattant a villany, emlékszik, az anyja mindig éber alvó volt, kivilágosodott az ablak négyszöge.

— Ki az?

— Én vagyok, Cézár...

Kinyílt az ablak és a nyíláson kulcsot tartott elébe az anyja keze.

— Az előszoba kulcsa... te vagy az, Cézár?

— Én vagyok.

Bent a szobában, az anyja hálószobájában az éjjeliszekrény lámpája égett. Az anyja már visszakerült az ágyba és az arcán a csendes öröm fényei égtek.

— Na de ilyet... te vagy az, Cézár?

— Én vagyok.

— Gyujtsd fel a csillárt, hadd lássalak.

A csillár kapcsolója mingyárt az ajtó mellett volt és ahogy Lanti az anyjához közeledett, mind a kettőjük arcát a frissen lobbant fény ragyogása lepte el.

— Itt vagyok.

Leült az ágya szélére, az anyja keze után nyúlt, ráncos és száraz volt az anyja keze, de az ujjai még mindig karcsuak voltak, hegyesek, szépek

— Hát itt vagy?

Az apja már húsz éve meghalt, de az anyja még mindig őrizte a kettős hitvesi ágyat. Sokszor mondta, hogy ha nem lenne mellette éjszaka az a másik ágy, tele ágymenűvel, akkor tán el se tudna aludni. Félné, hogy a semmiségbe hull.

Megsimogatta az anyja kezét.

— Itt vagyok.

Reggel az anyja hozta az ágyba a kávé, két vajas kiflivel, asztalkendőt is tett a paplanra, hogy megóvja, ha kiömlene a kávé. Fehér volt a haj az anyja fején, a lába is nehezen mozgott, de amikor Lanti kikelt az ágyból és öltözködni kezdett, ott mozgott körülötte, szinte öltöztette, még el se fordította a szemét. Minek tenné? Gyermeke.

Ragyogó reggel köszöntötte az uccán és a régi házak két sora között ismeretlen arcu apró emberkék futkostak. Cézár elment mellettük, azok rá se néztek, csak éppen hogy félreálltak az utjából és játszottak tovább.

Tulajdonképpen hová is megy?... Sehová, csak éppen nézi az ismerős uccákat, dolga nincsen, lassan, tempósan vette a lépést. Jó szeme volt, már messziről meglátta, hogy az, aki ott a tizedik háznál közeledik feléje, az a tekintélyes aktatás-kás úr az ő harctéri pajtása, akivel sok jó meg rossz napot ért meg valamikor. Fogságba is együtt kerültek és együtt is maradtak esztendő-

kig. Enyhe izgalom futott át rajta, végigpergett benne minden, amit ez az ember jelentett az életében. Most, amikor egymás mellé értek, megálltak.

— Szervusz.

— Szervusz.

— Hát te itthon vagy?

— Itthon.

— Ejnye, lám...

Néztek egymásra, a szemük is nevetett egy keveset, de csak úgy, mint a pislákoló mécses, amely alól kiegégett az olaj. A barátja arcára teljeséggel visszatért a mindennapi élet.

— Kár, hogy sietnem kell...

— Igen.

— Kilencórás tárgyalás.

— Igen.

— No, szervusz.

— Szervusz.

Hát idáig jutottak a dolgok?

Fent a főtéren egy másik barátjával akadt össze. Iskolába jártak együtt, azóta se látták egymást, az érettségi óta.

— No de ilyet... szervusz Cézár!

— Szervusz.

— Mi van veled? Itt vagy?

— Itt. Veled mi van?

— Élek. Mondd csak, kérlek, hány óra?

— Háromnegyed kilenc.

— Tyűh, az áldóját, még lemaradok a vonatról... de pontos az órád?

— Pontos.

— Akkor... szervusz öregem.

— Szervusz.

Kacsázó léptekkel billent át a másik oldalra, az állomás felé; Lanti Cézár pedig arra gondolt, hogy a gimnázium romantikus korszakában ez a

tiú is, ez a kerek, szőke, gyámoltalan gyermek, ez is belecsúrgatta a vérét abba a törött szélű porcellántányérba, amely az osztály örökös vérszerződésének edényeül szolgált. Emlékszik, még a szemét is behunyta, annyira félt a gombostű szurásától, de azért hősies elhatározással döfte hirtelen a tűt az alsó karja belső oldalába, ahol finomabb és vérzékenyebb az ember teste.

Hát igen, idáig jutottak a dolgok.

Szinte jól esett neki, hogy kiért a városból és a régi uton haladt a régi szőlőhegyek felé. A temető kerítése élősövény volt, csupa bokrosra visszavágott eperfa, kicsit odébb a Horváth-szőlőt meg csupa orgonabokor szegélyezte. Akkor is ilyen volt a temető, a Horváth-szőlő is ilyen volt, amikor elment. Most is ugyanaz. Arra gondolt, hogy csak a dolgok hűségesek az emberhez, azok nem esnek ki az ember életéből. Tiszta jószág csak a dolgokban rejtőzik, mert övék a megtisztult örökkévalóság és a napfény és a levegő végtelen tengere.

Ahogy befordult a szöllejük felé vezető útra és elhaladt a két öreg almafa mellett, amely változatlanul volt öreg és a kút rozzant kávéja mellett, amely változatlanul volt rozzant, hirtelen lepte el a messzitünt ifjúság vidámsága. A meredekké vált úton, a szőlőtőkék mellett szinte tánclépésben jutott előre, a melle ugyan zilált, de ezt csak akkor vette észre, amikor megállt a borház kiugró verandáján és lenézett a szőlőtőkék végtelenbe futó tengerére.

Jó volt itt, mert az ember szeme nehezen tudná észre venni, hogy a tőkék megöregedtek: a venyige minden éven frissen hajt és minden éven egyformán megújult fiatalon örvendez a rája termő fürtöknek, csak alul, a föld alatt és mingyárt

közel a földhöz, csak ott öregszik és vastagodik, ráncosodik az évek futásával az anyatóke.

A veranda mellett két oldalt zöld pázsit terült, hanyatt feküdt a puha fűbe és nézte a felhők futását. Meleg volt a föld és a fű puha szőnyege édesen fogta körül a testét.

Alulról, a kút felől fiatal lány közeledett, kapa volt a vállán és már messziről úgy tetszett, hogy ismerős. Ahogy közelebb ért, már azt is látta, hogy mezitláb van és szép izmos lábaszárát barnára égette a nap. Ejnye, ki lehet ez, hiszen olyan ismerős?

— Jó napot kívánok.

— Adjon Isten. Te vagy az, Terka?

— Én.

— A Fejes Sándor Terkája?

— A.

— Most is apád itt a vincellér?

— A.

— Nagyon megnőttél, te...

A lány elpirult, oldalra nézett.

— Minden megnő egyszer...

Lanti Cézár felült a fűben, a lány közelébb lépett hozzá.

— Kinek tetszik lenni?

Nevetett Cézár és fiatal lett.

— A miénk ez a szőlő.

A lány is nevetett.

— Ahá, tudom már... hallottam róla.

— Te még kislány voltál, amikor elmentem, az anyád szoknyájába kapaszkodtál.

Megint nevetett a lány, a foga megcsillant a szája piros hasitékában.

— De már nagy vagyok...

— Nagy.

Messzire nyúlt el a szőlők csöndje, csak lent, az országúton ügetett két sovány ló a zörgő sze-

kér előtt. Cézár keze kinyúlt a lány keze után, ez meg tán észre se vette, csak akkor szólalt meg, amikor a hirtelen mozdulattól lerepült a kapa a válláról, messzi, a fűbe és ő is lezuhant, efölé az idegen ember fölé.

— Jaj, ne tessék! ...

Lanti Cézár két karjával szorította magához a lány hajlékony, vergődő testét és ahogy az arca közel került annak az arcához, erősen a szemébe nézett. A lány is visszanézett rá, arcára kiült a küszködés erőlködése és mert látta, hogy az hasztalan, a tehetetlenség két csöppje bújt elő a szeméből.

— Jaj, ne tessék! ...

Hirtelen jutott eszébe Lantinak, hogy valamikor ilyen gyors és váratlan mozdulatokkal győzte le a nőt és az a kevés ellenállás, ami utána következett, inkább az illendőség kedvéért való volt és utána mindig újongó, vidám örömök következtek. De ez itt, most ez a lány mozdulatlanul terült el fölötte és a szeméből két könnycsepp szivárog.

— Hát sírni kell annak, akit én ölelek?

Ahogy elkapta, olyan hirtelen engedte el a lányt, sietve állt fel a földről és szótalan indult lefelé a hegyi úton. Hátra se nézett.

Otthon már várta az anyja jó ebéddel, lekváros derelyével.

— Tudom, hogy ez a kedvenc ételed, hát ezt csináltam... de mi lelt, hogy ilyen rossz kedved van?... bántott valaki?

Lanti a földre nézett, nem mert az anyja szemébe nézni.

— Semmi... semmi...

Nem mozdult, az anyja lépett hozzá és úgy si-

mogatta végig a haját vékony ujjával, mint akkor, régen.

— Beszélj hát, kisfiam, mi bánt?

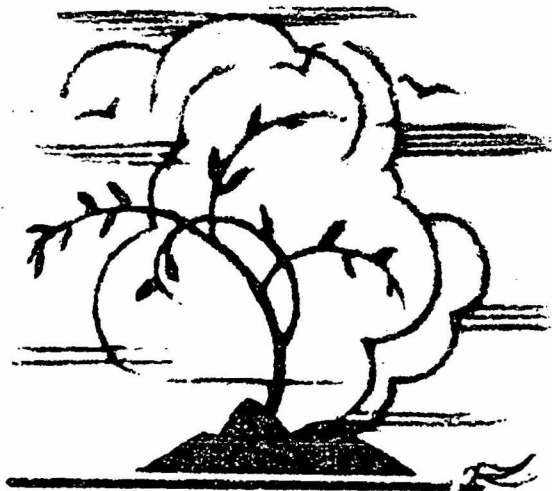
— Semmi... semmi...

Kisfiam...

Hálásan és feltörő jó zokogással bújt az anyja öreg mellére.

*

TAMÁS MIHÁLY

EGYEDUL SZILVESZTERKOR

Azt hazudták mikor gyerek voltam,
hogy az ujesztendő szele reményt hoz a reménytelen-
ségbe

és tisztacsengésű kacagás fakad a lelkek forrásából
és szerető szív áraszt meleget ez estén
és boldogság fűti át a didergő lelkeket.

Hazudtak nekem,

mert ez az éj is olyan, mint a többi,

hiába kerestem egy meleg zúgot

hol kacagó gyermekként örültem volna az új holnap-
nak.

Fázósan didergő lelkemet dér lepte el

és ajkamra vonta a tél hidegét.

És most egy barátom van csak, a Bánat.

Hiába küldöm a többi hűtlen után, kitart mellettem.

Emlékférgek marnak

és lelkembe fájdalom hasogat.

Értéktelen kavics voltam

asszonylelkek csillogó gyémánthegye mellett

amelytől megvakúltam.

Talán mosolyogni fog még a lelkem az utolsó hol-
napon

és annak hagyom majd ezt az utolsó mosolyom,

aki egyszer elhitei velem,

hogy nem is hazudtak nekem, mikor még gyerek
voltam.

Nyitra.

DALLOS ISTVÁN

DALOL A TÁRNA

Felsír a föld a csákány nyomán
jajszavát visszhangozza az ásító tárna
Felsírunk, ha kín marcangol
(bár a holnap szép holnappá válna)
Szikrát vet a megsebzett kő
és szertehull akár a forgács
Szemünk szikrázik, izmunk feszül
testünkön a verejtékkorbács
Lihegve törtetünk, mint mozdony
mely egyre zakatolja tovább-tovább,
míg el nem fogy előle a kanyargó acélkígyó —
És millió verejtékforrásból
pezsgő fakad —
Más mindenkinek . . .

DALLOS ISTVÁN

A SZOMSZÉD ÚR.

A gyerekek csak szomszédúrnak hívták Barna Istvánt, mivel nem tett névjegyet az ajtajára. Akadtak olyanok is, akik rókapofájú szomszédnak hívták, nem mintha valóban ez lett volna rajta a legnevezetesebb vonás, talán épen azért, mert semmi nevezetes nem látszott rajta. Így adtak kifejezést a Zöld Sor lakói az új lakó iránti ösztönös gyűlöletüknek. Idővel Barna István szépen összeismerkedett a Zöld Sor társadalmával, a száz és kétszáz pengő fizetéses hivatalnokokkal; előkelő gesztussal kezelte le a százpengősöket és végtelen áhitattal tisztelte a kétszáz pengősöket; neki tudniillik pont százötven volt. A szomszéd úr jó fogásokra tanította a futbalozó gyereksereget és fekete szemével jelentős pillantásokat eregetett az arra haladó úri-asszonyokra. A jelentős pillantások persze valójában semmit sem jelentettek s csak arra voltak, hogy Barna István tömzsi, kopott hivatalnokfigurája hozzánjön a Zöld Sor képéhez, mint a dűledezett kerítések, az egyetlen gyérfényű ívílampa, télen a sár és nyáron a por. Szemben a szomszéd úrékkal laktak Gál Zsuzsiék. Gál Zsuzsi pirosbabos kendővel kötötte be reggelenként a fejét, mikor a szomszéd úr hivatalba loholt, a fejére rázta a portörölt. Barna István erre alázatosan megemelte a kalapját és kicsit vihogott. Aztán tovább loholt és anélkül, hogy tudta volna miért, nevetett. Hazajövet fontoskodó arccal sietett s csak egy-egy szóra állott meg a kopott kerítéseknél, hóna alatt néha titokzatos csomagokat tartott s ahhoz rend-

szerint magyarázatot is fűzött: „szegény kicsi feleségemnek viszek valami nyalánkságot.”

Barna István szegény kicsi felesége hallgatag, sötétszőke asszonyka volt, halványszürke szeméből még a mosolyán keresztül is valami bágyadt szomorúság folydogált s betöltötte a két szoba konyhát, meg a kis kertet. A kis kertben csupa halvány lila és fehér petunia virágzott, egynéhány rezedatő és dohányvirág. Ezeket az egyszerű, egyillatú virágokat kedvelte az asszony. Tavasszal fájos derékkal, halkan nyögdecskéve szúrta a földbe a palántákat s nyáron fél-öntözőkkel ő hozta rájuk a vizet, mivel Barna István sehogysen találta férfiasnak, hogy virágokkal bibelődjék... Délutánonként kitette a kertbe a nyugágyat, azon feküdt és fülén a rádióval varrta a Barna István lyukas nadrágját, de ha a cigányzene elhallgatott, akkor letette a kagylót, a többi már nem érdekelt. Szomorúan nézett körül a lila petuniák közt, unott mozdulattal tolt le öléből a foltozást s arra gondolt amit pár hete az orvos mondott neki: „nagyságos asszony vigyázzon; ha még egy abortusra kerül a sor, nem vállalom a felelősséget”

A sarkon megszürkéllett hirtelen Barna István rövid, peckesre kihúzott alakja, kezében finom kis csomag „szegény kicsi feleségének.” A felesége észrevette és szemeiben annyi szomorúság gyült meg, hogy kiömlött és szinte elárasztotta a Zöld Sort. Söhajtott, mert már biztos volt benne, hogy egyszer rákerül a sor. Megborzongott: a petuniák a halált lehelték.

Mire Barna István az ajtóhoz ért, az asszony összeszedte a celeculát s bement a konyhába, tüzet gyújtott, készítette a kis lábasba a reggeli tejet, hogy az úra reggel könnyen megtalálja. Kávét tett mellé meg cukrot. Elkészítette a tiz-

órait is, mert mostanában nem igen tudott felkelni kora reggel.

— Na hogy vagy fiam? — lépett be Barna István a konyhaajtón, ahol az alacsony ajtó mellett szinte nagynak látszott. Odament a felségéhez megcsókolta, csak úgy szokásból. Az előbbi kérdést jóakarattal mondta, de már a feleletet nem várta be, hiszen ugysem hallhat semmi újat. Hirtelen hozzátette még azt is:

— Nem volt senki délután?

— Nem.

A férfi bement a hálóba, végighevert a kanapén, az esti újságot olvasta, mialatt a déli paprikás fölmelegedett a tűzhelyen és megnyugtatóan teregette ki illatát a Zöld Sorban.

*

Tikkasztó hőségben jött haza Barna István a klinikáról. Ruganyosság volt lépteiben. Mint az olyan ember, aki valami nagy esemény központjába kerül, úgy hitte, mindenki őt nézi. Számталanszor elismételgette magában a jelenetet és igyekezett a saját mozdulataira jól visszaemlékezni.

— Szóval megnyomtam a kilincset és bementem a folyosóra — részletezte magában a történetet — ott egy jó képű fehérszemély a földet mosta, aztán bementem egy másik ajtón, ahol az apácák sűrögtek-forogtak, ott volt az a nehéz szag, akkor jött ki az öreg orvos azzal a komoly képpel s őt félrehívta a sarokba, megköszöörülte kétszer is a torkát, mielőtt megszólalt, de milyen finom úri ember is az és azt mondta: „kedves Barna úr” — újra ismételte magában: „kedves Barna úr az Isten akaratába bele kell mindnyájunknak törődni, közölnöm kell önnel, hogy a felesége fél-órája meghalt.” Kezet nyújtott neki a főorvos,

még szólt egy pár szót a műtétről s ő meghajolt és azt mondta: „Igenis köszönöm alásan.” Valami olyasfélét gondolt, hogy hát ez mégis csak valami szép dolog de aggodalma is támadt: azt hogy köszönöm, mégsem kellett volna mondania, hátha nevetett rajta az öreg orvos, de nem, még sem hiszen úgy meg volt hatva, nyugtatta meg magát. Ezt az „igenis köszönöm alásan”-t megszokta a hivatalban a följebb valóival szemben s ünnepélyes alkalmakkor hogy s hogy nem szájára jött a nem mindég alkalmas mondat.

Ilyen elmékedések közben ért el saját kerítéséig, körülnézett, a nagy melegben gondosan le voltak húzva a zsáluk s csak a legyek maradtak kint.

Ugy érezte, mintha a felesége halála két araszszal nagyobb embert csinált volna belőle; szomorúságot próbált erőltetni az arcára, de a temetés részletei, új özvegyi állapota s a saját személyének központba kerülése eltöltötték egész lényét. Féktelen vágyat érzett, hogy közölje valakivel a szenzációt, de sehol semmi nesz, csak a forróság. Jó lett volna beszólni a Rácékhoz, vagy jobbra a Muskétásékhoz, de valami ösztön visszatartotta. Hadd jöjjenek azok hozzá. Bement a lakásba, de nem volt türelme a maradásra, így a középutat választotta, megállott az előszoba küszöbén és merev arccal várt. Valahol lépések hallatszottak és csikorgás, bekanyarodott a szemetes. De még három helyre kell előtte mennie.

— Kérem a szemetet — szólott be rekedten a taligás ember s láthatólag igen kis tisztelettel bökte meg mutatóujja fekete végével zsiros kalapját.

Barna István nem felelt, nem tudta hogy kezdje, csak bárgyun nézett a melegbe.

— Na nincs ma szemét? — S már fogta is a taliga nyelét, hogy tovább hajtsan.

Ebben a pillanatban Barna Istvánból kinyilallott a kín:

— Délelőtt meghalt a feleségem — s ezt olyan száraz és idegen hangon mondta, hogy saját maga figyelt fel rá legjobban.

— Ne mondja nagyságos úr, ejnye, ejnye szegény kicsi nagyságos asszony, pedig a múlt héten még ő adta ki nekem a ládát.

Pálinkás, a szemetes nem volt bőszavú ember, nem tudott többet mondani, még egy párszor elmondta hogy ejnye, ejnye így akarván kifejezésre juttatni, hogy a világ kormányzásával sehogyan sincs megelégedve, majd tovább döcögött.

Barna István ott állott a napsütéses ajtófélnék támaszkodva, kielégítetlenül, szomorúság nélkül, furcsa szárazsággal a mellében. Szerencsére Pálinkás kocogására kijött a szemetes ládával kezében a kövér Rácné, odanézett az ajtóba s vidáman kiáltott:

— Na mi van Annuskával szomszéd úr?

Barna István szinte felragyogott az érdeklődésre, de hirtelen erőt vett magán, ünnepélyes léptekkel igyekezett a közös kerítéshez és ott saját magát is elképesztő fenséggel mondta:

— Nagyságos asszony ő már egy jobb világba költözött.

— Jézus Uristen ne hagyj el, — sikoltott a kövér Rácné, úgy hogy a Muskétásné abban a pillanatban kijött a gyerekekkel a karján, megtudni, mi történt. A gyerek abbahagyta a szopást és rázendített a bögésre. Lassanként az egész Zöld Sor asszonyai ott jajgattak a szomszédúr kerítésénél s a férfiak is fejcsóválva sajnálkoztak, de azok nem igen tudtak mit szólni. Pál Zsuzsi sohasem járt Barnáéknál, de most ő is odatámasztotta izmos fehér karját a kerítésnek, szaporán törölte a szemét s mélyen belenézett a szomszédúréba.

Legtöbben azon sopánkodtak hogy néhány nappal előbb még saját szemükkel látták szegény Annuskát.

Majd csend lett. Barna István, az ünnepelt zavarba jött, a körmeit kezdte nézegetni. Pál Zsuzsi szólalt meg elsőnek.

— A halottnak már jó, neki már nem fáj semmi, de akik itt maradtak azokkal mi lesz, ó Istenem, szegény szomszéd úr!

Barna István ebben a pillanatban hősnek érezte magát.

*

Megfrissült, ruganyos léptekkel ment Barna István a felesége temetésére. Csak úgy feszült rajta a vadonatúj fekete ruha. Cipője vidáman csikorgott. Haját erősen megkente brillantinnal s az is temetési pompában csillogott a napfényben. Barna István hivatalnok életében az esküvője óta semmi esemény nem történt s ez a temetés megmozgatta egész vérkeringését, életet öntött belé. Izgatta a szenzáció, ahogy a feketében lépkedett, minduntalan körülnézett, mintha a járókelőktől kérdezné:

— Tudjátok-e mi történt velem, az én feleségemmel?

Csak a szomorúság, az nem tudta elfogni a szívét, e helyett valami színes ünnepélyesség ült ki arcára. Valóságos lámpaláza volt. Ott voltak a kollégák. Maga a főnök is eljött a temetésre. Erre igazán nem számított. Eljöttek nemcsak a Zöld Sor lakói, de még a szomszéd utcából is a távoli ismerősök. Legtöbb gondja arra volt, hogy a főnöke, meg a kollégák ne ismerkedjenek össze a hátul gubbaszkodó szegény rokonokkal.

Hazajövet mégis kényszerítette magát, hogy ilyeneket gondoljon: „Szegény Annuskám, nem sok öröme volt az életben, mennyit kellett szen-

vednie míg a földbe jutott." Hangosan is elismételgette magában: „szegény szegény.” Úgy érezte, mintha ezzel valami tartozást róna le s hogy a bűnbánatot teljessé tegye, hazaérve bő kannákkal öntötte a vizet a halvány lila és fehér petuniákra. A virágok már tócsában álltak, de ő még hordta a tele kannákat, mintha sok év mulasztását ezen az estén akarta volna kipótolni.

Hideget vacsorázott. Gonddal az akasztóra tette az új kabátot, megnézegette újra. Hiába — gondolta — a fekete ruhában nézek ki a legjobban. Kifényesítette a cipőit és lefeküdt. Szomorú akart lenni, de tudja Isten — ő maga is restelte egy kicsit — még egy könnyet se hullatott. Aztán megint csak elkalandoztak a gondolatai. Mint valami nagy játékot, újra átélte az izgalmas napot; átszámolta újra kinek mennyit fizetett, újra meggyőződött, hogy nem csapták-e be; sokáig időzött a főnökével való beszélgetésnél, milyen nyájas volt, nem is hitte volna eddig, hogy őt így kedveli, ki tudja, talán a közeljövőben előléptetésre is számíthat; no de az anyósa, — mindég is utálta — nem valami szépen viselkedett, annál jobb, most végleg szakít vele; egyszer csak Pál Zsuzsinál akadt meg a gondolata, csak úgy minden összefüggés nélkül jutott eszébe: Hú az anyja Zsuzsikáját be jó dereka van, eszem a zúzóját — mintha feleségével régi magát is eltemette volna, új élet vágya feszítette meg és hangos nevetés buggyant ki száján. A hangos nevetéstől elrestelte magát, bedugta fejét a párnába és elaludt.

*

Reggel kissé elaludt, pedig pontosan akart bemenni a hivatalba, hadd lássa a főnök úr, hogy még most is milyen kötelességtudó. Idegesen kapkodta fel a vadonatúj feketét. Reggelizni akart,

de a csészéje még estéről mosatlan volt, a vezetőknél csak úgy hideg vízben öblítette ki; a piszkos csésze láttára valami őszinte, lelke mélyéből fakadó érzékenység fogta el: bezzeg Annuska este elmosta és odakészítette neki reggelre. A kávé üveget nem találta, végül ráakadt a kredencben, de üres volt. No nem baj — gondolta — jó lesz üresen a tej és beleöntötte csészéjébe. Valami különös szag ütötte meg:

— Persze, megsavanyodott, tegnap elfelejtettem felforralni.

Ott állott a savanyú tej s üres feketekávé üveg előtt, reggeli nélkül, tehetetlenül. Barna István lelkét hirtelen beborította a keserű gyász. Neki-dült a konyhaasztalnak és szivettépő zokogással siratta el az ő kedves feleségét, Annuskát.

KÁDÁR KATA

MA ÚR VAGYOK

Minden, mi szép volt, elkopott lassan:
A fiatalság, tisztelet, erő.
A kis mód után elment a rang is
S ma úr vagyok, mint a vályogvető,
Ki egész héten a sárban táncol,
Vasárnap pedig felveszi elnyűtt,
Uraságotól levetett frakkját
S a nagyapjától jussolt hegedűt
És meggörnyedve cincog egy falat
Kenyérért, vagy egy lerágott csontért . . .
Hogy aztán hétfőn újra felmarja
Az örök tánc és az örök miért . . . ?
— Táncolok én is . . . És csak ünnepnap,
Görnyedek békén . . . Mert nekem ünnep,
Amikor Isten mellém ül titkon
És felhúrozza a hegedűmet . . .
S hegedülök és sír a hegedűm
És sír a vonóm: az életemet
Szépíti, festi fájdalmas szépnek,
Úgy, ahogyan csak festeni lehet,
Úgy, ahogyan csak muzsikusz lelke
Tud feljajdulni bús fájdalommal.
És égre száll, száll az ünnepi dal . . .
. . . Ilyenkor veszem úri valómból
megmaradt rongyom s míg a szent napok
Tiszteletére magamra szedem,
Néha azt hiszem, hogy ember vagyok . . .
S csak, mikor tompán megcsuklik a húr,
Ébredek rá, hogy álom volt csupán,
Hogy fiatalság, tisztelet, erő
Mind elfutott a vesztett mód után,

Hogy nincs már ébren mit, mire várni:
Hogy a vonóból koldúsbót vállott . . .
S ha nem érezném mellettem Istent
A dallás alatt, csóvát vetnék be
Lelkem házába és felgyújtanám,
Hogy égjen ki végre . . .!

TELEK A. SÁNDOR

TOLVAJOK

Az uccai lámpák ferde fényt vetnek a gyalogjáróra s oly képtelenül elnyújtják az emberek és fák árnyékait, hogy azok benyúlnak egészen a piac sötétjébe. Izegnek-mozognak, közelednek, távoznak, s olyan mindez ott a hideg flaszter felett a téli város fényében, mintha sötét és ördögien hangtalan borotvák pattantak volna ki az emberek és a fák testéből, s nem tudom én, milyen bosszúból, át akarnák metszeni a házak és a bódék falait. Ott állok a járda egyik szélén egy vékony fának támaszkodva az én árnyékom is benyulik a piac sötét terére, hallgatom a zajt, ami a vásárlók lépteitől és beszédjétől támad körülöttem s le nem veszem a szemem a pék bódéjáról. Ott áll a bódé velem szemben, bent ég a lámpa s a széthuzható ablak előtt a keskeny párkányon szép barnára sült rozscipók állanak egymás mellett, tetejükön kevés megsült, fehér liszt s egy-egy lyuk a köldöke a kenyérnek mint mondják a pékek. Kis pálcával vagy éppen a mutatoujjukkal azért döfik a kenyéren ezeket a lyukakat, hogy a túlságos szénsavat levezessék belőle s össze ne essék a tészta. Ez már szakkérdés, de tudom, mert sokat jártam pékműhelyben.

Ott állnak hát szépen sorban egymás mellett a kenyerek s megszámolom őket: kilencen vannak: Nyolcat szépen megvilágít közülük a belső lámpa fénye, egy azonban, a balszélső, túl esik a világosságon, teljesen árnyékban, a bent dolgozó segéd látóhatárán túl van s azt nézem. Ha a pékmester mindezt úgy látná most, mint én, összeszidná keményen a legényét emiatt az egy cipó

miatt, hogy így a fényen kívül állította és nem tudja ellenőrizni s egyszerre tudná, miért támaszkodom én olyan kitartóan a fához, mintha lányt várnék találkozóra s vékony kiskabátomban azért türném a hideget. Ojjé, a pék egyszerre kitalálna mindent, odajönne és elkergetne kemény szavakkal, talán még rendőrért is kiáltana, mert sok bizalmat nem kelt külsőm s egy csapásra tisztában lenne velem. Ravaszok már erre az Angyalföld felé a pékek, nagyon kitanultak, olyan szemük van s olyan pszichológiájuk, hogy a legjobb² detektív is megirigyelhetné s nem lehet őket becsapni.

Mert igen: el akarom lopni azt a kenyeret ott az árnyékban. Nincs sok dicsekednivalóm velem, de nem is szégyenlem semmiféle társadalom előtt. A társadalom könnyen ítélkezik, mert sok fejből áll, rendőrei vannak, sok szabó, cipész és éléskamra áll mögötte, kevés a fantáziája s azonkívül meg van győződve önmaga tökéletességéről. Én azonban éhes vagyok, gondolom, tegnap dél óta nem ettem, hevertem a vackomban csaknem huszonnégy órát az ágyon, hogy takarékoskodjam a fogyó kalóriákkal s ezalatt az idő alatt végigcsináltam minden fantasztikus álmodást, amit csavargó ember csak végigcsinálhat. Voltam pilóta, elsőosztályú gyorsvonati utas, kétszázkilóméternyi autótút után álltam meg egy kávéház előtt ahol a menyasszonyom várt rám, egyre türelmetlenebbül nézve az óráját, magam sportruhában szaladtam be, kezetsókoltam néki: Drágám, azonnal jövök, csak átöltözöm! Fent a szállodai szobámban szmokingba vágtam magam, lejöttem, megfogtam a menyasszonyom kezét: Drágám, csak a kisujját akartam látni, ezt az édes kisujját! Hát így, így bolondoztam huszonnégy órát végig üres zsebbel, piszkosan és kirugottan, de olyan lélekkel, mint a teremtő Isten szárnya, mely-

lyel végigrepülte a kialakuló káoszt s itt a fánál most elhatároztam, hogy ellopom a kenyeret.

Hát állok ott keményen s bár még sohase lop-tam, nem dobog a szívem. Nyugodt vagyok, mint egy matematikus, érzem az erőmet és az elhatározásom bátorságát s még kicsit büszke is vagyok, hogy ilyen kemény fából faragtak sahellyeti, hogy siránkoznék és fohászkodnék odahaza, kijöttem, hogy kimarjam a világ javaiból azt, ami a jussom. Nem vagyok hát notórius tolvaj, nem is ilyen a vérem, ezt megállapítom magamban, többet el nem vennék, mint ami kell, pénztárcát például egy világért se tudnék elemelni, lenézném magam miatta, de ami nekem kell, ahoz jogom van, ezt erősen hiszem s ez a hit megnyugtató, erőt ad, tisztává tesz és fölment. Nyugodtan állok ott és számlálom magamban a lehetőségeket. Ugy tervezem, hogy mikor megérkeznek az esti vevők, közbük vegyülők, kérek valami lehetetlent a segédttől, mondjuk krémesrétest s persze nincs. Fitymálva odébbállok, aközben elcsenem a kenyeret, a kabátom alá vágom, aztán be a sötét bódék közé, a szomszéd uccánál ki és haza. Ragyogok az örömtől, bár éhes vagyok. Keményen fúj az esti téli szél, fázom, rendőr is cirkál itt-ott s ha elcsipnének, holnap bent lennék az ujságokban s anyám olvasná, de hát oda se neki, úgy megcsinálom én ezt, hogy csupa gyönyörűség lesz s otthon kinevetem a péket.

Fiatal vagyok, erős és csordultig vagyok hittel s a magam iránti bizalommal. Azt hiszem, nagyon szeretem magamat s úgy tudck magamra gondolni, mintha egy daliás, ragyogó barátomat emlegetném. Folyton nevetek.

Még nem kezdődött meg az esti sürgés-forgás még a hentéseknek és a pacalosoknak is alig van dolguk, a pékhez alig egy-ketten jönnek, azok is

jobbára munkásasszonyok, akik hirtelen vesznek, megszámlolják aggódva a visszakapott pénzt, aztán sietve oszonnak haza, mintha valami nagyon szomorú, szürke bogarak lennének — igen, szinte futnak óvatosan és magukba huzódkodva, mint a bogarak — várnom kell hát. Nézegetek, mosolygok a házakat borotváló árnyékokon, egy rendőr közelgett arrafelé, türelmetlen arcot vágok hát s mikor közelembre ér, odafordulok az egyik járókelőhöz.

— Pardon, uram, nem lenne szives megmondani, hány óra van?

S mikor megmondja, hogy negyed hét, grimaszt csinállok.

— Nem érdemes nőekkel kezdeni! Már több mint negyedórája várok!

Nevetnek rajtam s bár a gyomrom nem lehet nagyobb az öklömnél, olyan fintort vágok utánuk, mintha egy trigonometriai ábra lenne az arcom. Csupa tetterő vagyok, biztos várakozás, vadász mindössze, pontos céllövő, aki a vadra vár, sport az egész, erőtér, olyan kamaszos tréfa. A bigeszem többet ér, mondom, mint az egész piac!

Két urforma jön. Egy csoport munkásember, asszonyok, lányok a gyárból s a mozgalomban igazán nem mondhatom, hogy boldogtalan vagyok. Olyanokat mondok a lányoknak, hogy csak! Megkezdődik a pék körül az esti roham, mind többen érkeznek, s egy kis lány jön, olyan rongyoska és kopottka és didergő, olyan kis sápkóros vacak, mint mi hívjuk, ha úgy fiatal férfiak együtt vagyunk, kék kendő van a fején fehér pettyekkel, valami rossz szvetter, a szeme szürke, az álla hegyes, a kis keze hosszú, csontos és sovány — a kezeket veri meg legelőször a nyomorúság — s az arca olyan, mint egy család elpötytyentett sirása. Valami olyan panasz, olyan belső

panaszkodnivaló, amit, mielőtt elmondana, lenyel az ember. Tartogat, mert talán ez a lenyelt panasz az ereje, tizenöt éves ha lehet, de csak én tudom, mert jobban ismerem a nyomoruság arcát, mint a rendőrorvos s ez a kislány nem mutat tizenkettőt. No mindegy, gondolom, van erre felé ilyen seregszámra, nem újság és nem új néznivaló, nem is én intézem a népjóléti tárca ügyeit, igaz-e? Kiki ahogy tud, boldogul s érzem, hogy az önzés lesz hovatovább a legszebb erény, mert megerősödik tőle az ember s mostanság ugyancsak kemény legényekre van szükség. A kislány megáll mellettem talán öt lépésnyire, körülnéz, aztán közelebb jön s megkérdi:

— Kérem szépen, hány óra lehet?

A fenét!

— Ja, fiam — mondom neki — nincsen toronyóráim, csillagok meg nem jöttek, de talán félhét körül állunk ebben a cudar télben.

Megáll, elhuzódik tőlem, összefogja magát s ő is elkezd nézni a péküzletet, mint én. A kis orra lassan kifényesedik, mert hideg van s a cugosci-pője fülei elől-hátul elállnak, mint a rosszul alkalmazott sarkanytyuk. A szeme fényes, mint a rom; most látom, kék. Ugy néz rám, mintha félne tőlem. Zavar egy kicsit, ahogy ott áll s merően nézi az üzletet. Ha ez észrevesz valamit, még kiált, bejelent vagy valami. Gyerek. A teremtésit, alkalmatlan társ ilyen manőver előtt. Egyszerre keserve-sebb a világ s hogy itt van mellettem, kellemetlen lesz az éhség is. Hirtelen feltámad és megfacsarja a gyomromat.

Minden bajom eszembe jut s érzem, hogy hideg van. Szúrós szemekkel nézek a kislányra s az eloldalog. Eláll a pékbódé sarkához az árnyékba s mint egy kis fagyos, leöntött macska meghúzódik és les az ablak felé. Ugy érzem, a kenyeret nézi,

azt a kenyeret, amelyre nekem fáj a fogam: a kilencediket. Nem tudom, mit akar, mit vár és miért van itt. Nem nézek rá, ki akarom dobni a szememből a képét, de nem sikerül. Odafordítom a fejem és farkasszemet nézek vele hosszú percekig.

— Takarodsz onnét! — gondolom magamban.
— Takarodsz a szép apád búsulásába.

Mert nyugtalanít és éget az arca, olyan tekintete van, mint egy haldokló, szép kis kölyökállatnak s olyan mozdulása a görnyedésben, mint egy szomorú nőnek, anyának vagy Isten tudja, kinek. Érzem, hogy az ellenfelem, le szeretném rázni s úgy nézek rá, mint a vasvilla, dühösen, mint ellenfélre szokás.

Sokan vannak már a pékbódé ablakánál, egész tömeg s a kislány lassan egy lépést közelebb csúszik a kenyér felé. Lobbot vet bennem az indulat és a préda féltése. Ember vagyok és éhes vagyok és olyan az éhes ember, mint az állat ha bántják. Hohó, mondom, ez a kis vakarcs is az én tervemmel dolgozik, az árnyékban levő kenyér neki is feltűnt, hamar kitanulta. Hanem én is itt vagyok, fiam, s az a kilencedik kenyér már félórával előbből az enyém, mint a tiéd, nekem arra opcióm van és megütlek, ha hozzányúlsz! Talán nekem is van némi jogom élni és valami kis érdeket talán én is szereztem arra a kenyérre egynéhány megpróbáltatással ebben az életben!

Ellököm magam a fától, égisz lobog bennem a méreg, e pillanatban olyan éhes vagyok, hogy megrágnám a deszkát és kemény könyökkel bedolgozom magam a tömegbe. Gyorsan megy, mert dühös vagyok. Féltém a falatomat s látom, a kislány szinte mániákus gyerekerőkönyösséggel megint közelebb lopakodott a kenyérhez, mintha hátulról valaki hajtaná. Ki hajtja ezt? Lüketet a halántékom s eltípornám. Hamar ott vagyok

az ablaknál, sietnem kell, mert versenyfutás van itt, komoly arcot vágok s mint egy rendes, családapa-forma munkásember állok az ablak elé.

— Nem kaphatnék két krémes rétest?

De minden idegem feszül, hogy gyerünk gyorsan ezzel a mókával, mert vége a kenyereknek s a nyolcadikat már lehet látni az üzletből. A ségéd rámnéz.

— Meg van maga bolondulva? — kérdi vigyorgva. — A Zserbó ott van a Gizella-téren, talán oda méltóztassék.

— Kikérem magamnak! — mondom dühösen. — Tanuljon tisztességet és különben is, micsoda finom péküzem az, ahol még krémes sincs? A feleségemnek akartam...

De már ugrik bennem a türelmetlenség, hátulról is tólnak, lépek odébb, a kabátom szárnyát kitárom, hogy hamar készen legyek a feladattal, meggörnyedek egy kicsit, balkezemmel nyúlok a kenyér után, megfogom és vinni akarom, de vele együtt megfogok egy kis csontos kezét is. Csikokritok. Hát meg vagy, gyere csak, gyere velem, tácskó, gyere, gyere, a sötétbe a bódék közé, ez a vacak kis kezéd nekem csak mint a pille, gyere, most leszámolok veled, aljas kis csavargó, kapcabetyár! Kezét és kenyeret fogva húzom magammal, nem irgalmazok. Keményen szorítom, aztán jobb kezembe markolom a kenyeret s beleharapok azonmód, hogy ezzel is bebizonyítsam a tulajdonjogomat.

Már a sötétben járunk, megállok, a szám tele van kenyérral, magam elé-rántom a kislányt, meg-rázom és kiabálok a kenyér mögül:

— Te! Te bitang! Mit akartál?

Szörnyű bennem a düh, hátha nem volna kenyér a számban, bizonyára hangosan kiabálnék,

noha én is loptam s bizonyos, hogy bevinne a rendőr. De így tele szájjal dühösen, csak nyögök most. Nagyon gyér itt már a világítás, de látom, hogy a kislány, bár egyik kezemmel mint a békóval fogom, áll előttem, kicsit zilált, de úgy nézem, nem nagyon fél, az arca kemény és össze van szorítva a szája. A szeme kicsi és villog, mint a hiúzé. A keze feszes és a kezében meghúzódó ín és izom van. Edzett proletárgyerek, nő, de inas és harcos, már fakeményre éhezte az izmait, már öntudata van, inat fészít, nem enged és harap.

— Látod — mondom — most agyonüthetnélek, vacak te! Most egyszerűen odacsaphatnálak a falhoz, a kutya se látná! A kenyér itt van a kezemben és erősebb vagyok!

Szidom, korholom, leckéztetem, az erőm mutatom neki, de úgy néz szembe velem, hogy szúr a pillantása s ha lekötnék a kezem, és úgy kellenne vele percekig szembenézniem, hamarosan za varbajönnék és lesütném a szemem, akkora erő és olyan kemény a nézése. Csak állunk szemben: már nem rázom, csak nézünk össze, ez a gyereklány, meg én, a felnőtt, erős fiatalember, a vékony kabátomban s szájamban a péppé vált kenyér.

— Nos! kiáltok neki. — Nos! Szólj! Vagy egyelek meg téged is? A lába olyan, mint a pipaszár és az egész mint egy kis útszéli cserép, de már kiköt az emberekkel, konkurrál, fene egye meg, versenyt rendez! Csak harangoz a lába a nagy cügöscipőben, de már vadállat a bitang! Nos hát! Nos?

Megszorítom a karját megint, hogy érzem a kiscsontjait, az erőmmel játszom. Akkor elviggyan a szája, tele lesz könnyel a szeme, megreszket.

— Komisz, piszok férfi! — mondja sziszegve —
Legény! Gyalázatosak!

Sziszeg! Le van győzve, minden tehetetlen gyerekdüh ott a hangjában, rázkódik, elfordul, felzokog és elindul nekem balfelé, ki az útnak, kis kendője olyan, ahogy a fény besugározza elülről, mint egy igen groteszk, hasadtcsőré és sovány madár. A kis teste még nem kész, félben maradt, nem is lesz kész és fejlett soha, sápadt arcú marad, aszott mellű és eljegyzett a tüdőbajjal, de majd idővel valakinek a felesége lesz, hogyné, ez a lányok sorsa, valami munkásé, kocsisé, teherhordóé, ilyesmié, micsoda beteg gyerekei lesznek. Uramisten, kenyérbelet köt zsebkendőbe, azzal cucliztatja őket... most a lapockacsontjai kiállnak s a nyakán a csigolyák olyanok, mint ha babot varrtak volna a bőre alá, magában reszketve zokog és somfordál...

Nem tudom, hol van a dühöm, csak rettenetesen szégyenlem magamat, az árnyékban úgy állok, hónom alatt a kenyérral, mint akit leköptek, elveszett a biztonságom. Zavart vagyok, tétova, igazi tolvaj, csak valami feszülés bennem, új düh. Utánairamodom.

— Te! — mondom neki. — Te! megállj! Megállj és ne, itt a kenyér, ideadom a kezébe, fogd meg, nekem ne böggj, fogd meg és eredj! Eredj haza, pimasz, vidd a kenyérem, de mond meg apádnak, hogy aztán maga jöjjön! Ha valamit akar, aztán maga jöjjön, álljon ki ide szembe velem ő maga, akivel meg lehet birkózni, öltre lehet menni, fojtogatni egymást, de ne gyereket küldjön maga helyett, a zsvány, ne gyereket, akinek vékony a csontja és sírvafakadt! A maga arcát hozza ide, ha férfiember, ha igaz ember, tegye elém a mellét, a rongy! Pfuj!!

Meglegyintem tenyérrel a kislány fejét, elzavarom, de aztán mindjárt megrúgom a jobb-bakan-csom sarkával a ballábam fejét, megrántom a sapkám, átbukdácsolok a bódék között, közben kiköpöm a számból a kenyérmaradékot s mint a kutya, amelyet leöntöttek valami kapu alatt, éhesen és fázva bandukolok hazafelé. Mikor kinyitom az ajtómat, hangosan fölnevetek, de olyan hangosan, hogy a szomszéd ócskavasas kutyája elkezd ugatni. Bent még mindig nevetek.

— Doktor Lira! — mondom magamnak. — Lira úr szépet cselekedett, mint egy paraszt!

De tudja Isten, nem vagyok elkeseredve s az az érzésem, hogy igazságos ember vagyok. Tudniillik, hogy mell-mell ellen kellett volna elhoznom azt a kenyeret, hanem gyerek jött érte, a fene egye a dolgát, gyerek s mit kezdjen az ember egy gyerekkel? Az az igazság, hogy gyalázatosan éhes vagyok. Lehet, hogy más másként csinálta volna, de édesanyám mindig arra szoktatott, hogy őszinte legyek önmagammal s biztos, hogy édesanyám akar nekem mindig a legjobbat életemben. Hát akkor nincs panaszra ok, a kilencedik kenyér helyére talált s nekem annyi hasznom van, hogyha édesanyámmal álmodom, nyugodtan mosolyoghatok. S ha veszem, talán ez a világon a legfontosabb. Most azonban vetkezem, fekszem le s látom, hogy pók mászik a falon.

— Nini, pók! — mondom magamnak s azontöprengek sokáig, hogy a pé, az ó és ká betűnek ez az egymásutánja mért jelenti éppen ezt a kis, hálószővő állatot? Hogy találták ki ezt az emberek? De nem tudok rátalálni a nyitjára.

DALLOS SÁNDOR

VÁROSBAN

Nem érek én rá semmire ebben a városban itt —
minden reggel nagy tervekkel indulok utamra
s minden ucca messze visz, elsodor, széthasít.

Pénzt kell keresnem, pénzt hogy életbe maradjak,
és esténként elfáradva, szomorúan
nézem röptét a szabad madaraknak.

Pénzt kell keresnem, hogy minden, amit szeretek,
életbe maradjon, hogy életbe maradjanak
nő, gyermek, mindenki, ki szívembe nőtt.
Így veszik ki belőlem lassanként minden szeretét.

Ma is mennyi mindent akartam
s mily keveset tehettem!
Este van és nézem a szabad madarakat —
Messze repülnek
este van és nézem a boldog fákat, mily mozdulatlan
állnak a boruló ég árnyai alatt
s én tette vagyok kárhóztatva, tette a tehetetlen.

Egyszer majd eljön a végső este
s megszűnik minden mozdulatom
s megtudom,
hogy a madarak röptét s a fák nyugodalmát
szemem nem hiába kereste.

Eredj ki az emberek zürzavarából
életem, eredj:
Fákkal, madarakkal, az egész világgal
csak így leszel egy.

MARCONNAY TIBOR

KALAND A KÜTELKEN

(Részlet az író Pénz és pénz c. regényéből.)

Selymes Mihály, cégtáblája szerint uri és női cipész, a valóság szerint csizmadia mester, vagy amint a szomszédok hívták suszter, ült őseitől örökölt háromlábú székében és ifjabb lánya, a tizenöt éves Bori, keresztnévén Borbála számára ki tudja, kinek a cipőjét varrogatta.

Bori állt a tűzhely mellett, szál szoknyában, akaratos, szétbomlott fekete hajával és lábában kását főzött. Kölest. Mert a kütelken bizony, nem főzhet ebédre zsannamannát. Fiatal, kinyillóban lévő testét plasztikus széspégben mutatta meg a szál szoknya, lesz ő is olyan szép, mint a nénje, ha nem szebb. Legalább is ezt állítja az édesapja.

Lábán harisnya nincs, csak régen agyonviselt cuggos cipő, melynek húzója úgy áll elől hátul, mintha úgy akarta volna egyenest. Hatalmas, fából ácsolt feszület csüng a falon, mert Selymes mester vallásos ember. Egyebekben pedig évvel a feszülettel együtt keresztre volt itt feszítve a szomorúság, mert a mester vidáman kalapálja a cipőt és énekel hozzá. Kong a szerzett vagy lopott klingertégla, száll a dal csókról, Nániáról:

„Nagyapám míg kicsi vót,
Nagyon szerette a csiziót,
Egy holdvilágos éjszakán
Nagyot cuppantott Nánián...”

Az énektől, kása gőzétől fent, a mestergerendán meglobogott a pókháló, ez a szegénység keszkenője. Hangtalan, alattomos volt ez a lobogás, de mégse kerülte el a Bori szemét. A lábason keresztül fektette a fakanalat, seprüt vett fel az ajtó mellől, kinyújtzkodott és hopp! . . . menten megszűnt a lobogás. Vissza tette a seprüt az ajtó mellé és kiment a konyhába.

Selymes Mihály uri és női cipész ajkáról egyre kanyar-

gósabban szállt a dal. A kása egyre türelmetlenebbül pötyögött a lábasban, így: Pötty . . . pötty . . . , Forró csészék nyilladoztak a kása tetején és megmutogatták az edény fenekét. A mester bozontos szemöldöke a tűzhely felé fordult. Tán arra gondolt, hogy hova lett már ez a Bori vajjon? Már úgy volt, hogy kirúgja maga alól ősei székét, de Bori visszajött, kanalakat, tányérokat hozott. Édesen, furcsán hozta a tányérokat. Mélyedésükkel melle felé borultak a tányérok, egyik karjával oda szorította és a másikban voltak a kanalak. Lábával taszította be az ajtót, jött gangosan, tizenöt évesen és melle és a tányérok ringtak, ringtak . . .

— Mára bosszúságunk lesz édesapám, mert viszket a bal szemem, — mondotta Bori és lepakolta a cókómkot az asztalra tenyerével dörzsölte szemét.

— N . . . nem gondolnám Bori. Mert hogy milyen nap van máma?

— Mára pintek van, — mondotta Bori és a lábast levette a tűzhelyről. Hogy mihamarabb szünjön meg a pötyögés, letette a földre. Így szokták ezt a kültelken.

— Éppen azért nem gondolnám Bori. Mert teszem fel, ha szerda vagy csütörtök volna, akkor csakugyan bosszúság volna, de pénteken az visszafelé számít.

— Ni . . . mán meg a másik is viszket, — csudálkozott Bori és kásával rakta meg a tányérokat.

A mesterben végképp összeomlott a tudomány. Töprengve próbált ezen eligazodni. Az asztal mellé húzta székét, tányérjába kavart és azt mondta:

— Akkor biztosan öröm is lesz, bosszúság is lesz. Mert szokott az úgy lenni néha, Bori.

Bori megdörzsölte még öklével szemét, aztán széket tett az asztal mellé. Az egyiket. Mert két szék volt a szobában csupán. A harmadik, a suszterszék, már nem a szobában volt, hanem a műhelyben, a műhely pedig ott volt a sarokban az ablak mellett. Ültek egymással szemben, ebédeltek. Így az alacsony székben úgy látszott, mintha a mester bozontos, szakállas csecsemő volna. Álla, szája alig hogy feléri az asztal síkját. Bori pedig nagy, fekete hajú tündér, aki gondolza,

táplálja az elaggott csecsemőt. Gőzök, párák kavargóztak a tányérokból aszerint, ahogy a kását egyszerre vagy felváltva fújták. Mert a kültelken fújni szokták a forró kását. A mester ritkán, de erősen, Bori apránként, lihegve, illatosan. A feszület megbékélve nézett le rájuk és a tél is mosolyogva nyargalt tova az ablak alatt.

Gyors kopogás haladt végig a ház előtt, mert hogy elhordta onnan a havat a szél. Aztán a konyhában, majd az ajtó előtt hangzott ez a kopogás, valaki kalamolt az ajtón, aztán kocogott.

— Tessék! — mondotta a mester, mert így szokták ezt mondani a kültelken.

Bényilt az ajtó, apró emberke akart belépni a szobába, de a magas küszöben megakadt a lábán és hasra esett. Feje majdnem elérte az asztalt.

— Állj fel onnan ebadta! Én akartam oda feküdni, — kacagott a mester és Bori is kacagott, fuldokolt, mert éppen akkor volt tele a szája.

Az apróember felugrott, riadt szemmel állt a meleg tűzhely mellett. Hogy letakarja zavarát, ujjával ábrát akart mázolni rá. De rémülten kapta be az ujját, forró volt a tűzhely nagyon.

— Nna. Mán meg a tűzhelyet akarod összetörni? Hát mi az ujság, he? Hogy fittyen a lotty?

— Azért küldött anyuka, hogy tessék megmondani mester úr, készen van-e az anyuka cipője? — mondotta szépen, értelmesen a kisember, mert a kültelken is tudják, hogy mi az uri beszéd.

— Mondd meg anyukádnak cimbora, hogy még nincsen készen. De küldjön el érte holnap reggel, akkorra készen lesz, — válaszolt a mester és kanalába bámult. Nem kell ezt mán fújni se. Bekapta.

A kanalát nézte, de valójában a Bori lábát nézte, amelyen a kérdéses cipő volt. Mert a dolog úgy állott Borival, hogy mióta megvan, soha nem volt még salját cipője. Soha nem volt még Borinak külön, salját cipője, napról-napra, évről-évre mindég a más cipője volt a lábán. Miket javítani, tal-

palni hoztak a külváros lakói. Volt olyan, amelyik csak egy nap volt a lábán, de voltak aztán olyanok is, a rosszabbak közül leginkább, melyeket egész héten át hordott, hogy majd, ha másik kerül, avval váltsa fel. Így nőtt, szépült a Bori. Tán azért van, hogy senkinek nincsen olyan gangos járása a kültelken mint neki . . .

A kisember zavarban volt, mert nyilván, otthon nagyon ráparancsoltak, zavarában újra a tűzhely felé kapott, de aztán rémülve csukta be az öklét jóeleve.

— De mester úr, kérem, aztat mondta anyuka, hogy tessék megcsinálni, mert nem tud kimenni a házból.

— Jól van jól, na. Jöjjetek el érte estére, addig megcsinálom. Hanem a pénzt hozzátok, hallod? Kereken ötven fillért. Nem felejtet el? Ötven fillért — magyarázta a kisembernek a mester és arra gondolt, hogy éppen ma reggel hoztak be egy pár vadászcipőt, jó lesz az a Borinak, míg másik kerül. Igaz, hogy vastag talpú, nagy, nehéz cipő, de hát tél van most, hideg van most.

— Kezit csókolom! — köszönt a kisember és egyálló helyében megfordult, felkapaszkodott a kilincs után.

Bori félkelt az asztaltól, kinyújtózkodott. Őt nem érdekelték ezek a cipőpanamák. Csak legyen, ez a fő. Feltette a székre egyik lábát, megtapogatta a cipőt, mintha búcsúzkodna tőle. Aztán bedugta lábát a szék rácsa közé és suty! már lent is van. Aztán másik lábát tette oda, arról is a földre hullt. Ott maradt Bori mezítláb, szál szoknyában, de mosolyogva. Mintha angyalok vetkőztették volna le. Percig gyönyörködve nézte meztelen, de csakugyan szép és parányi lábafejét, egymás mellé rakta, ujjait begörbítette, majd szétterpesztette, aztán térdig felhúzta szoknyáját. Kecsesen előre hajolt.

— Édesapám! Úgy-e szép lábam van?

Selymes mester bosszankodva nézett Borira, aztán felállt. Így, ahogy állt, valósággal óriás volt a mester. Feje csaknem a gerendát érte, kicsit meghajolt, odább lépett, de olyan volt ez a lépés, hogy az idegen azt hihette volna, hogy azonnal keresztül lép az asztalon.

— Nem hallgatsz el mindjárt? Mán hogy volna szép? Ha még egyszer azt mondod, hogy szép, azonnal rádverek. Nézze meg az ember!

Bori nevetve engedte le szoknyáját, aztán a műhelybe ment, kalamolt a lomok, öreg csizmaszárak között és kihálászott közülük egy magas szárú, piros bagaria csizmát.

— Ezt húzom fel, édesapám, ni!

Az öreg szinte tisztelettel nézett a csizmára.

— Hogy gondolsz olyat, Bori? Hiszen az a bárónéjé! — Ez a szó, hogy báróné, éppen úgy kongott vissza a falakról mintha azt mondta volna a mester, hogy fuvarosé, vagy a zsákosé, vagy akárki más, közönséges halandóé, mert évek óta bárónéja is van már a külteleknek. Albrétben lakik valamelyik odúban és egyébként arról nevezetes, hogy sok pálinkát szokott inni.

— Istenem . . . hát éppen ezért . . . — mondotta Bori és meztelen lábához hasonlítgatta a csizmát — Hiszen édesapám, neki sincs szebb lába, mint nekem!

De a mester most az egyszer hajlíthatatlan maradt. Volt ebben valami tekintélytisztület is tán, a társadalmi rendek helyeslése, az élet szerinte való tökéletessége és azt mondta: hogy nem. Abba már nem egyezik bele.

— Csak . . . csak most az egyszer, édes kedves apám! — könyörgött Bori és az öreg nyakába borult.

Az öreg nem tudott kitérni az ölelő kérés elől, azt mondta: jó. Estig nem bánja hát, estig a lábán lehet, de aztán ott van a vadászcipő.

Bori kacagva kapta fel a csizmát, aztán leült. Felhúzta. Kicsit nagy volt, de azért gyönyörködve mozgatta meg benne a lábát.

Voltak napok, főként vasárnapdélutánok, mikor az öreg bibliát olvasott az asztalnál és Bori pedig a műhelyben lévő cipőket próbálgatta a lábára. Unnep volt ez Borinak, szórakozás. Komoran, vészesen kopogott a mester szájából az Ige és Bori messze száguldó lélekkel vándorolt cipőről cipőre az Igek közt. Több napig szájában volt ezeknek a délutánoknak az íze, egészen addig, míg aztán újra összegyűit

a cipő a sarokban és más délután más gyönyörűséggel következett.

Selymes mester szeretettel nézte a csizmának örvendező Borit. Most, először mozdult meg benne valami parányi kis lázadás szegénysége ellen, vagy a Bori egyre jobban nyíló szépsége ellen. Hogy miért is nem tud már egyszer neki venni vagy csinálni új cipőt vajjon? Inkább venni. Mert ő már nem tud új cipőt csinálni ilyen takaros kicsi lábba . . . Nagyon vékony sugárban jött ez a lázadás, de csak lázadás volt és bizony, megrontotta az ebéd ízét.

— Majd lesz neked szép, vadonatúj cipőd is, Bori, — mondotta szomorúan, de nem Borinak mondta, hanem inkább magának mondta orvosságul iménti lázadása ellen.

— Nekem új cipőm? — nyílt ki csudásan nagyra a Bori szeme.

— Igen, neked, — erősítgette az óriás és ősel székébe ült. Hogy menten bozontos, szakállas csecsemő legyen belőle.

Ez is egyik nagy teher volt Selymes Mihály úri és női cipész életén, ez a testi nagyság. Más, rendes iparoseMBER foglalkozásához szabja teste méreteit, csak éppen ő esett ki ebből a rendes kerékvágásból. Hosszúak, nagyok szoktak lenni az ácsok, vagy kovácsok, de még inkább a szatlarok, kocsi-fényezők. A suszterok csinos kis emberkéek, az se baj, ha törpék és világ csudájára éppen hogy ő nőtt ki a házból . . .

— Nekem új cipőm lesz, azt mondta édesapám? — vette kezébe Bori újra az előbbi kijelentést, mert jó lesz ezt megbeszélni, alaposan.

— Neked hát. Szép, lakkcipő, antilop betéttel.

Bori elképedve bökött a mellére.

— Nekem la?

— Mondom, hogy neked, nézze meg az ember! — boszszankodott a mester és titkon számígtatni kezdte, hogy mennyi pénz is kellene ilyen cipőért vajjon? De hamarosan rájött, hogy soha, soha nem lesz Borinak új cipője az ő keresetéből. Azok a husz és ötven fillérek, amelyek naponta

foltokért, varrásokért összegyűlnek, soha nem nőnek meg egy szép új cipő erejéig.

Bori még mindig csudálkozva állott a szoba közepén, szoknyája széle egyik kezében maradt, úgy, ahogy apja ígérete találta volt és újnyit, csizmaszáron felül kimosolygott hótisztza bőre.

— Hát honnan lehetne nekem cipőm, édesapám? — kérdezte újra és újra, mert ez a kijelentés, amit az apja tett, szinte hihetetlen.

— Hagyjál mán nekem békébe, na! — kavarta össze a mester a szavakat, amely szavakból immár az is nyilvánvaló, hogy tetőtől talpig tírják vér áll, vagy foly, vagy motolál a mester úr ereiben. — Ha egyszer azt mondtam, hogy új, salját külön cipőd lesz, akkor lesz is, elhíheted. Avagy mikor nem teljesült még be amit én mondtam, Borbála? — beszélt a mester és orrára tette szemüvegét. Határozottan, teljes erejével markolta meg a lopott klinger-téglát, lábával félre taszította a csirizes tálat és felvette a kalapácsot.

Ennek a téglának, mint minden tárgynak Selymes Mihály úri és női cipész háztartásában, külön története van. Történt egyszer, hogy a városban járt dolgai végett a mester és nagyonis étvágygerjesztő kolbászok, húsok voltak egyik hentes és mézsáros kirakatában. Némi habozás után benyitott és vásárolt félkiló húst. Micsoda lakomát csapnak ők ebből Borival! A mézsáros szépen papírba csomagolta annak rendje szerint, hazafelé menet vigan dudolta kedvenc nótáját. Melyben szó van a csizioról és arról, hogy Nániát is nagyon érdekelte a holdvilág. Munkások burkolták az utcát, ahogy itt elhaladt, szeme megakadt a szép, sima téglákon. Szeme megakadt a kemény téglákon, mert úgy heverték ott az út mellett, mintha minden arramenőre kötelező volna, hogy vegyen fel belőlük egyet-egyét. Az embernek ilyen alkalommal nagyon gyorsan vált az esze, pillanat alatt tisztázta magában a fogalmakat. Egy ilyen téglaföltetlenül kell ahhoz, hogy tökéletes legyen a műhelye. Ilyen téglán simán, egyenletesen lehet víz- és viharállóra kalapálni a legvadabb talpat is. Úgy tett, mintha ráejtette volna a húst a

téglára és milyen könnyen fellehet azt markolni a téglával együtt! De egyik munkás éppen akkor nézett arra, a hús ott maradt, de a téglá csakugyan haza került.

Hát így van. És most Bori ragyogó arccal hallgatja, hogy kong a téglá, aztán féktelen örömeiben rázendíti, de csak úgy lányosan, szemérmesen:

„Nagyapám míg kicsi vót,
Nagyon szerette a csiziót . . .”

Közben a kanalakat, tányérokat szedi össze az asztalon és énekel, énekel. A téglán vigan kopog a kalapács, a Bori szájából vigan száll a dal és a megfeszített Krisztus sé szenved úgy a falon.

Télben, délután olyan nagyon hamar a falra települnek az árnyak és Bori kicsit félre húzta a vászonfalat az ablak iránt. Mert ha úgy esett a sor, hogy Bori el akart tűnni a műhelybe járó emberek elől, a nagyvirágos ágytakarót felakasztotta két végénél fogva az ekőre odavert szögekre és kész volt a közfal. Perc alatt szétnyitotta a nappal ágy, éjjel szekrényt, vagy hasonlólag és használatilag megfordítva, aztán ráfeküdt. Feje alá tette a kezét és olvasott. Mert könyvtára is volt Borinak, melyek szép, sárga fedelű könyvek kapták a főszerepet Legkivált egy, a Füttyös Dan. Nagy betűvel, ahogy éppen Borinak jól esett.

De ma délután nem olyan józú ez a könyv, mint tegnap, meg azelőtt. Mintha fakult volna a Dan szerelmes szava, füttye se úgy cseng a délutánba és a babája sírása nem igazi sírás. Vagy mindezt csak az ígért cipő csinálta volna? De mégis belémerül a hős szerelmes küzdelmeibe a lóval a lányért, a lánnyal a kutyáért . . .

— Bori, én beszaladok a városba. Ha keres valaki, jövök azonnal, — mondotta Selymes mester és Bori azt mondta, hogy jól van. Csak menjen, ha dolga van. Látta, hogy apja készülődik, mert az árnyak keresztül szoktak hajolni a vászonfalon.

Így, könyvvel a kezében múltak el Bori fölött a délutánok. Gyönyörű muzsikává csendült lelkében a klinger-tégla

kongása, az árnyak hozzá hajoltak, az igazi falra másztak és olyan jó volt, olyan furcsa volt ezek közt az árnyak között lenni, élni. Erről is, amarról is jönnek, mozognak az árnyak, de közbe semmi sincs. Csak ő van, a Füttyös Dan van és a kutyája, babája, lova . . .

A mester után bécsukódott az ajtó, Bori még jobban megbillentette a vászonzalat és könyvébe bújt. Összefolyt körülte a délután.

Egy perc? Két perc? Vagy egy óra? Annyira nem fontos a Bori életében. Egyszer csak félfüllel arra figyelt, hogy valaki kopog az ajtón és már be is nyit. Most bejön a szoba közepére és az árnya, a kíséző, az embert soha el nem hagyó árnya már is itt van mind a két falon . . . Valami olyan furcsán cserdül, olyan szívet dobogtatón csendült, mikor azt mondta:

— Jó napot!

Csönd. Bori kihajolt a nappal ágy, éjjel is ágy szekrényből, most egyszerű nagyon szeretne volna, ha keresztül tud nézni a képzelt közfalon. De valami úgy megfogta, úgy lecsitította a nyelvét, nem a félelem. Arrul szó sincs. Hiszen olyan sokszor maradt ő így itthon egyedül. De mégis. Ha evvel az érkezővel valami nagyszerű, valami rendkívüli dolog történhetne . . .

— Bon zsur, — mondotta az idegen hangosabban és Borinak úgy tetszett, hogy nevet, hangtalanul, de nevet.

Csönd. De hallga mit mond? Bori már ennek mégiscsak megvárja a végét.

— Bune zuá! Good bey! . . . mondotta, hadarta az idegen hangosabban, aztán, hogy senki nem válaszolt ugyanezt elmondta horvátul, majd csehül, olaszul. Majd átcsapott a törökre, spanyolra. Keresztül száguldott Portugálián, onnan átnyargal Arábiába, hogy nyomban csecsebcül darálja el köszönését. Végül nagyot sóhajtott héberül és hátáról ledobott valamit, Bori nem látta, hogy mit. Aztán leült az ősi székbe.

Bori olyan nészet hallott, mint mikor valaki veti le lábáról

a lábbelít. Nagyon jól ismerte Bori ezt a zajt. Nem azért volt suszternek a lánya.

Az idegennek keresztül látszott a vászonfalon hajladozó árnya, amint a mester szerszámjai között kaparászott. Csakhamar megkondult a klingertégla és kongott, kopogott . . . A tégla kongása mellé dal is csendült. De ezt a dalt, vagy ehhez hasonlót nem hallott még Bori soha sem. Hallgatta, hallgatta Bori a dalt és mintha messze, nagyon messze az idő irdatlan távolában a füttyös Dan füttyörészne . . . De egyszeriben úgy szétszakadt minden, mintha valaki ketté vágta volna. Az idegen elég hangosan mondta, még pedig magyarul:

— Af . . . fene egye meg! — Püff. Valamit földhöz is vágott.

Borinak olyan jó kedve volt, hogy hangosan felkacagott.

Az idegen felugrott és tétován nézett szét. Aztán a vászonfalhoz lépett és felperté. De az kiakadt a szegből és lehullott lába élé. Ott feküdt Bori az ágyon, nyitott könyvvel, kacagó szemekkel. Az idegen hiába hadart össze mindent a félvilág nyelvén, most nem tudott szólni semmit, csak állt szótlánul, mezitláb. Egyik kezének kisujából szivárgott a vér.

— Nem való gyermek kezébe a suszterkés, — kacagott Bori és felült. — Várjon, azonnal bekötöm, csak akassza helyére eztet a falat, — s az ágy végéhez nyúlt, ahol ott állt a báróné csizmája a vártán. De a Bori keze is megakadt fele uton, mert csak most látta meg, valójában az idegent. Most az is mezitláb volt, de ruhája olyan, eszkimószerű, vagy mintha indián törzsfőnök fia volna. És fiatal. Oh beh fiatal. . . Mindezt Bori egy szempillantás alatt látta meg, mert nyomban visszakerült a vászonfal a gerendára és most már az idegen árnya ült le mellé az ágyra. Lelkendezve húzta fel a báróné csizmáját, kétszer is megnézte, jól áll-e. Aztán kilépett a vászonfal mögül.

Akkorra már az idegen újra a kerekcsékben ült és nagy szorgalommal kalapált a téglán.

— Hát mit csinál maga itt? — kérdezte tőle csudálkozva.

Az idegen felállt, meghajította magát aztán újra leült.

— Remélem, — mondta, — remélem, — hogy abszolte

nincs semmi kifogása az ellen, hogy ne járjam a világot ebben a télben meztláb?

— Oh, ázt hogy teccik gondolni . . .

— Az ilyen kislányok, mint maga, még sok mindent gondolnak. Nézzen csak ide! — felvette egyik lábbelijét, ami se csizma, se cipő nem volt, hanem a kettőnek eléggé sikerült kereszteződése, — kéri a kását. — S megpiszkálta az orra hegyét.

— Kását? — kérdezte Bori és szája nevetésre huzódott.

— Azt. Pedig, ha esze volna ennek a lábbelinek, tudhatná, hogy régen elvette a víz az én kásaföldemet. — Ujra a téglá után nyúlt.

— De hát így . . . csak így beállítani . . . és hátha én megijedtem volna? — Úgy mondta ezt Bori, hogy kitudja, milyen nagy dolgok függnék attól, hogy ő megijed-e vagy nem.

— Nem hinném, hogy maga olyan könnyen megijedne. — Válaszolt az idegen és nézte Borit.

— Miért nem hinné?

— Először is azért, mert igen jó ember vagyok és másodszor pedig egész nap jártam itt a külvárost, hogyha véletlenül olyan cipésműhelyre akadok, amelyiknek nincsen otthon a gazdája. Vagy megholt, vagy elköltözött, vagy felakasztotta magát. . . .

Borinak a csudálkozástól tántva maradt a szája. Ilyet még nem hallott, mióta megvan a világ.

— A maga cipőjét csak olyan műhelyben lehet megcsinálni, amelyiknek nincs otthon a gazdája? — kérdezte. Pont, mint a mesében. Vagy a Füttyös Dan-ban. Pont ugyanaz.

Az idegen lélekből nevetett.

— Olyanban. Tudja, ez olyan tengerlépő cipő. Nagyon jó cipő ez, csak az az egyetlen rossz tulajdonsága van, mint ahogy már mondtam is . . . S újra beleszurt a kezébe. Tethetetlenül csüngette le a karját, nem megy, nem megy. Vége van mindennek. Mindennek vége van . . .

Bori rémülten húzott elő valahonnan tiszta rongyot és azt mondta, mutassa csak a kezét Hadd kösse be.

Az idegen feltartotta a kezét, de aggodalmaskodva kérdezte, mert Bori a szúráásra nyomott csipetnyi suszterszurkot:

— Mondja, nem kapok én ettől az izétől vérmérgezést?

— Tudja, vérmérgezést csak a nagyon mérges emberek kapnak. De remélem, hogy maga nem az? — magyarázta Bori felemelt ujjal, anyáskodva és piros csizmájában ellépdelt az idegen előtt. Büszkén, gangosan, mint ahogy senki nem tud jární a kültelken. — Most pedig mondja el nekem egykettő, hogy miért pont csak abban a műhelyben lehet megcsinálni a maga cipőjét, amelyiknek megholt a gazdája? — leült az asztal mellé, mint aki szép mesét vár, úgy nézett az idegenre.

Az búsan tapogatta a lábbelit.

— Legfőképpen azért, mert egyetlen árva fillérem sincs és ebből következik, hogy olyan műhelyt kellett keresnem, amelyiknek nincsen otthon a gazdája. Mert eleinté másképpen próbáltam, de sajnos, egyre jobban rájöttem, hogy Miskolcon egyáltalán nem dolgoznak ingyen a suszterok. Másodsor pedig ma este előadást tartok a nazarénus-pavillonban a Fillippi-szigetéről és csak nem mehetek ilyen előkelő helyre ilyen lábbelivel? — Mutatta újra cipőjét, amely kéri a kását.

— Fillippi-szigetek . . . nazarénusok . . . — úgy hullottak a Bori fejécskéjére ezek az imponáló szavak, hogy roppant tisztelet vette körül az idegent tőle. Ki lehet ez én uram Isleném? Olyan Füttyös Dan-féle? Vagy elüldözött király-fia? Szegénynek, nincsen a suszterra pénze . . .

— Várja meg, míg édesapám hazajön és ő megcsinálja úgyis.

— Hogy-hogy úgyis?

— Hát úgy la. Ingyen. Ő szokott csinálni ilyesmit.

Az idegen elkeseredve nézett szét, de egyre jobban tódult a szobába az este. Valami duruzsoló meleg volt ebben a fiatal lánykában, szava merő zsongás és nyugodalom. Érezte, hogy jó volna itt lenni ezen az egyetlen estén. Jó volna inni, habzsolni az ízes, romlatlan beszéd muzsikáját, ami hull a kíváncsiskodó gyermek lelkéből. De menni kell. Hívják a

még be nem járt országutak. Ez az előadás is hívja. Hiszen evvel keres talán némi pénzt . . . De hát így, ilyen lábbeli-ben.

— Én elhiszem, hogy a maga édesapja nagyon szíves ember. De lássa, ha már itthon volna, tán már akkor is késő volna és így hát fucs a pénznek, bizony!

A Bori fejében úgy száguldoztak a tervek, gondolatok, mint a gyorsvonat. Vojjon, hogy tudna ezen a ifatalemberen segíteni? Segíteni, segíteni . . . Meglátta salyát lábán a bárónő csizmáját, amely még meglehetősen jó állapotban volt, csak itt volt kiszakadva, a ránc közt. Igen. Ezt oda adja neki reggelig . . .

— Nézze csak. Maga itt hagyja a maga csizmáját, édesapám. majd megcsinálja. Hátha pénze is lesz akkorra, nem igaz? Én meg oda adom az én csizmánat, ahogy látom, éppen jó lesz ez a maga lábára, mert kicsit nekem nagy is. — S az idegen orra elé tartotta két lábát.

Az idegen nagyon meglepődött ezen az ajánlaton. Hogyan? Hát ez a szép gyermek, ez a rongyos tündérlóna any nyira megérti az ő tragikumát, hogy nyilvánvalóan egyedüli kincsét, szép csizmáját felajánlja neki erre az estére? Hálát dadogott előbb szerbül, aztán svédül, észttül, végig az északi és déli népek nyelvén. Mikor kifogyott a szuszából, éppen a Dzsingiz.khán utódainál tartott. De piros csizma már a lábán volt, kicsit szorított, de boldogan nyújtotta Borinak mindkét kezét.

— A nevét mondja meg. Hogy megköszönhessem . . .

— Bori.

— Bori . . . kisbori . . . , többet nem mondott, de kezecskölt. — Holnap reggel itt vagyok a csizmával korán.

— Oh, mi nem kelünk korán, — mondotta Bori úgy, mintha szakácsnék, szobalányok állnának a háta megett. Nagyon boldog volt Bori. Most kapta élete legelső kézcsókját.

Az idegen megcsókolta még egyszer a Bori kezét, előbb egyiket, aztán a másikat, de nyomban elpirult, mert olyan formán érezte, hogy ő most egy gyermeknek csókolt kezét. Össze ütötte bokáját és kiment az ajtón. Lehetetlen, hogy

gyermek volna már. De ha gyermek is, nagyon édes, nagyon bájos gyermek . . .

Bori sokáig állt a szoba közepén, nevetgélva, karjaival hadonászva, csak akkor vette észre, hogy mezitláb van, mikor fájni kezdett a talpa. Meggyújtotta hát a lámpát és felhúzta az idegen cipőjét. Amely olyan volt, mintha csizma volna, de mégse az volt, mert fűző is volt benne.

Az idegen pedig végig kopogott a ház előtt a báróné csizmájában. Bicyklijét magához vette, amely ott volt eddig a ház előtt, ráült és nyomni kezdte a pedált a város felé. A biciklin sokszínű, tarka zászlókat lengetett a szél, ami erről fúj, a Bükk felől és fekete felhőket görgött a hátán.

SZABÓ PÁL

KÖNNYŰ MOSOLY A HALALNAK

Kőlapok rozsdás évszámai hiába huhúztak ránk,
primitív fényképekről könnyen felénk himbálóztak
rég eltűnt mosolyok.
Tiarka temetőn tikkadtan tétováztunk,
kűnn a partokon árva jegenyék kérezkedtek a magasba,
ezer nyári virág egyszerre pattant a napnak,
ezer fűszál egy vidám nótára riszálta derekát,
ezer bogár egyszerre rohant pirosan a szerelembe.
Körülöttünk mindenütt az élet malmai zúgtak,
méhek és legyek valami furcsa, örök életnótát döngicséltek.
Nézésünk akkor egymásra lobbant és éreztük:
nem a halál kapuja előtt állunk és nem fekete csend riogat,
láttuk, ahogyan széttárul a horizont
és szemünk előtt szélesesen nyílnak az égbolt örök zsilipjei.
A temető fölszökkent, avas vállát rázta,
a sirkövek sziklaszigetje szétporlott,
rohant az idő
és a halál minden talpalattnyi helyére betört az életár.
Mi csak mosolyogtunk, ahogy az értelem lámpája nevet,
nyugodtan néztük, hogy zúg elő az égboltozat alól,
jön előre,
vállára kap és visz magával az örök ritmus,
fénynyalábok ugrottak aláink paripának
s már száguldtunk ki a végtelenbe,
szemünkben az örök mosollyal,
a halált kerestük s nem leltük sehol,
minden élet útja új életfolyamba torkoll
nincsen halál s ha lenn fekszünk a csendes gödörben,
testünk elég és új életet táplál,
porladó csontjainkon is átvágtatnak a rádiószikrák
és mi öntudatlanul is emeljük az új élethullámot,
amely jön, jön felénk
megállíthatatlanul.

CSUKA ZOLTÁN

CSALÓNAK NÉZHETNEK

Paraszt menyecskét ölelek mostan,
akit folyton megcsal az ura.
Mint számonkérés áll mellettem
És néz a gazdag, bűnös falura.
Sudár és dús, de gyermektelen.
Megölték benne az anyaságot.
Panaszos könnyben úsznak szemei
Mint koporsós, fekete virágok.
Fanyar, szép szája kriptaként
fel-felcsikordul, sirva zárul.
Rettentő titkokat suttog el
Fajtámról és kifosztott magáról:
Elmondhatja vele a szerelem.
Azt hiszi szegény én jobb vagyok
Reámborul görcsösen forrón
S együtt bukunk, mint hulló csillagok.
Csókos csalónak vélhet, aki lát,
Ahogy e síró asszonyt ölelem:
Pedig csak egy sírkövet tartok
A legbújább, a leghűbb földeken.

BAKÓ JÓZSEF

MAGYAR IRODALMI SZEMLE

Tersánszky J. Jenő: KAKUK MARCI VADÁSZKALANDJA
Franklin Társulat kiadása. 1935

A karácsonyi könyvek egyik legjobbjá volt Tersánszkyé. Évről-évre új s új könyvben lép elénk Kakuk Marci s a figura mit sem veszít érdekességéből, frissességéből. S nem „nyúlí” ez a még beláthatatlan terjedelmű históriasorozat, minden kötet teljes egész s tökéletes mű. Van ebben valami utólérhetetlen báj, hogy e csavargót s tarka, életvert, társadalomból kihullott, a romlás s a züllés különböző stációi felé ballagó „légkörét” valami egészen klasszikus művészetel fogja meg Tersánszky. Nemzedékében vannak nagyobb vállalkozások, gazdagabb horizontok, nagyobb súlyokkal s erővel dolgozó prózaírók, de ilyen tökéletes művész, ilyen tökéletes elbeszélő hang, mint az övé, alig akad.

Tersánszkyt nem érintette különösebben korának szellemi vívódása. Főlényesen benn maradt a maga világában, a maga alakjai között, az élet ősi szelétől úzótt sorsok útján. S közben ezek az alakok rá-rápillantanak a társadalomra, az emberi rendre, valami szent felelőtlenség humorával, szabadságával, fájdalomával, vagy mosolyával. S éppen ez a szemléletmód teszi őt egyik legeredetibb prózaírónkká.

Isten tudja, meddig folytatja Kakuk Marci útját. Bár folytatná minél tovább. Ebben az agyonkötözött, szervezett és rendezett, korlátozott és határolt világban lassankint ő lesz a mese. S Kakuk Marci lesz az igazi mesehős, aki végig-sétált az emberi társadalmon, átugrott az árkokon s korlátokon és talán nemis az út porát rúgta, hanem repült a tiszta, szabad levegőben.

A „barkácsoló” író posthumus könyve

Móra Ferenc: UTAZÁS A FÖLDALATTI MAGYARORSZÁGON
Révai kiadás, 1935.

Barkácsoló nemzet vagyunk, mondja Móra a könyvében. A fűrészhoz-faragáshoz már a néhai hún ősök is jól értettek, akár ma a „célszörű” szegényemberek. S maga Móra is barkácsoló író volt, akkor a legkitűnőbb, ha készen vet az élet jellegzetes, érdekes konkrétumokat eléje. Magának az írónak teremtő munkája persze ilyenkor alig akad, csak „barkácsolnia” kell, egy kicsit fűzni-faragni, színezni, csiszolni az irodalmi „célszörűség” érdekében. Ennek a „barkácsolásnak” a mestere Móra Ferenc.

Még egyik könyve sem érdekelt ennyire. Ugyanis itten igazán háttérbe szorul az „író”. Ásatásainak történetei ezek s éppen eléggé irodalmiak ahhoz, hogy az anekdóták tarka füzerei ne nagyképű „fejtegetéseket” koszorúzzanak. Viszont e könnyed-csevegő stílus csörgedézése közben igen komoly megállapításokat, tapasztalati tényeket mond el Móra a magyar őstörténetből.

Az őstörténet s az ősköltészet kérdéseit az elmúlt évtizedekben fölötte heves viták kísérték. Az összövegek minden betűjét megrázták, csak éppen a föld mélyébe nem tekintettek le. Pedig a sírok igen sok mindenről beszélnek; annál is inkább, mert Európa egyik országában sem rejt ennyi népvándorlás-korabeli emléket a föld.

Móra Ferenc ásatásainak eredményei bizonyos mértékben Marjalaki Kiss Lajos elméletét támogatják. Marjalaki néhány esztendeje azt vitatta, hogy a sokat kutatott magyar őshaza itt volt a Duna-Tisza táján. S a honfoglaláskor egy harcias török törzs csak megszervezte az itt élő ugor „parasztömegeket”.

Hóman Bálint történelme „előmagyarnak” hívja azt a népet, mely az őshazából útnak indulva a honfoglalásig kialakult. Móra viszont előmagyarnak nevezi azokat a töme-

geket is, melyek a húnoktól kezdve a honfoglalás koráig a földön letelepedtek. A sírok két embertípusról, két „ősfajról”, tanúskodnak: az északiról s a törökről. A magyarság keletkezését pedig Móra a korinthusi érc keletkezéséhez hasonlítja: „Volt ebben gót, hún, alán, avar, gepida, mindenféle náció, amely valaha lakta ezt a földet s egyik se pusztult ki róla egészen.” Ezeket foglalta össze, hatotta át a honfoglaló magyarság szervező ereje. „Vagy aki még ilyet nem látott, annak mondhatok olyan példát, amit bizonyosan ő is olvasott. Mikor a római Mummius fölgyújtotta a görög Korinthost, az égő város utcáin napokig patakokban folyt az arany, az ezüst, a réz, a vas, az ólom . . . az ércpatakok összefolytak s lett belőlük egy addig ismeretlen új fém, amit az ötvösök úgy neveztek el, hogy korinthusi érc.”

Nem kívánjuk Móra Ferenc állításait a tárgyuk körül folyton kiújuló tudományos vita légkörébe helyezni. Inkább fölötte örvendezünk, hogy még a halott Móra is ilyen komoly, nagy szolgálatot tesz a hungarológiának, mikor kellemsen csevegve és anekdotázva egészen észrevétlenül területére vezeti az olvasót. Régészeti tekintetben a hungarológia már is európai jelentőségű dolog. Móra Ferenc rávezet az ízére, az izgalmára s már ez is nagy eredmény. Aki egyszer beleízelt e hallatlanul érdekes kérdésbe, az tovább is fog lépni.

Illő áhítattal köszönjük meg a halott Móra Ferencnek ezt a könyvet.

Sáfáry László: VERHOVINA

Versek. Munkács. 1935.

Mikor Sáfáry föltűnt, megállapítottuk, hogy Simon Andor közelében sarjadt. Simon eléggé népszerű volt, úgy 1928-ban, a magyar fiatalság körében, Szlovenszón is. A primitív ötletekért olykor igen hálásak vagyunk s ném vizsgáltuk eléggé, hogy Simon Andor érdekes verscsírái milyen sorsra

juthatnak az érlelő, aszaló napfényt hullató ég alatt. Bizony elfonnyadtak, a s a r j a t hiába vártuk.

Sáfáry útja azonban, úgy látszik, szerencsésebb, Egyszerűsége nem olyan bizonytalan sorsú csírák egyszerűsége, mint Simon Andoré, inkább: e r e d ő, bonyolultabb, válságosabb lélek tér benne föloldás, megoldás felé. Éppen ezért fejlődésképeesebb Simon Andornál s lírai lehetőségeink közé számíthatjuk.

Költészete, akár Simoné, rokonságot tart a keleti lírával. De Simonnál eléggé formalisztikus volt e rokonság, Sáfárynál pedig bensőbb és lényegesebb. Az ember életmozdulatai nála ösztönös erővel világhullámokká mélyülnek. S valami könnyed, keleti bájjal történik ez. A hullámveredéseket egy-egy összefoglalóbb, egyetemesebb hullám jelentkezése oldja meg. Innen: költői arculatának bölcs-derűs, büszke-alázatos tekintete. Csak ne legyen belőle póz és technika.

A mai élet megdermedtsége, forrása és forrongása, erőinek kötetlensége, vagy e teljes lekötöttség visszafojtott láza: nagy indító erő minden útnak induló költő számára. E segítséggel nem túlságosan nehéz fölkapaszkodni a halomokra és dombokra. Az út ott kezd nehéz lenni, mihelyt a dombok vidám lankái s kényelmes hátai már megjárt stációk s új szervek szükségesek az emelkedéshez. Sáfáry sorsa is e ponton fog eldőlni.

Igaz, feledhetetlen „gyöngyszemei” vannak. A „maguk nemében tökéletesek”. De ezekben a belső zengés egy kis ívdarabkát, vagy köröcskét fut be s önmagába azonnal csurrán vissza. A líra nálunk uralkodó műfaj volt mindig, hozzá szoktunk a nagy lírához, a nagy vershez, a szó legjobb értelmében. Visszahatásként tetszhet az ilyen gyöngyszem-költészet (l. Simon Andort!), de megállani itten: h a l á l o s v é s z e d e l e m (l. ugyanőt!).

TÓTH ÁRPÁD ÖSSZES VERSEI

Rendezte s előszóval ellátta Szabó Lőrinc. Athenaeum kiadása. Budapest.

Míg élt ő volt talán az egész Ady-nemzedék lírájában legkevésbé népszerű. Fejlődési vonalát nem kísérték figyelemmel, nem kapott ujjongást, sőt becsületos, elmélyedő kritikát sem. 1920-ig háború volt, tehát az ilyen tiszta költészet számára kedvezőtlen légkör. 1920 óta pedig egy túlhaladott írónemzedék görcsös erőfeszítéseinek s félig vak pozícióharcának és egy jobb sorsra érdemes „új nemzedék” már-már hinárral fenyegető taktikázásainak és portyázgatásainak lehettünk szenvedő tanúi. S ezalatt láthatatlanul s föltartóztatlanul nőtt Tóth Árpád, csak éppen eddig nem vetette valami esemény az irodalmi tudatmező középpontjába. Most azonban itt hullámszik egész termése, töredékei, tervei s titkai. S egyszerre reá ébredünk, hogy néhány év alatt mekkorát nőtt bennünk.

Csodálkozó áhítattal éljük és élvezzük ebben a „nagy könyvben” sorról-sorra és lapról-lapra a költői magatartás teljes töretlenségét. Az állandó etikai lélekzést, melyet nem fejez ki szavakkal, hiszen nem is kell és nem is lehet így kifejezni, de fogyhatatlan belső zenét csinált belőle, mely induló is, ébresztő is és lélet-élv is. S kényszerít bennünket, hogy az „időről” és „öröklétről” kissé elgondolkozzunk. A költő a kapu, melyen keresztül az idő a másik partra lép, hol robbanással, hol a szelíd áldozat ilyen Tóth Árpádhoz illő kék-arany füstjével, de átlép, visszafojthatatlanul és hősiezen. Szinte ujjongunk hogy mennyire jellemzi e heroikus mozdulat, e szabad hullámverés egész költészetét. (Ma az írók nagyrésze inkább a kapu előtt zsvajog, fogadkozik s ígér. S közben polgári énjét, pozícióját, és lehetőségeit őrizi, gyarapítja és menti.)

Abban a korszakban élt és írt, melyben az „én”, az „egyéniesség” a költészet s az emberi gondolkodás középpontjába szökött. S Tóth Árpád nem született az „élet fejedelmének”, finom, lágy, törékeny egyénisége magányra és medi-

tációra termett. Ez a természetes adottság tette a parnaszszisták rokonává ezért menekült egy „hideg, objektív világba”, illetve menekülhetett volna, de ő ezt a világot a föl-áldozott egyéniség meleg véréből, vérének színeképéből festette meg. A „Hajnali szerenádban” (megjelent 1913-ban) alig van vers, melyben egyéniségét föl nem áldozza, el nem sírhatja, de rajta túl örökebb, egyetemesebb világot akar építeni, ami következő köteteiben („Lomha gályán” 1917 s „Az öröm illan”, 1922) egyre tisztább művészi tökéletességgel sikerült. A merengés és a meditáció egyre jobban új világgá szélesedik, fogyhatatlan esztétikai örömmé s megnyugvássá. De közben, mintha valami elmaradt volna, — ezt éreztük: — egy fejlődési lépés hiányát, az esztétikai tökéletesség kissé fáradt és fárasztó egyoldalúságát.

Annál nagyobb meglepetés volt a „Lélektől lélelig” (1928), mely utolsó évei termését adta s már halála után jelent meg. A költő, anélkül, hogy formai s eszmei tökéletessége csorbát szenvedett volna, visszatért az időbe, hogy versről-versre, napról-napra, újra és új fájdalommal, új véráldozattal elszakadjon tőle. A fiatal magyar líra (Erdélyi) szelleme is megérintette, felszívott egy friss légáramot, hogy a maga érett s teli színeibe és fényeibe szüretelje. Külsőleg nem is érezhető ez a hatás, de annál szerencsésebb volt a belső szerepe, a költőnek már szinte sztatikus merevedő belső formái megmozdultak, felfrissültek tőle. Merengése és meditációja számára új világot gyúrt, a maga eredeti törvényei szerint, de már az élet frissebb, elevenebb ízű elemeiből és anyagából. Tóth Árpád költészetébe eddig bele kellett helyezkedni, most már: természetes erővel vitt be ebbe a világba s humanitása természetes testvérévé tett. S mindenütt az emberi kifejezés, kifejezhetőség végső fokát éreztük, olyan tökéletességgel ismerkedtünk meg, melyet fokozni már alig lehet.

Az új Tóth-Árpád-könyv azonban megjelent kötetein kívül új ajándékot is nyújt: hátra hagyott verseit és töredékeit Szabó Lőrinc gondozásában. Szabó Lőrinc kitű-

nő Tóth Árpád-tanulmányt ad előszónak s a költőtárs lelkiismeretével gyűjtötte össze kéziratfoszlányokból a félben maradt s megakadt terveket. Elemek ezek, törmelékek s éppen ezért mutatják olyan tisztán e költő tökéletességét. A töredék-sorokban egész versek lénye s ereje zeng.

„Te érted, mondd, te érted? Gyenge, zöld
Vállával a kövek közé feszül
A zsenge fű, s mint egy smaragd sóhaj
A napba reszket és . . .”

E négy sor alig ad kevesebbet, mint egy egész vers. A fű megdicsőülése ez s ezáltal az egész természet megdicsőülése. Tiszta s szinte minden emberi zshivajnál drágább természetbeszéd hallható itt, az emberi nyelv csak tökéletesen sikerült fordítása néki. Tóth Árpád méltó folytatója a debreceni „fűvészeknek” (Méliusz Juhász Péter, Földi, Fazekás, Csokonai), az ő halhatatlan természetkultúrájuknak. S méltán pihent meg és virult ki természetfilozófiai merengéssé örök merengése az utolsó években.

S van egy valóban óriási töredéke: „Elkoptam”, harc a végső titokkal, vallomás az élet és halál között. A megírt sorok messzire sugárzó ereje itten észrevétlenül kitölti, átáradja a hiányzó sorokat. Már ezért a versért is érdemes lett volna új Tóth-Árpád könyvet kiadni, de különben is: a ma mérlegén végtelen nagy szükségünk van erre a tiszta súlyra.*

FÉJA GÉZA

*) Tóth Árpád eddig meg nem jelent verseiből folyóiratunk alábbi helyén adunk kis gyűjteményt.

TÓTH ÁRPÁD POSTHUMUS VERSEIBŐL

ELKOPTAM . . .

Óh ifjan hányszor lestelek,
Vigan, bizon kerestelek .
Bordáim rácsos lugasán
A szívem úgy izzott feléd,
Mint a tavaszi lugasok
Rácsa közt piros lampion . . .

És lehúnyt szemmel hittalak,
Te testtelen és drága füst,
Hányszor mellemre szittalak,
Te . . . és drága szél,
Mellem remegő függönye
Hányszor dagadt . . .

Éji mámorban lestelek,
Hűs erdőkben kerestelek,
Feldúltam asszonyok ölét,
Csak egyszer borulni föléd.
Elkoptam. Nézz rám.. Nézz felém,
Itt állok és nem is tudom,
Éltem delén, vagy estelén,
És azt hittem, hogy rádnyitok,
Te iszonyú, te nagy titok . . .

Nézd, nincs páncélom, mellvasom,
Kitakarom a mellkasom,
E borda, — rácsos bús lugast,
Zászlós tudóm, a bús lyukast . . .

Tudóm rekedten felzihál
A csontos rácsu furcsa kasban,
Mint őszi szélben csapkodó
Tépett függöny a bús lugasban . . .

A vérerek bús ágbogán
Roncsolt tudóm rőt lomb a fán . . .
. . . Levánniad róla, mit a bús,
elomló lomb, a gyenge hús . . .

A bordák közé aggatott
Túdót, mit bús kór lyuggatott
S melyből, ha néha, . . . vér
— — — feltör és ajkamig ér
— — — — — bibor iszap
— — — — — — — kicsap.

Lehúnyom lankatag szemem,
Itt, északi hegyek között . . .

Ha rossz voltam s hanyag,
Ki volt rossz, a lélek vagy a test,
A szikra vagy a bús anyag?

HARANGVIRÁG

Harangvirág, harangoz, hallgatom.
Szeretnék boldog lenni egyszer.
Boldog lenni, nagyon, nagyon.
És nem leszek, ha nem igyekszel.

Most süt a nap, kék csoda vagy.
Harangvirág, illat s zene a kelyhed,
Ha van, őrjítő titkodat,
Most fudd rám, reszkesd el, most énekeljed.

Jaj neked, ha most legurul a nap
És kék szépségéd áhitata lusta,
Meg nem rezzenti holt szirmaidat
Többé az Isten semmi angelussa.

Fagyott virág, majd állasz a tetőn
Az özvegy erdő barna bánatában
A hideg felhők alatt reszketően,
Sírnál, de hangod nem talál utánam.

ARANYLÖVEG A MESSZI ÉGEN

Mint óriás aranylöveg
Nagyívvel égre száll az új nap.
A házak alján mind kibújnak
A fürge gépfegyvercsövek:
A zsenge ágak s mind e csőben
Robbannak már a szapora
Rügyek: tavasz puskapora
Fojt és kábit a levegőben.

Izgalmas, édes puskapor.
Ki szívre szíhat, jó is annak,
Kinek még víg csatái vannak
Vággyal, tüzékkel és bibor
Orcájú szép ellenfelekkel, —
De lám, én rosszkedvő vagyok,
A nap szemfájdítón ragyog,
Káprázva és lustán kelek fel.

Öltözködésem meg-megáll,
Hová sietnék? unt robotra?
Kezemben villan a borotva,
De valami sötét szakáll,
Valami tüskés, ócska bánat
Úl rajtam és nő, mint a holt
Arc bús bozótja, furcsa folt,
Mely irthatatlan, újra támad.

És mégis, robbanj csak, te szép
Aranylöveg a messzi égen,
Hozsánna néked: éljen, égjen
Új lázak közt a földi nép:
S míg jár közöttük lassú sétán
S hüs békét mimel, fanyarat,
Gyujtsd ki lázító sugarad
A halovány képű poétán.

Háthogyha int még új tavasz
Önéki is? és lomha, kényes
Lelkének, bár nem oly igényes,
Mint az istenek s a ravasz
Dúsgazdagok, háthogyha járna
Az élet egy jó mosolya,
Mely édes, mint az ibolya
S elszongit, mint a siri párna?

A TEST CSODAJA

Ámulatok már néha, mily csodás
Világ a test, az ő s sejt-tömkeleg?
A bennem zsufolódó különös
Csodákra én riadtan figyelek.

Mily csoda ez: Hamlet vagyok, borús,
Vándor, ki célom s utam nem tudom,
S mégis bennem ezer és miriád
Mozgás rohan biztos célú uton.

Mosolyognék egy új, szép, friss mosolyt,
De a szív biborló öbleiből
— Sejt sejtnek adja — száll már biztosan
Szememig a vén könnyek vödre föl.

Dacolnék új, szép daccal, ám kemény
Szájam körül már csöndes árkot ás,
Szelíd és gyáván reszkető mosolyt
Az ő s alázat és megalkuvás.

Henyélnék, oh hisz csak henyélni jó,
Unni a napban. Minek a robot?
S agyamon ezer apró kalapács
Veri a marsot: az időt lopod!

Lázadnék: nem leszek rabszolga már!
Halált! S csipőm körül már isteni
Álnok tüzekkel bizserget a vágy:
Élni és új rabszolgákat nemzeni!

Ki tette ezt velem? Óh emberek,
Ki tette ezt velünk? Ki oltja át
Bús testekből új bús testekbe az
Örök parancsok sötét csapatát?

Neki mindegy az én, a bús egyén,
A gép a fontos, mit testünkbe rejt,
Hadd szorítsa idegen titkait
Nemzedékről, nemzedékre a sejt.

Vázlatok vagyunk valaki kezén,
A sok torz vázlat szemétre kerül,
De hátha egyszer teljesül a mű,
Hátha az ember végre sikerül!

Ludo Ondrejov szlovák költő: MARTIN NOCIAR JAKUBOVIE

(Napló az életről, szerelemről, halálról és jövőről
c. kötetéből)

A „Magyar Írás” régi programjához hív, mikor egész csoportot ad egy fiatal szlovák költő verseiből. Ludo Ondrejov „Martin Nociar Jakubovie” c. verskötete 1932-ben jelent meg Túrócszentmártonban s a mai szlovák irodalom legfrissebb ígéretei közé tartozik. Ott ragyog e költészetben a szlovák lélek üde, örök naivitása, de az új nemzedék nagy szociális vágyakozása és emberi igazságérzete is. Ludo Ondrejov olykor a líra legvégső határánál, a lírai próza területén jár. De ott is eredeti. S könyvéből elevenen sugárzik a fejlődés-képesség.

Ő és én.

— Szeretlek Téged, ahogyan csak ember a szépséget szeretheti.

És ő így válaszolt:

— Köszönöm a jó Istennek, hogy legalább megismerhetelek s boldog lehettem életemben én is.

Aztán elbúcsúztunk, mert így parancsolta az élet.

— Menj férjhez, leányka, hogy megélhess.

— S te, Márton menj világgá, hogy megkeresd mindennapi kenyered.

Üdvözlét.

Eltávozom a szülőházamtól. Itt állok a Temrava tetején, odalent szorong édesanyám öreg házikója.

Hozátok száll üdvözlétem ködös messzeségek! Látom az utat, amely erről a hegyről ismeretlen tájakra vezet. S érzem titkos susogástok . . . Ti füvecskék, szabadság ibolya-illatú virága: üdvözöllek! Szabad madarak éneke üdvözöl titeket a pirkadó hajnalon.

Mire a nap lenyugszik és nyugat vörös virágai átteveznek az égen, láttok majd engem távoli utakon lépegetni.

Engedjétek, hogy találkozzam az ismeretlennel, mert őt megyek keresni. S ha nem volnék méltó feladatomhoz, sodorjon el engem a tavaszi vihar ereje.

Körülnézek még egyszer, tekintetemmel búcsúzom a szülői háztól. Fogom mogyorófabotomat s elindulok napnyugatnak.

Ott lent, ott maradt az én öreg édesanyám.

A T é v e d é s e m l é k o s z l o p a.

A negyedik határban hatalmas emlékmű áll, a nemzet építi prófétáinak. Az emlékműbe aranybetűkkel ezt vésik:

„Becsüld meg szabadságodat!”

De az emlékmű alatt a nemzet éhségtől megkínzott gyermekeit látom. Nem szabad az, akit gyötör az éhség.

B o l o n d é s a z i g a z s á g.

A koldus öreg, terebélyes fa alatt éjszakázik. Hallgatom esti énekét, amely gyöttri szívemet. Azt mondja, hogy bolond az, aki az igazságot keresi. Így nevezte el bolondnak a lélkemet.

É j f é l i l á t o m á s o k.

Szelek futottak a fáradt földeken,
Énekük csodás rítmusa száll.
Múlt századok őszi fájdalemát takarta
Fák ágain a fáradt napsugár.

Csodálatos: alkonyodott éppen,
Feketeselyemben jött az est
S szelek szava vad üvöltéssé vált,
Egyetlenné: Keresztrefeszített!

Én láttam Jézust, sápadtan közelgett,
Izzón lángra gyúlladtak a felhők.
— Mindennapi kenyerünk . . . — így könyörgünk
S bíborvörösben áznak az erdők.

Késő este lett, elhalt a szó csendben,
Šeholse fény, arasznyira látok.
A bolond lépése koppan tompán, aki
Keresi egyre az igazságot.

A hajótöröttek városában.

Sok-sok nap s éj maradt mögöttem, sok nap és éj. Ma nagy városba érkezem, amelyet a világ a hajótöröttek városának nevez. A felhőkből fénykévék zuhognak a földre.

A négyszögletes téren rongyosak ezrei tolonganak, akik így kiáltoznak az éjszakába:

— Földanya a mi anyánk! Ő adta az életet nekünk s a jogot, hogy éljünk.

— Aki életünk feltételül a kemény munkát szabja s nem adja azt nekünk, az vét az ő törvényei ellen.

Hallgatom. Lövések koppannak s tompa ütések hallatszanak. A kiáltozók szétszaladnak.

A négyszögletes térre hatalmas árnyék borúl — talán az én századom árnyéka az.

Megverték egy kutyát.

Megverték a kutyát

holdvilágos éjjel.

Üvöltése széttörte a csendet,

szidta az életet, a szégyenteljeset.

Az élet kacagott

esti fénysugárnál.

Fehér ködnyáj legelt tölgyfa erdő alján,

Merengve a fák néma szaván.

Senkisé hallotta

Ki bánta volna,

az éj gombolyította fonalát.

Fenséges csend támadt hirtelen

elrejtve az állat szörnyű fájdalmát.

Hív az árnyék.

Eltávozom a szomorúság városából, mert fertőzöttek a sebeim. Szemeimet az erdei patak tiszta vizével megmosom és sebeim gyógyfüvekkel bekötözöm, hogy ne égessenek. A tér árnyéka üldöz s megtört hangon szólogat:

— Te futsz ebből a városból, de nem menekülsz a jogtalanság elől, mert az uralkodik széles e világon.

A munkáról és az emberi igazságról.

Itt ebben a bányában kövesedett meg az én kenyérem, itt a hajótöröttek városa mögött. Itt hangzik a bányász szava a munkáról és az emberi igazságról:

— Csak mi tudjuk mi a munka, amely minket minél előbb elárul. Helyeinket zakatoló gépek foglalják el s mi feleslegessé válunk.

— Csak mi tudjuk mi az igazság. Olyan mint a rossz aszszony, aki rengeteg férfit csábít el, hogy érte halálig küzdjenek. A végén a legerősebbnek adja magát oda.

— Mindenki annak az igazságát keresi, aki vele a szenvedésben osztozik . . .

De egyik nem hallgatja a másikat, odafordul a többiekhez:

— Milyen jutalmat várunk azért, hogy életünk ezen a földön már maga a pokol?

A bányászok felelnek:

— Mienk lesz az örök megváltás, — így tanítják a föld bölcs papjai.

A bányász fanyaran mosolyog s tenyerével eltakarja arcát, míg a bánya felett ismeretlen gépek zakatolnak. Közelednek, közelednek, hogy egyet-egyét megöljenek s megsemmisítsenek közülük.

A bányászok izgató beszéde.

Útlevet kapunk aranycsillagokba,
s kérges kezünk munkájától kacag másoknak a gyomra.
Ugyan ki váltson meg minket?

Világgá veri a balsors fiainkat, a véreinket,

De csalódottan csak megtérünk.

Múlt századok átkaitól zúg a vérünk.

Balga göggel kinevetnek.

Anyaföld is csak a sírban táplál minket.

Hallgatnak az erdők.

Csak az erdők állanak és hallgatnak köröskörül. Elhagyott kunyhóban élek.

Az est csendjében a bányászok éneke szóródik a fák közé letről, a völgyből.

A bányászok éneke.

Sötét éjszakák borulnak
ablakaink alatt,
Hej embertelen őrei
A szegény raboknak:
búcsúsok is ilyen éjjel
sötétet álmodnak.

A napok szállnak,
mint a halál madara,
az élet dalol,
aszott bőjt a dala.

De jön még új hajnal,
haragos pirral arcán
s megváltó diadallal.

Az embertelen népekről.

Ócsárolják a bányászok kenyerüket s elítélik a jogtalanságot.

Én Jakobi Márton, gyalázom létünk céltalanságát s így kiáltok:

— Ismertek-e olyan népeket, amelyeket a szeretetért, az ember legszentebb vonzalmáért megöltek?

— Ismertek-e olyan népeket, amelyek titeket emberségre tanítanak s ők maguk nem emberségesek hozzátok? Engedelmességre tanítanak, hogy leigázzanak? Szeretni tanítják a nemzetet s ők maguk nem szeretnek titeket?

— Ismertek-e olyan népet, amely titeket Krisztus tanaira

tanít s ő maga legtöbbet vét Krisztus tanítása ellen? Mutassátok meg az utat, amely hozzá vezet!

Birokra kelünk. Birokra kelünk az igazságért, azért a hízogó asszonyért, aki mindig a győző oldalán áll!

A bányászok susogják: Rólunk beszél, kövessük őt!

A világosság felé törünk, amely a távolban gyullad fel. A csalódás városa ott áll.

Fordította: MAREK ANTAL

KÜLFÖLDI IRODALMI SZEMLE

BOVARYNÉTŐL — UNDSET IDA ELISABETHJÉIG

Ha az irodalmat és annak hatásait nagyobb távlatból nézzük, akaratlanul is igazat kell adnunk egyben s másban Wilde Oszkárnak, aki közhellyé vált, de soha egészen el nem fogadott paradoxonában azt mondta, hogy nem a művészet utánozza a természetet, hanem az élet, azaz a természet utánozza a művészetet és az irodalmat. Letagadhatatlan, hogy a szellemi élet előőrsei, a zsenik előre látnak dolgokat, a korszellemet előre megérik s mikor annak kifejezést adnak egy-egy alakjukban, nagy tömegekben ébresztik fel hősöknek vágyait, céljait és törekvéseit. A XIX. század suffraget mozgalmát, a nők emancipációját például könnyen lemérhetjük egy néhány világhírességre jutott asszonyi regényalak népszerűségéből is. Bovaryné története és Karenina Anna tragédiája tette igazán tudatossá a meg nem értett asszony alakját, akinek el kell pusztulnia, mert családi életén túl akarja a boldogságot és a szerelmet megkeresni. És azután jött a Nora probléma, a családjából kivált és kenyérkereső pályára induló nő típusával. Hogyne keltett volna forradalmat ez az ibseni dráma, mikor egy egész korszellemet fejezett ki, mikor újságcikkeknek, könyveknek, tanulmányoknak és színdaraboknak egész tömege végezte mellette a felvilágosító munkát, mikor utopisztikus fényekben csillogtatták meg lépten-nyomon a családi élet terheitől megcsömörlött asszonyok előtt azt a társadalmat, amelyben férfi és nő egyformán szabad lény, aki szabadon rendelkezik sorsával, még ha előbb el is kötelezte magát a családi életre és ha ennek az elkötelezettségnek gyermekek képeiben már zálogai is támadtak.

Mert össze esett az áramlat a házassági jog reformájával is. Európa legtöbb országában áttörték a törvényhozók az egyházak Krisztustól rendelt álláspontját és mélységes rész-

vét fordult Karenina Anna iránt, akit az ortodox orosz törvények nem engedtek szerelméhez vagy az angliai regényhősnők felé, akiket társadalmilag tett volna lehetetlenné a válás. Ezeknek a hősnőknek kiomlott vére volt a forradalmi zászló festékanyaga, amivel rohamra indultak a házasság megkötöttsége ellen. A vallásos élet közben egy nagy el-lanyhulási folyamat mélypontjára jutott, az átmeneti kor zür-zavarában sokszor az egyház védelmezői is a kétezeréves szervezet külsőségeit próbálták védelmezni és a kereszténység lényege iránt egyes szentek, kiváló papi személyiségek és nagy gondolkodók kivételével vak és süket volt a világ. S mivel az áramlat nem talált kellő ellenállásra a hit parancsaiban, a rosszul értelmezett női emancipáció láza ellepte a világot. A N ó r á k n a k és K a r e n i n a A n n á k n a k előbb az irodalomban akadt egyre több mása lefelé a fércművekig, a ponyváig és a filléres regényekig (mert T o l s t o j, F l a u b e r t és I b s e n még mély emberi igazságokig érő művészetet reveláltak.) azután pedig az életben is egyre több lett a meg nem értett asszony, az Isten háta mögötti falukig is, ahol apró Bovarynek nőttek, a valóban létező problémákat már egészen elsekélyesítették s tulajdonképen a kereszténység lényege a lemondás, az önmehtagadás, a házasságban való megszentelődés ellen folyt a harc a sajtó már kibírhatatlanra duzzadt tömegén keresztül.

Wilde Oszkárnak sok játékos és csak a megdöbbenés kedvéért írt aforizmája közül annak az egynek valóban az igaza volt: az élet soha nem észlelt formában leutánozta az irodalmat.

Az ébredés lassú és keserves volt. A háború véres tanúságtétele volt szükséges és az a végtelen anyagi és erkölcsi nyomor, ami nyomon követte, hogy a megoldást keresők újra csak az evangélium parancsaiban kereshessék és találhassák meg a megoldást, az egyedül járható utat, ami a romok közül felfelé vezethet. A válság elérte mélypontját, a fekélyek felfakadtak az országok, népek és társadalmak testjén s a kereső lelkek, miután minden más megoldásban törvényszerűleg csalódnok kellett, elérkeztek az egyszer és

örökre kimondott parancsok kérlelhetetlen igazságához. S ez a korforduló az irodalom fordulóját is magával hozta. Lassú földrengések jelezték már évtizedek óta, hogy az emberiség most újra vajudja sorsát, hogy a kivénült világ felé a szellem és a lélek újra termékenyítő fellegei kezdenek tornyosulni hogy megöntözzék az eltikkadt és meddővé vált talajt. Szinte áthatolhatatlan kéreg borult már a lélektelenségből, a pozitivistá materializmusból és a hitetlenségből a világ szellemi életére. Most lassanként a szellemi élet legnagyobb keresői szívükben Istenre találtak és megtérésükkel egymásután repesztgették meg ezt a kérget, amit egy újból revelálódott lelkeség harmatcseppjei kezdtek puhíthatni. A nagy megtérők kora következett el, egymásután jöttek a Huysmans-ok, a Claudelék, a Papiniek, a Sigrid Undsetek, a Mauriacok, a Maritainek, akik mielőtt otthagyták egy kivénült szellemiség karámját, abban csak az intellektuális környezetben is legelső klasziszt jelentették és ehhez a klasszizukhoz szerezték meg a kereszténység örök törvényeinek megértésével azt az egyensúlyt, amelynek hiányában a világ többi része ma katasztrófából katasztrófába tántorog.

S most újra módunkban áll, hogy az Oscar Wilde paradoxonának érvényességét megvizsgáljuk. Hogy csak a problémák egy kis részét érintsük, maradjunk megint a kor asszonytípusánál, a házasság kérdésénél. Az emberiség szellemi előőrsei ma újra egy asszonytípust hirdetnek, de nem a Nórák, Karenina Annák és Bovarynék asszonytípusát. Az ő asszonyaik is függetlenek ugyan, de nem azért, mintha férjüket és gyermekeiket elhagyták valami külön élet utáni lázban; hanem, mert valahogy egyedül maradtak, vagy mert a mai élet iramában csak úgy tarthatják fenn családjukat, ha férjük mellett ugyanúgy kiveszik részüket a külső élet küzdelmeiből is, mint élettársuk, aki egymaga nem képes megküzdeni a mai kor termelte nehézségekkel.

Vegyünk itt is csak három alakot, korunk irodalmának három reprezentatív típusát, három példát a legjobbakból.

mintahogy Tolsztoj, Ibsen és Flaubert is a csúcspontokat jelentették a maguk idejében.

Az egyik Ma u r i a c halhatatlan regényalakja, B l a n c h e F r o n t e n a c. Egy asszony, aki egyedül marad öt gyermekével, mert férje korán elhalt. Fialtal még, gazdag és érző, hogy könnyen találna férfit, aki szeretni tudná. És akkor gyermekeire néz, akiknek ő jelent mindent s akiket megfosztana önmagától, ha egy idegen férfinak adná oda magát. És Blanche Frontanac egyedül marad. Gyermekei lassanként felélik, kiszívják életerejét, szépségét, frissességét s ahogy ők nőnek és erősödnek, ő egyre sápadtabb, törékenyebb és betegebb lesz. S azután a gyermekek kezdik el élni a saját életüket. Ő lassan elveszti közöttük hivatását, az élet megjárni való útjai törvényszerűleg eltávolítják tőle azokat, akikért mindent feláldozott, Fiai szenvedélyesek, vakon rohannak életük lázában s azokat a gyermekeit, akik megházasodnak, egy asszony vagy egy férj veszi el tőle. Blanche a végén már csak az imáiban él értük és akkor, mikor itt a földön az értük való imákat elvégezte, meghal. Meghal félreértetten és egyedül. De életének áldozatai nem múlnak el vele. Emléke megmenti a síron túl is öngyilkosságba rohanó fiát, a rájuk fordított energiák maradandóan tovább kormányozzák magasabb erőkkel egyesülten családjának sorsát.

A másik típus A l l i a R a c h m a n o v a, akinek naplói, jelölül a benne foglalt eszmék korszerűségének, ma világsikert értek el. A kis orosz lány élete ez, aki a bolsevizmus rémségei közt talál rá egy osztrák hadifogolyban életének kiegészítőjére. Egy kis mai értelemben felvilágosult intellektuális lány élete ez, aki sokat tanult, előadásokat tartott az egyetemen s aki el sem tud a szellemén kívül más fajta munkát képzelni. S egyszer csak kiutasítják őket Oroszországból. Férje diplomája Ausztriában nem érvényes s Rachmanova tejcsermokit nyit Bécs egyik proletárnegyedében, hogy férje tanulmányait újra elvégezhesse és hogy kis fiával addig se haljanak éhen. A törékeny, szellemi munkához szokott asszony téli hajnalokon hordja a tejet és a gyümölcsöt a

piacokról, mos, főz és súrol, mert szereti a férjét és gyermekét és mert keresztényién értelmezi a házasságot. A végét felesleges elmondani, hisz majdnem mindenki olvasta ezt a könyvet aminek legnagyobb szenzációja, hogy nem kitalált regény, hanem valóban megtörtént életsors naplóba foglalt leírása. Allia Rachmanova a XX. századbeli keresztény Európa Nórája, aki már megtette visszafelé azt az utat, amin asszony őse ingatag lábakkal égetett cukrosmandula rágcsálása közben elindult.

A harmadik példa Sigrid Undset legutolsó regénye, az *Ida Elisabeth*. Ugyanazok a problémák merülnek fel ebben a könyvben, mint, amelyek a világválság általános kísérőjelenségei. A felbomló család, a kenyérkereső nő, a férj, aki egy fillért sem tud felesége és gyermekei számára megkérésni s emellett meg is csalja és az asszony, aki gyermekei megmentése miatt külön költözik férjétől és maga alapít magának existenciát. Később, mikor már a nyomor évein túljutott, mikor már rendes existenciát teremtett magának, újból férjhez akar menni Szereti a férfit és, minden ösztöne feléje sodorja. De közben a gyermekei már lassanként felnőnek és gondolkodni kezdenek. Szemükben apró, zavart törések mutatkoznak, arcuk néha szomorúra torzul és nem örülnek az új apa ajándékainak. Csak egy jogfosztó és bitorló idegent látnak a férfiban, aki abból a szeretetből akar elvenni, ami eddig az anyjuk részéről teljesen és egyedül csak őket illette.

És közben megjelenik az elvált, hűtlenné vált férj. A régi felelőtlen, könnyelmű férfi, megtört, tönkrement, halálos betegem érkezik egy tüdőszanatóriumba. A gyermekek tudják apjuk hibáit és ismerik az anyjuk életét, mindent, amit éretük tett. Emberileg érthető volna az anya újabb házassága, mikor az apa nemsokára meghal és az asszony felszabadul. És Ida Elisabeth miután férjét hosszú ideig ápolta, miután fizette a leszegényedett férfi szanatóriumi költségeit és miután eltemette őt, nem megy újra férjhez. Ráébred, hogy az életben vannak helyzetek, amikor csak a magunk vágyainak megölésével, feláldozásával szerethetünk igazán és száz-

százalékosan s hogy egyszerre nem lehet többeket szeretni. Az Ida Elisabeth gyermekei egyben s másban örökölték apjuk állandótlan természetét. Az anya aggódik értük. Ki tudná kifürkészni ezeknek a zsenge lelkeknek titkait, hajlítottan lelküknek kétségeit és viharait. Mikor anyjukat az új férfival látták, akkor sem beszéltek, csak öntudatlan megreme-gésükkel és szemük szomorúságával. És most, mikor látják, hogy az anyjuk milyen nagy dolgot művel értük, mikor lemond a vőlegényéről, újra csak a szemük beszél. Megértették, hogy az anyjuknak mibe került ez a lemondás, s ennek a példának a tűzében valahogy megedződnek. Zsenge korukban férfivá válnak és anyjuk bátran indul velük tovább az életbe, amelyet eddig sikerült megharcolnia.

Három alak vézna váza ez csupán. De egy egész új világ erői és megváltódása lappang ezek mögött az asszonyi sor-sok mögött. Egy új Európának szellemét sugározzák szerte-szét, amely vagy újra keresztény lesz és megtartja a helyét a világban, amit évezredek keresztül való folytonos fejlődésben vivott ki, vagy elsüllyed majd, hogy Ázsiának vagy Amerikának Görögországa legyen csupán, ahonnan a világ egyideig még importálhatja magának egy intellektuálisan túlérlett alexandriai civilizáció termékeit, de amely Európa nem fog tudni megállani az ősi természetes erőkből duzzadó világrészek versenyében.

POSSONYI LÁSZLÓ dr.

AZ ÁLARCOK ÉS FRÁZISOK HALÁLA

Második beszélgetés Eibl professzorral.

Kérdő: Beszélni kezdtünk múltkor az új világszellemről. De minden korfordulónál az új szellem csalhatatlanul ki szokta keresni magának az új emberek első garnituráját. Az első megvalósítókat: egy új kor új követeit. Ezeknek homlokán most is egy félreismerhetetlen, közös jegynek kell ragyognia . . .

Eibl professzor: Többek között, de úgy lehet első sorban s mindennél fontosabb ismertetőjel a következő: Az új államférfinak nemcsak harcolnia kell az igazságért, szóval, törvényjavaslatokban és rendeletekkel. De igazságban kell élnie is. Személyes életét értem.

Kérdő: Ez az aszkezis ideálja megint?

Eibl professzor: Úgy van. Ez az aszkezis ideálja. Ennek a szellemnek közeledő száműzöttsége minden ország fölött hallatszik. Nem az okosság, de a bölcsesség a kötőanyaga, mellyel épít; bölcsesség azonban nincsen önmegtágadás nélkül. Egy részletpélda: Doumergue miniszterelnök vérbeli, idős liberális francia politikus. Távolról sem az új ember. De hogy a helyzetet ma Franciaországban fenntartsa, ő sem a liberális politikai tapasztalatok presztízsére támaszkodik már a közvélemény előtt, hanem megbízható egyéniségének kisugárzására, közismert becsületességére. Egy nem-politikai és-elve tehát, melynek, ha jól megnézzük, több köze van a valláshoz mint a politikához. A bizalom az új világ törvénye szerint nem a politikusé, hanem az apostolé; nem az „okos emberé”, hanem a bölcsé. Nem a diplomataé, aki megnyírja a régi, fonnyadt bokrokat, hanem az aszkétaé, aki vérrel és verejtékével öntözi az elszáradt, elromlott talajt. Miért? Hogy újra vessen s új élet nőjön belőle. A nyugati kultúrkörnek egész rádiuszában azonban, vagy nevezzük — talán

helytelenül — a „fehér civilizáció” túlnyomó területén, ma már gyökeréig kiszáradt területeket találunk.

Kérdő: Tehát mindenütt újra kell vetni?

Eibl professzor: A vetést megelőzi a szántás. El tudja-e valaki hinni azonban, hogy a szellemi szántás munkájához a régi értelemben vett vezetőnek, aki hiúságban él s a hatalomhoz élvezettel tapad, megvan hozzá az erkölcsi ereje? A szántó-vetők mind aszkéták, ha igazán azok s a szellem életében tízszeresen azok. A világáramlatnak ez a bekövetkezendő fordulata már most is olyanfokú nyomást gyakorol, hogy a régi világ mai vezetői: államfők és miniszterelnökök, vezérek és politikusok, ha hatni akarnak, már is előlegbe kölcsönöznek maguknak az elkövetkezendő vezetőtipus tulajdonságaiból. A kiválóbbak máris a maguk fizetéséről mondanak le, a személyes díszről is lemondanak, ha az állam többi polgárát továbbra is a szegénységen keresztül kell vezetniök. Az új vezető egy-két éven belül már tökéletesen az aszkétatípus vonalán fog haladni. Különbözik az új világerők egyszerűen elsőrik. A dicsőséget s a nagyságot nem a díszes palota, formaságok, ceremónia fogják jelenteni, hanem az egyszerűség, az aszkézis és a hangtalanul is kisugárzó élet, melyet ezek a vezetők igazságban élnek s amely minden vezetőtipustól a jövőben megkiváncsoltatik.

Kérdő: Mussolini a hadgyakorlatokon, közkatonaruhában együtt tolja órákhosszat az ágyukat a sárban, Hitler tegeződik a sofőrjével. Ezek az előjelek . . .

Eibl professzor: Úgy van, ezek az előjelek. S hozzátéveszem, hogy sem Mussolini, sem Hitler: nem az olykor kikerülhetetlen díszes ünnepségek alkalmával nyerték meg a csatát, nem az üres diplomáciai fogadtatásokon, amihez minden régi ember értett, hanem a sárban és a sofőrrel való tegeződés közben. Amihez most még csak ők kezdenek érteni . . . ma, azt holnap már mindenkinek meg kell tanulnia. A romboló irányok, sajnos, sietnek és gyorsabban tanulnak: Sztalin, épúgy mint Lenin, kik pedig egy negatív világrend megtestesítői, feltétlen

aszkéta típusok. Sztalin dísztelen, szürke ruhában jár, kosztja nem jobb, mint egy békebeli kis csinovníké. A Nyugatnak két választása van. Vagy — s ez az eshetőség, ha nem tanul a legközelebbi jövőben vár rá — tengernyi véren, tökéletes összeomláson és anarchián keresztül, egy bellum omnium contra omnes kataklizma szerű felfordulásán keresztül szántódik fel az új világ elé. Vagy pedig nem áll ellen az új erőknél, azaz nem okoz robbantást a régi rögeszmékhez való ragaszkodással, hanem átengedi magát a kikerülhetetlen evolúciónak.

Kérdő: A világháború megszűnéséig, szóval senki nem remélheti . . .

Eibl professzor: Gazdasági demagógok lehetnek csak olyan komolytalanok, hogy, mondjuk, kereskedelmi, árszabályozó, vagy tőzsdepolitikai intézkedésekre mutatnak rá mint orvosságra. Ezek nem komoly emberek és nem komoly szavak, amiket tőlük hallunk. S a politikusok sem komolyak, amíg „politikusok” maradnak és nem ébresztik fel magukban a reformátort.

Kérdő: A valószínűség tehát, hogy semmiképpen nem lehet elkerülni a mélyreható változást.

Eibl professzor: Nemcsak, hogy mélyreható, hanem megrázkodtató változást . . . A homo oeconomicus, mint homo politicus, régi értelmében, most végéhez közeledik. A jövő típusa különböző formai változatban, de egyazon alappal: a homo spiritalis. Mire kitisztul a helyzet, akár több, akár kevesebb vér és szenvedés árán, addigra egy ma még szinte elképzelhetetlen istenhívő és transzcendens világérzés veszi át a vezető szerepet, mely a különböző most foszforeszkáló mítoszok és még zavart tendenciákból úgy következik el, mint hajnali párák után az egyenletesen felragyogó napkorong. A tekintélyt nem a pénz és spekuláció-készség adja többé, a motorikus erő újra a metafizikai érzés; a dicsőséget a jellemalkat határozza meg és az áldozatkészség foka. A társadalmi forma kollektív. Ennek a társadalomnak vezetője az, aki aszkézist tételez fel s nem az, aki a rábizott tömegekkel spe-

kulál. A fejlődés menete évszázadok óta következőképen alakult: A gótikus középkort bezárólag, a világézés Istenbe ágyazott világézés volt, s cél a földön a hősiesség, azontúl egy magasabb, halál-utáni életben való üdvözülés. 1450 és 1527 (Sacco di Roma) körül a szubjektív lélek mellé, még nem uralkodónak, de már egyenrangú félnek, az objektív szellem szökött, ez a renaissance és humanizmus ideje, amikor egy formán tisztelik már a szenteket és a művészeket s a gondolkodókat, még a Leók és Gyulák pápai udvarában is. 1700 körül a tisztán emberi erők, az emberi szellem és akarat tisztelete már oly nagy, hogy Istennél sokkal inkább tisztelnek emberi erőket: tehát királyok, államegységek s az abszolutizmus kora ez. Az istenézés alól való felszabadulás folyik s alakul — az emberi bálványok egymást váltogatják, az alulról jövő, pihent erők és osztályok megrágnák és feldöntik az elhasznált bálványokat. 1789-ben, a polgárok forradalma elsöpri az abszolút királyság uralmi fogalmát (miután ez is elsöpörte az előtte valókat) s kezdődik az összetartó erő nélküli kor: a külső szabadság kora. E laza állapotban minden felszínre törhetett, a legalsóbbrendű világelv is — így született meg a kapitalizmus, melynek ideálja: a jólét. Az ideál természetesen nem valósult meg s most ennek az ál-ideálnak kergetésében egymásután és egymással szemben törnek fel és marakodnak osztályok és irányok, de valamennyien csak jólétet keresnek, csak materiális vonalban élnek. Ami legalúl volt, került ma legfölülre; az anyagi érdek diktál, a hazaszéretet is kereskedelmi szerződésekben jelentkezik; Isten kedvéért egyetlen államférfiú senkinek sem mond le valamiről. Fejtegetésünk kiindulópontja, az istenézés került legalúlra, az anyag elsőnek. Ez az érték-skála most kimerült. Tökéletesen meg kell fordulnia s újra elkezdeni ott, ahol elhibázta. S hogy ez a törvény mennyire igaz, azt a mai tökéletes csődből s az új erők tökéletesen új irányából mindenki megállapíthatja. A gazdasági embert újra legalúlra fogják dönteni s az Istenre néző, azaz az erkölcsi és jellemember újra elfoglalja a leg-

első helyet. Ismétlem: a hős és az aszkéta kora — ez az új kor.

Kérdő: És a katolikus egyház?

Eibl professzor: A támadó erőknél, mely a változással jár, fogja megtalálni régi nagyságát. Ha az egyházat üldözik, külső díszétől és külső, látható hatalmától megfosztják, úgy annál inkább megtöltkezik Istennel, nem marad egyebe. De ez a töltkezés, ez a megfrissülés lesz majd az új világ nagy vallási fellendülésének alapja. Minden katolikusnak most majd küzdenie kell. Tehát újra ki kell vívnia magának a hitet; azok a tömegek, akik szokásból voltak katolikusok, nem állnak meg, el fognak hullani s a farizeusok óriási ballasztja, mely a keresztény eszmét kompromittálta, lehámlik. Az egyház útja — mint mindené — újra az őskeresztény egyház bennsősége, egyszerűsége és testvéri kollektivitása felé halad. A mai nagy pápa, XI. Pius (később fognak csak rájönni, milyen sorsdöntő szerepe volt) jól érzi az új világ szelét s ezért nem retten meg az ellen-erőktől, hanem vállalja a harcot és a szenvedést. A küzdelemben csak a salak és a sállang válik le mindarról, ami keresztény. Lehet, hogy katakombákba kerül az egyház megint. De biztos: hogy a katakombákban sokkal nagyobb nagyságot fog találni. Mire felszínre kerül, úgy ez az örök eszme, az egyház újra s megint megtisztult a ráhullott földies salaktól és ellenállhatatlan lesz ereje.

S minden vonalon az álarcok és a frázisok halálának kora ez. A régi nemesség megszűnt, de kialakul egy új nemesség, a hősök és aszkéták új serege adja. Az egyház farizeusainak álarcát épúgy lerántja majd ez a mi korunk, mint az államvezetés és politika régi álarcait.

De az álarcok letépése és a frázisok halála mindig sok vérrel jár . . .

BALLA BORISZ

MAGYAR ÍRÓ AMERIKAI NAPLÓJÁBÓL

Lírai sorok a pragmatikus filozófia hazájában:

Milyen embereket látok magam körül? Céltalan célokkal bambán babrálókat. Támolyogva járnak a sors ürességét. Nincs part, ahova menekülhetnének, nincs talaj, ahol gyökereket verhetnének. Búnak eresztett fejek keringnek az úrben, megijedt emberfejek. Emberek botolnak utamba, vagy én botlok útjukba; olykor magukhoz ölelik azokat a fényeket, amelyekben felébred a bántott lélek szeme. Néha senkiháziakkal kell beszélgetni: olyan ez, mint amikor szót cserélünk a sallanggal. Da van vigasz! Jó friss levegőt szívni, jó a báránnyelvet nézni, a józanságot általhágni, mindennek ellenére a bús életben vigan járni!

*

Newyorkban régi cselédünkkel találkoztam. Boriskának hívják, s noha már öreg, mégis Boriskának hívom. Beszélgetés közben kék szeme mohón itta az emlékeket. Megbolygattuk a multat, elfelejtettük a jelent. Elfeledtük az utat, a kálváriát, a rosszat. Magamban így sóhajtottam: Úristen, áldd meg Boriskát, adj neki jó álmokat!

*

Egy magyar ismerősem részegen kitértorgott az éjjeli mutatóból. Az eső permetezett. Az angol nyelvű társaságban magyarul fordult hozzám. „Nyomorék az én vágyam, testvér.” Nem tudom, kit idézett, de azt tudom, hogy szörnyű józanság volt részegségében. Aztán valami olyasfélét mondott, hogy a gyönyör bíbor színű madár, amely kéjszárnyával elviszi a bársonykezekhez és selyemköpenyhez. Az angol nyelvű társaság hangosan nevetett. Magyar ismerősem motyogva így szólt: „Engedelmet kérek . . .” Majd némán nézett rám, azzal a némasággal, amely a lehunytt szempil-

lára emlékeztet. Aztán a vigyorgó társasággal beleveszett az éjszakába. Ámde az eső nem szűnt meg permetezni s úgy éreztem, hogy honfitársam könnyeit nálam hagyta, mert azok nem tudtak volna beleilleszkedni a röhögés környezetébe.

*

Mi a boldogság? Amikor a csend elsődorja a gondot és nyugtalanságot.

*

Betévedtem az itteni kínai vendéglőbe. A cifraságokkal (rossz festményekkel) elrontott falnak egy kínai vendég támaszkodott. Vele szemben foglaltam helyet. Kiderült, hogy egyetemi hallgató, aki már Amerikában született s sohasem járt Kínában. De amikor belemelegedtünk a beszélgetésbe, kissé keményen, néha viszont majdnem rekedten kiejtett angol szavaiból a képzelet gyöngédsége szállt rám. Az éjszakáról beszélgettünk, az éjszaka rejtélyéről, amelynek a tudomány sem tud ártani s elmondtam neki azt a mesét, hogy az éjszaka öreg ember, aki óriási zsákjában a napot cipeli s reggel útnak ereszti. A kínai fiatalember mosolygott, majd így szólt: „Köszönöm, uram, hogy virágot hintett utamra.” S a nappal feszítsd meg hangját legalább rövid időre sikerült elfelejtenem.

*

Vágott és cserepes virág sóhajt otthonomban. Én a gazdára gondolok, akinek búzáját lefoglalták, mert nem tudta megfizetni az adót s az anyára gondolok, aki elvesztette fiát, s a nyomorúton hadonászó emberhősökre, akiket szánni kell, mint a virágot, amely — akarata ellenére — kivándorolt kertjéből.

*

Él errefelé egy Tinodi Sebestyén szerű magyar lantos, akinek bizony rongyos a gunyája s szállás nélküli az élete. A ml- nap találkoztam vele. Verselő hajlamából néha kinő olyan sor, amely csakugyan szép. Szerencsém volt. Ilyen szép sorral kínálta meg. Ezt mondta: „Bennem szenved-

nek az árva magyar igék." Majd megrántotta vállát s így szólt: „Ott tartok, hogy már csak füttyülni tudok ebben a zaklatott életben, mert hát nem kell ma a bölcs szó gyümölcse senkinek. „Miután elbúcsúztunk, egy itteni hotelbe mentem, ahol Phyllis Bottomet, a mai Anglia egyik legkiválóbb regényíróőnjét kellett bemutatnom a közönségnek. S mialatt az angol írőő kitűő előadását hallgattam (amelyben egyébként kedvesen emlékezett meg a magyarokról is) időről-időre arra gondoltam, hogy ez a fényes keret, ez a nagyszerű hallgatóság mennyire jelképe az angol szó visszhangjának, s a nyomorgó magyar verselő (jóllehet igazi költő is lehetne) mennyire szimboluma a visszhang nélküli magyar igéknek!

*

Ugyanez a magyar lantos egy pohár bor ellenében így adta le költői névjegyét: „Tudja meg az úr, hogy én becéző szót tudok mondani a megtorpant lónak, s a csődbement szív vigasztalója vagyok s aki rám üvölt, azt bizony nem bántom. Olyan gazda vagyok én, aki természetlen földön szántja a barázdát." Megdicsértem. Erre fáradt szeme fellángolt. „Titkot mondok. Engem az álnok szó nem nyelhet le, mert ez elhallgattatná dalomat. Már pedig inkább énekelek, mint megalkuszom." Kinn az uccán a felhőkarcók alighanem ellesték ezt a vallomást, mert amikor a magyar verselőtől elbúcsúztam s szemem felcsúszott a felhőkapaőók tetejére, úgy éreztem, mintha egymáshoz hajolnának s gúnyosan megtárgyalnák ezt a gyógyíthatatlan bolondot.

*

Nagy társaságban vagyok, valósággal csődületben. A vendégek közönyösen, sőt a közöny szemtelenségével lökdösik egymást. Egy moziszinésznőő szerű nőt sokan bámulnak; mintha a világ csudáját látnák. S egyszerre egy szelíd, öreg női arcot látok — mintha arcában a létből kikergetett megértés minden varázsa elhelyezkedett volna — s az az érzésem, hogy szemem összevillan a széppel, azzal a valóság-

gal, amellyel szemben a butasággal előhívott tantalusi kín is érzéketlen.

*

Hitvány náddal tetőzött házakról esik szó. A középeurópai és délkelet európai falvak nyomoráról. A sebbé feldagadt sorsról, ahol embernek lenni szegény végzét, dicstelen dicsőség. A fátum vityillóvá züllik, s benne a vigasz-szavak is dideregnek. S mialatt ki-ki beszámol európai útjának emlékeiről, hirtelen úgy érzem, hogy mindenkinek ajkán forradás ég s az össze-vissza kínzott amerikai jólét közepette a beszélgetők ráismernek a maguk lelkének elcsigázott útjára, holott rendes otthonban laknak, ahol fürdőkád van és telefon s a kényelem egyéb gyakorlati áldása.

*

François Maurice kedvenc szavajárása, hogy az élet kiméletlenségének ellensúlyozására a más lelkébe kell beleilleszkednünk. De ezt az elvet alkalmazni néha nehéz, igen nehéz. Mit szóljunk ahhoz az emberhez, akiből trágyahangon tör ki a fanyarság? Mit szóljunk ahhoz az öntelthez, akinek jelenlétében forrástalan sziklává válik a legszebb táj? Lélek, védekezz, védekezz! Gondolj azokra, akik jókedvűen isszák a nap borát s a terített asztalt megosztják mással s édesítsd meg szavadat hálával, amikor arra a hazai udvarra emlékezhetsz, ahol fehér nárcisz nőtt s örvendezz, amikor azt a gyermeket látod magad előtt, akinek mosolya nyiltan szállt feléd.

*

Megint találkoztam a kínai diákkal, akiről azelőtt említést tettem. Immár az ismeretlenség válaszfala összeomlott közöttünk. Ez uttal belőle áradt ki a közlékenység, s elmondta, hogy álmában kínai gyékénypadlón járt s a legyezők sütogásában elhalt az, ami leverő s megfürdött parfümvizes kádban s kizökkent abból, ami nyers és durva. S a fürdő után színes ködmönt öltött fel, papucs selyemből volt s a lelke útja szegélyezve fákkal, rajt' verslevelekkel. S én

hálából a kínai mandarint idéztem, aki azt mondta, hogy „a cédrusfa lelkéből merítem dalom.”

*

Ravaszkodó prédalesők mérget öntnek poharadba s te mégis rázod a békecsengőt. Sajnálod a fűrészelkűeket, a szétzüllött szívforgácsot s azért énekelsz, énekelsz!

*

Rád szólnak: gerinced? Mi a pártod? Mért kóborolsz másutt? Hol a zászlód? Hol a rúd, amelyen lobogod leng? Tarts velünk s a holnapod biztos! Egyedül jársz? Nem akarsz le térti utadról? Ennek megadod az árát! Tarts velünk, ha másért nem, hát okosságból. Neked rögeszméd a magad lelke! S válasz nélkül így válaszolok: igen, a magam lelke. A szabad lélek! A szabad lélek!

*

Álmomban gyermekkorom helyén jártam. Szempillám árnyéka régi toronyóráján csüngött. Vele lengtem a magasban. Majd leillant a párkányos városháza falán. Múltamban vajmi gyakran képzeletem szemével elbáméskodtam ezen a titokzatos épületen s régi módú ablakain. Mi van mögöttük? Mit rejtegetnek? Álmomban gyermekkorom helyén jártam s úgy éreztem, mintha a dajkafenyegetések életrekelt szellemével találkoztam volna.

*

A legtöbb elért álom ágrólszakadt szegénylegény, akinek sorsán senki meg nem akad.

*

De még ma is, még ma is belém száll az ujjongás! S ilyenkor álomaratósom láthatatlan kincsét, a felmarkolt kívét elosztogatom. S mit kapok ellenértékül? A szépség csókját. S ekkor nem bánom, ha Jánus arcú fejek, Árgus szemű arcok fájó közönnyel nézik munkámat vagy megkörmökeznek ámító szóval. Én kacagok, ha a magam útján haladok is, s Athéna bölcsességét szólítom magamhoz s nem bánom azokat, akik jégmosollyal tekintenek rám s tudom, hogy az álom-

arató öröme bukkant. Ekkor nem tűröm, hogy a legszebb vágyat bárki is kitépje szívemből.

*

Mennyi az olyan ember, aki kúszált szavakkal cirkuszt játszik s a zsidbadt reményt megtéveszt!

*

Ugyan mi hiányzik, amikor a szomorúság idegesít? A hangvirág kék színe? A gyors iramú szelíd patak? A bazsalikom mosolya? Hiányzik a gerinces hit, Isten, aki mindenható, aki cinegében, verébben is örök titkokkal biztató? Hiányzik a zengő összhang, a világot átölelő béke nyugalma?

*

A minap szemem úgy nézte a kék eget, mint aki nem él a gépvilágban! Ez is csoda.

*

Egy ismerősöm arról panaszkodott, hogy felaprózta életét. Szegény, nem tudhatta, mennyire apró lenne élete akkor is, ha egységéből nem billent volna ki.

*

Ha lehetne, ezt üzenném mindenkinek: ember, ha sikoltó hangok füledbe zúgnak s a nagy sziklák között egyensúlyod ingatagnak látszik s rád borulnak a félelmek a lélekvesztő úton s már nem tudod lidérchangon hívni az életet, akkor gondolj arra, hogy kosárban cipelhetnél málnát és körtét, ha szivedet nem tiportad volna össze, s galambot ültethetnél tenyeredre s álmaidra rátűzhetnéd a részvét gazdag virágát s illata lengene körülötted s elfelejthetnéd a sors minden átkát s felolvadnál a jószág-örömben.

*

Hadd lejtessenek táncot az életujjongó hangok idegeim padlóján! Dyonisis, diadal, diadal! Vidám Isten, dalolok! Az öröm zászlaját lengetem! Vidám isten, itt a kancsóm, veled iszom borom. Halotti toromat elfelejtem. Tegnap, Dyonisos, gyászban voltam, s sírbeszédet mondtam magam felett. Noha éltem, mégis holtan elterültem, s halott szemmel ontottam könnyeket. Vad táncot lejt bennem az élő dac, ha kö-

röttem a világ bánathangon mardossa is önmagát! Te rád emelem, Dyonisos, pohamaramat, s mindenkire, aki élni mer. Haljon meg végre a ború s nevetve éljen a dal, a jóság, az ember!

*

Megbántott valaki? Biztatásra vársz? Ne sírj, ember, ne zokogj! Halott a szó, amely kínozni akar. Felejtsd el azt, aki csűr-csavar; inkább arra less, ami a szívedben dobog. Csodálkozz s feledd a gyilkos teljesült vágyát s élni fogsz! Élni! Élni! De tudd meg: téged biztatva magamat is biztatom.

*

Horacius szerette a borokat, a bárányszeletet s verseivel kendőzte az üresség mögötti holt szavakat. Megalkuvó volt a szó Dariusá, de mégsem. Mert a kertelők között énekelt a Mecenásnak alkalmat adott, hogy gyöngyöket találjon a költői sorokban. Mindig többet adott, mint amennyit kapott. Ez az egyensúly titka.

(Cleveland. Ohio.)

REMÉNYI JÓZSEF

SZLOVENSZKÓ A MAGYAR BIBLIOGRAFIA TÜKRÉBEN

A napokban hagyta el a sajtót az a füzet, amely az 1933-ik év irodalomtörténeti munkásságát foglalja össze. Az eszteni anyag hatalmas nagysága s a kisebbségi irodalom szétagazódottsága felmenti a szerző Kozocsa Sándort, hogy száz százalékosan teljes bibliografiát állítson össze. Mégis nagy szolgálatot tett a magyar irodalomnak, amikor az év irodalmi eseményeit s megjelent művek kritikáit összegyűjtötte s az Irodalomtörténeti füzetek 53-ik számaként kiadta.

Meg kell állapítanunk, hogy a szlovenszkói, valamint a Szlovenszkóról elszármazott írók elég gyakran szerepelnek ebben a bibliografiában, bár az az érzésünk, hogy éppen a szlovenszkói rész a leghézagosabb. Erdély maga is ad ki bibliografiát, a Vajdaság irodalma pedig Csuka Zoltán, a Vajdaságból ideszármazott író mozgékonyaságából mind szélesebb és szélesebb ismertetésre tesz szert. A Magyar Írás azon lesz, hogy a szlovenszkói magyar írók irodalomtörténeti munkásságát rendszeresen beiktassa a bibliografiába, s hajlandó arra is, hogy az erre a munkára jelentkezőt összeköti a magyar bibliografia összeállítójával irányítás céljából.

Az ilyen mű kiválóan alkalmas nemcsak arra, hogy összehasonlításképpen szolgáljon előző esztendő irodalomtörténeti munkásságával s az esetleges veszedelemre mielőbb felhívja a figyelmet, hanem kitűnő forrásmunkául használható. A folyóiratok tengerében megkönnyíti a tájékozódást, az író is tudomást szerez műve kritikai sikeréről.

Alább ismertetjük a szlovenszkói részt.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ:

Beňyovszky Károly: A szlovenszkói magyar színészet vázlatos története Pozsony 54 l. — Ism. Tamás Lajos, M. Minerva 158 l. — Emil Kumlik, P. Lloyd 23 esti sz.

Darkó István: Szlovenszkó a kritika serpenyőjében. M. Írás 268—271 l.

Erdőházi Hugó: Szlovenszkói líra: szlovenszkói történelem. Független szemle. 9—10. sz.

Fábry Zoltán: A könyv magyar gyűjtőgatói: Korunk 851—853. l.

Komlos Aladár: Magyar író sorsa, P. Napló, 123. sz.

Marek Antal: A szlovenszkói betű sorsa. Literatura 328—329 l.

Marek Antal: A szlovenszkói magyar irodalom 15 éve, Élet 402—404. l.

Marek Antal: Levél a szlovenszkói magyar irodalomról. Láthatár 3. sz.

II. EGYES ÍRÓK.

Ady Endre:

Hegedűs Zoltán: Ady hatása: Mécs Lászlóra. Ism. N. S. Irod. 158—159. l.

Szalatnai Rezső: Az első cseh Ady fordítás, M. Írás 203—204. l.

Ady cseh nyelven, Literatura 1—11. lap.

Arany János.

Jankovich Marcell: Arany János, Hiradó, Pozsony, 291. sz.

Csontos Vilmos.

Magyar ugaron. Versek, Léva Ism. f. i. Magyar Írás 76. lap.

Erdőházy Hugó.

Legyen szüret (Versek), Komárom. — Ism. Tamás Lajos M. Minerva 29—30. l. — (Sz. L.) P. Napló 64. sz. — Magyar Hírlap 53 sz. — Illyés Gyula, Nyugat II. 86 l.

Földes György.

Kukkonnia lelke (Regény), Kassa, 209. l. — Ism. Illés Endre-Nyugat I. 431—433 l. — Hamvas József, Prot. Szemle 528 l. — Nemzeti Újság 86. sz. — Turóczi Trostler József, Pesti Lloyd, 74 esti szám. — Polonyi György, Magyar Hírlap. 64. sz.

Györy Dezső.

Hol a költő? (Versek), Kassa 92 I. — Ism. Gogolák Lajos, Magyar Egyetemi Híradó 9. sz.

Gogolák Lajos: A szlovenszkói ifjúság, M. szemle 18. k., 244—245 I.

Rády Elemér: Kisebbségi ifjúság. Korunk szava 40—41. I.

Kassák Lajos.

Komlos Aladár: Kassák Lajos, Erd. Helikon 32—40. I.

Komáromi János.

(ma) Komáromi János nyilatkozik új regényéről, Híradó vas. nov. 19. sz.

Kossányi József.

Éjféli kiáltás (Versek), Komárom. — Ism. Tamás Lajos, M. Minerva 285—286. I. — Városi István, M. Kultúra 518—519. I. Kállay Miklós, Képes Krónika 40. sz.

Madách Imre.

Komlos Aladár: Madách Imre levelezéséből, Magy. irodalmi ritkaságok 27. sz. 144. I. — Ism. Bodor Aladár, Magyarság 280. sz. — Pester Lloyd 279. esti sz.

Marek Antal.

Zsákucca (Regény), Pozsony 205 I. — Ism. Kozocsa Sándor, Igaz szó 39. sz. — P. Hírlap 132 sz., —s. Nemzeti Ujság 188. sz. — P. Hírlap 224 sz. — Brisits Frigyes, Kath. Szemle II. 397—398 I. — Nagy Miklós, M. Kultúra II. 249. I. — Kállay Miklós, Képes Krónika.

Mécs László.

Legyen világosság! (Versek) 157. I. — Ism. Thurzó Gábor, Erd. Helikon 447—449. I. — Hein Tádé, Pannonhalmi Szemle 287—289. I. Kállay Miklós, Nemzeti Ujság 53. sz. — L. L., Pesti Napló 41. sz. — P. Á. U. o. 47. szám, — Possonyi László, Korunk szava 133—134. I. — —ss. Magyarország 41. sz. —/—nyi, Magyar Hírlap 53. sz. Rónay György, Vasárnap 376—377. I. Alszeghy Zsolt, Élet 123—124 I.

Darkó István: A Magyar Írás és Mécs László, M. Írás 204—206. I.

(d. j.): Mécs László Erdélyben, Pásztortűz 73. I. — Nemzeti Ujság 29. sz.

Gál Gábor: A költő a dobogón, Korunk 147—149. I. — Mécs László irodalmi estje, Nemzeti Ujság 12. sz.

Gogolák Lajos: A szlovenszkói ifjúság, M. Szemle 18 kötet.

Dénes Tibor: Napk. 365—367. I. Fischer Aladár, Visszhang, Vasárnap 77—78. I. — Gábor Géza. Soproni Kath. Almanach 31—57. I. — Katona Jenő, Magyar Szemle 19. k. 55—64. I. — Nagy Miklós, M. Kultúra 289—294. I. Reményik Sándor, M. Minerva. 61—63. I. Nyugat L. 560. I., Vasárnap 57. I.

Mécs Lászlót és Harsányi Lajost megint nem jelölték a Kisfaludy Társaságban, Nemzeti Ujság 266. sz.

Ölvedi László.

Rády Elemér: Kisebbségi ifjúság, Korunk szava 38—40. I.

Sziklay Ferenc.

A jöttment (Regény), 248 I. — Ism. t. t., P. Lloyd 85. esti sz.

— — — — —, Magyar Jövő 115. sz. — Magyar Hirlap 86. sz.

— Illés Endre, Nyugat, I. 433. sz.

Tamás Lajos.

Fonál mentén (Versek), Pozsony 72. I. — Ism. Kovács József, Erdélyi Helikon 70—71. é. — B. A., Magyarság 147. I.

Tamás Mihály.

Mirákulum (Regény), Kassa 190 I. — Ism. Illés Endre, Nyugat L. 432—433 I. — Turóczi Trostler József, P. Lloyd 74.

esti sz. — Polonyi György, M. Hirlap 64. sz.

Összeállította: MAREK ANTAL Dr.

BONIFICA INTEGRALE

A „Magyar Szemle” ezévi első számában Villani Lajos érdekes cikkben ismerteti Mussolini telepítő munkáját. Ma, mikor a telepítés kérdése nemcsak Magyarországon, hanem Európa-szerte újra jelenvaló lett, szükségesnek tartjuk, hogy Mussolini valóban nagyvonalú telepítési politikájának menetét és eredményeit olvasóinkkal megismertessük.

„Valamikor az olaszoknak keresztül kellett hatolniuk az Alpeseken avagy átkelniük a tengeren, hogy munkát találjanak, ma pedig itt a föld, Rómától alig félórányira” — mondotta Mussolini. A „föld” azonban miazmás, félelmetes mocsarak tömege volt, a malária főfészke. S a munka nemcsak a mocsarak javítását, hanem a talaj javítását is jelentette, az eredmény azonban golyó és puska, vér és emberáldozat nélkül szerzett új termőföld lett az olasz nép számára.

Nem afféle „műtelepítésről”, szociális porhintésről, vagy szükvágányú kis ügyecskéről van itten szó. Pontini, az „új” olasz föld egy nagy nemzeti és gazdaságpolitikai elgondolás keretébe tartozik. „Annak a politikának a korszaka, amely a városok fejlesztését tűzte ki célul, megszűnt. Milliárdokat fordítottunk városok szépítésére és felcícomázására, most itt az ideje, hogy a milliókat a falu és a föld népe kapják, mert máskülönben nem kerülhetjük el a gazdasági és népesedési válság megnyilatkozásait, amelyek más nemzeteket okkal a legnagyobb aggodalommal töltetik el.” S Mussolini e kijelentését igazolták az események: 2000 lélek lakott az Agró Pontinon s a lélekszám egy esztendő alatt megtízszereződött, a nagyvárosok túlduzzadt létszámának csökkenése megindult.

Óriási előnye Mussolininak, hogy Olaszországban a telepítés, vagy legalább is a telepítés lehetősége régi tradíció. Már az 1865. évi statuto 29. cikke kimondja, hogy ha a közérdek kívánja, a magántulajdonban levő földbirtok kisajátítható. E törvényt azonban igazán a fascista Olaszország ér-

vényesítette s egyúttal központi szövet állított fel a kisajátítások lebonyolítására.

A telepítő tevékenység természetes a szigorú szervezettség és felelősség rendjében bonyolódik le. Frontharcosokat telepítenek s a felügyelet és az irányítás munkáját a front-harcosalap végzi. Az elért haszon 50 százalékát a telepes, másik felét pedig a tulajdonos kapja, tehát az Agro Pontinon a feles rendszer uralkodik. De lehetővé válik mindenkinek, hogy földje tulajdonjogát megszerezhesse, ha a tulajdonos, tehát a frontharcosalap erre méltónak tartja. Ebben az esetben a föld árát 15 éves részletekben fizetheti, azonban a fizetés termények útján is történhetik.

Az új településnek szüksége van központokra is. Littoria volt az első ilyen faluközpont, Centro rurale, a közigazgatás, a gazdasági és kulturális élet szíve, Sabaudia a második, Pontinia a harmadik s már készen van a negyedik s az ötödik, Ausonia és Aprilia terve. A Centro ruraleban a városháza, a fascista párt székhelye, a milícia kaszárnyája, a munkásotthon, a kórház, a posta, a szálloda, színház, templom, a frontharcosok székhelye, sporttelepek, iskolák, kórház, a vásárcsarnok. Hivatalos községek, de mégsem városok, új formái, új hajlékai az új emberi közösségnek.

Az építők lelkét jólesően símogatja meg ez a nagyszerű teljesítmény, a „Bonifica Integrale”. Sokféle jelzöt kapott már Mussolini. Most elmondhatjuk, hogy igazi európai s jó európai.

FÉJA GÉZA

EVVIVA LITTORIA! EVVIVA SABAUDIA!

Agro Pontino, — Romától délre huzódó 60 km. hosszú és 10 km. szélességű, régen terméketlen földsáv, a tengertől, mint széles szalag a Lepini hegyek lábáig terjed. 60.000 hektárnyi területe, hol alig hullámos, csenevész erdőborított, hol sekélyvízű nádasokkal tarkított egészségtelen mocsárvilág volt. Már a régi római császárok, pápák megkísérelték lecsapoltatni és két hatalmas csatorna emlékezik a régi idők nagy embereire Pápa Sistora és Giulio Cesarera. Az előbbi egy észak-déli irányban futó, mintegy 29 km hosszúságban, míg az utóbbi a Monte Circeo lábánál ásatott egy mély csatornát, hogy tengeri hadainak utat biztosítson, ahol előbb a viharok a legendás Circe fokon anyyi hajóját törték szét.

Benito Mussolini 1932 október 28-án adta át a köznek Agro Pontino 20.000 hektárnyi telkesített, termővétett területét. Középpontját Littoria községi és középületei teljesítményben meghaladták a pápák és caesarok példáját. Agro Pontino 60.000 hektárnyi területéből a Rómához legközelebb eső 20.000 hektár termővé vált és a munka szakadatlanul tovább folyt. 1934 április 21-én a láp és mocsárvilágból újabb 20.000 hektárnyi terület szabadult fel az új Sabaudia lakói részére. A még fennmaradó 20.000 hektár most van lecsapolás alatt és jövő októberre a felépítendő új községgel Littoriához és Sabaudiához hasonlóan sok családú hadviseltek otthona lesz.

Tulajdonképen ezeken a régen terméketlen területeken a Duce a modern tanyarendszert honosította meg. A községeket, — Vittoriát és Sabaudiát — csupán a középületek képezik, míg a lakó- és gazdasági épületek minden egyes tulajdonos 15 hektárnyi kiterjedésű szabályos téglalakú birtokának középpontjába épültek. Összesen 50.000 lélek lakik Littoria 1000 és Sabaudia 1000 tanyás házában, melyeket

a földszív közepén a Róma-Terracina között húzódó műúthoz karbantartott mezei utak kötik. Ugyancsak minden egyes 15 hektáros birtoktest határán a főcsatornához mellékcsatornák vezetnek úgy, hogy a téglalap alakú birtokocska háromoldalról vízes csatornával és egy oldaláról közúttal van elhatárolva. Közlekedés szempontjából a termény értékesítésére való figyelemmel félóránkénti teher és személy autóbuszjáratokat rendszeresítettek az Örök Városba.

KIBÉDY ALBERT

A ZENE VILÁGA ÉS A VILÁG MINT ZENE .

Már Schopenhauer csodálkozik rajta, hogy zene létezik és ebből a csodálkozásból nő ki az intellektuális analízis révén az ő zene-esztétikája, amelyben a zene lényegét, de rajta keresztül az élet legbelsőbb magját adja. Valóban a zene létezése egyike a legmélyebb problémáknak és a megoldás az élet értelmét is megoldja és behatol a metafizika legtitkosabb kamrájába. A zene valami egészen különleges valóság és míg minden más művészet keletkezése minden további nélkül érthető, addig a zenéhez különleges magyarázatra van szükségünk, mert minden művészetnek, de minden egyéb életmegnyilvánulásnak is van tartalma, csak a zenének nincs: a zene tartalma maga a forma. Hogyan keletkeztek az úgynevezett képzőművészetek, ismert dolog és különben is benne rejlik a művészeteket meghatározó szóban. Mivel azonban a zene nem keletkezett egyszerűen az őseMBER dudolásából és tudjuk, hogy a régi népeknek nem volt a mai értelemben vett zenéjük (amely szorosan véve Bach fellépésétől datálódik) de ennek ellenére a zene a legáltalánosabb művészet, kell, hogy lényege is más legyen, eltérő a többi életjelenségtől.

Minden más szellemi kategória kifejlődésénél a szokás, az erkölcs, a démonológia, emóció fegyvertánc, halottitánc, győzelmi mámor stb. játszott nagy és elhatározó szerepet, de ezeknek az elemeknek ritmikus része nem a zene, de a tánc kifejlődéséhez vezetett. Mert a zenének a tánc nem alapja és kiindulási pontja. Lehet, hogy az első zene tánczene volt, és Beethoven őseMBERI előde ritmikus ütéseket mért pajzsára társai tánca alá. A ritmus azonban még nem zene és nem zenei kiindulási pont, olyan, mint a horizontális vonal, amely, ha nem párosul függőleges vonallal, nem ad zenét. A függőlegest hívjuk ellenpontozatnak: ellen-részről, ellen-pólusról induló ritmusnak, és csak a kettő együtt zene. Az ellenpontozat azonban már oly átfogó szintézis,

hogyan Schopenhauer metafizikai magyarázathoz nyult, amikor ezt az adottságot analizálta. Hiszen gondolkodás és élet egyaránt kétpólusos: a vége a végtelen nélkül, a sötétséget a világosság nélkül soha sem gondolhatjuk el, és igen érdekes ujjmutatás, hogy a végesnek mondott emberi értelem a létet végtelennek kell, hogy gondolja, csakúgy, mint az időt, vagy a teret, mert különben már az első és alapvető gondolatnál megakad.

Helyes: kezdetben volt a ritmus, de amikor az első zene elhangzott, már megvolt az ellenpontozat. Lehet, hogy a bárlánglakó a tánc után még tovább ütötte ritmikusan a pajzsot, függetlenül a táncától, de ezzel még nincs megadva az út Beethoven szinfóniájához. Ez az út ott kezdődik, ahol felbukkan a kettős: két ember, aki az ellenpontozat révén mégis egy, és így válik misztikusan a zene a szerelem és vele az élet szimbólumává és kifejezőjévé. A zenével egybeforró szó (tehát a dal) sokkal gyorsabban és hahatósabban maradt meg az emberek emlékezetében és a dal révén jobban értették meg egymást: a szó megértést jelentett, a dal-szó szocializálást, egységbe tömörülést. A szó igen gyakran elválasztó elem volt, ellentmondásokhoz, ellentétekhez, végső konzekvenciájában háborúhoz vezetett, míg a dal, a zene a mai napig az egybeforrásnak talán legjobb és feltétlenül legmegbízhatóbb eszköze. Egy dráma előadásánál mindenki a saját intellektusának megfelelően „fogja fel”, azaz analizálja a tartalmat, de egy szinfónia már csak azért is hat egységesen, mert konkrét értelemben nincs tartalma. A szó egyedeket alkot, a zene közösséget. A szó azt mondja: „FigyeljeteK ide, ez a szellem tézise!” A zene: „Én vagyok az örökké változó élet pulzusa és a lét ritmusa!”

A zene lényegét mégis homály fedi, mert az emberi gondolkodás, amely csak fogalmakban történhetik és mindig a jól körülhatárolt tartalmat kívánja, nem tud vele megbirkózni: a zene kizárja a gondolkodást, létünk gyakorlati sine qua non-ját. A zene hamarosan megszabadította magát a táncától és a szótól és már nem az emberi érzés kifejezője,

hanem titokzatos uton egyszerre öncélúvá nő. A zene emancipálja magát mindentől, ami emberi, legyen ez szó, vagy érzés, de főképpen a tartalomtól, elszakad a tértől, amelyben élünk, az időtől, amelyben belső életünk folyik, elszakad az okszerűségi elvtől, amely az emberi lét alapja. A laikus hallgató, de a zenész is önkénytelenül kérdi, mit „jelent” ez, vagy az a zenei mű, annyira vér és ideg, hogy minden életjelenségnek valamit jelentenie kell. Ez a kérdés, bár antropomorf szempontból nagyon is érthető és jogosult ama kérdések egyike, amelyek nem lehetnek kérdések, mert kezdettől fogva helytelenül vannak feltéve és megfogalmazva. A zene nem akar semmit sem kifejezni! A zenének az emberi szív öröme és fájdalma százszázalékosan közömbös: a zene csak önmagát akarja és önmagáért van. A zene egy önmagában álló, minden más világgal merőben ellentétes világ.

Nem akarok túllőni a célon és természetes, hogy van kifejező, sőt bizonyos és meghatározott tartalmat kifejező zene is. Lehet az is (amit ma nem ellenőrizhetünk), hogy kezdetben a zene valóban érzéseket fejezett ki és lehet, hogy a nem európai, tehát a görög, egyiptomi, indus és kínai zene, mint külön kultúrákból kinőtt hajtás, szintén primitív emberi érzéseket mutatott. A tizenkilencedik század romantikus zenéje — Beethoventől Pfitznerig — szintén kifejező zene. Az is bizonyos, hogy minden fajta népszerű zene minden korban kifejező zene volt. Azonban van egy másfajta zene, amely nem akar emberi érzések kifejező eszköze lenni. Ez az abszolút zene. Egy Schubert-dal nagyjából és lényegileg kifejező zene. A százszázalékos zenész számára minden kifejező zene tulajdonképpen romantikus félreértés és szentimentális tévedés, — a zenének idegen célok szolgálatba állítása és a tiszta zenei formának, meg az emberi érzéseknek jogtalan és dilettáns keverődése, annak ellenére, hogy ezeknek az érzéseknek semmi közük a formához és a formai értékekhez. A zene valódi problémája csak az abszolút zenénél kezdődik.

Az abszolút zene különös jelenségét legjobban az abszo-

Ílut matematika különös fenoménjával vethetjük össze. A matematika a tudományoknál ugyanazt a szerepet játsza, mint a zene a művészetnél. Az abszolút zene tartalom- és tárgy nélküli művészet, tehát tiszta formaművészet. Az abszolút matematika tartalom- és tárgynélküli tudomány, tehát tiszta formatudomány. Emellett fontos, hogy a zene, úgy mint a matematika, keletkezésekor segédeszköz lehetett. A matematika a mindennapi élet mérései és számításai számára szolgáló segédeszköz volt. A szerelmi szó kifejezőbb volt, ha a hangot segítségül hívták; a földek felmérése, a zsák-mány felosztása egyszerűbb és áttekinthetőbb lett, ha a számokat és a mértékeket alkalmazták. De a matematika nemsokára levetette ezt az álarcát és kimutatta az emancipáció felé való tendenciáját. Igaz, hogy az euklideszi geometria gyakorlatilag használható és értékesíthető volt, de valójában mindig önérték és autonóm formális tudomány volt, amely a gyakorlatiaságon túl is saját tudományos értékét igazolta. A modern matematika abszolút matematikává fejlődött, a modern matematikus tisztára elméleti számkonstrukciókkal dolgozik, szimbolikus számcsoporthoz feltalálásában leli örömét és jutalmát leli benne, ha a formális matematikai problémákat megoldja. Azzal nem törődik, sőt utólag csodálkozva veszi tudomásul, hogy elméleti és formai megoldásai a gyakorlati életben alkalmazást nyertek és hogy pl. a fizikus vagy a csillagász fel tudta őket használni.

Minden tudománynak, a fizikának, a vegyészetnek, a geológiának, a pszichológiának van tartalma és tárgya, csak a matematikának nincs. Tartalma a tiszta forma. El tudok képzelni oly fejlett kultúrát, amelynek tudományos célkitűzései meglehetnek abszolút matematika nélkül. Minden művészetnek, a festészetnek, a szobrászatnak, az építészetnek, a lírának, a táncnak van tárgya és tartalma, csak a zenének nincs. Tartalma a tiszta forma. El tudok képzelni oly fejlett kultúrát, amelynek művészi célkitűzései meglehetnek abszolút zene nélkül.

Matematika nélküli világ — zene nélküli világ! Mindkettő elképzelhető, mindkettő lehetséges és mindkettő minden

bizonynal már volt a földön: Élet matematika és zene nélkül. Lehet az is, hogy abszolút matematika és abszolút zene csak a mi specifikusan fausti kultúránk ismertető jegye, Spengler értelmében. Lehet az is, sőt valószínű, hogy Bach fugája és Leibnitz differenciál-egyenlete minden más eddigi és eljövendő kultúrának értelmetlen valami. De éppen azt kell kiemelnünk, hogy a mi kultúránkat az abszolút matematika és az abszolút zene jellemzi és így joggal feltehető, hogy ez a két egyszeri és különös jelenség a fausti értelemben vett kultúra speciális és döntő jelentőségű szimbolikus értéke. Spengler sok mély gondolatot fejtett ki e probléma körül és utalt arra, hogy az abszolút zenében és az abszolút matematikában a fausti léleknek a végtelenbe és örökkévalóba való törekvés jut kifejezésre: itt nyer formát az ember isteni eredete. Kétségtelen, hogy abszolút zene és abszolút matematika a mi kultúránk csúcsteljesítménye és mindkettő úgyszólván egy faustikus művészet és tudomány eszményképét eleveníti meg. Az a törekvés, hogy a művészetek és a tudomány minden ágát ily zárt formális értékrendszerre kiépítsük, igen mélyen gyökerezik az emberben: az ember szabadulni akar az anyagi megkötöttség világából, ahol minden viszonylagos és belevetíti magát a tárgytól és tartalomtól megfosztott és megtisztított anyagtalanság szabadságába. Ez az abszolút zene és matematika valódi értelme.

Mert: zene és matematika a fenti értelemben kísérteties módon felszabadult az úgynevezett valóságtól, az emberi szívtől. Ennek ellenére soha sem veszítették el az emberi szívvel való benső kapcsolatot. Mindkettő „embertelenül” eltávolodott a tudományos világmegértés és világkifejezés követelményétől és látszólag a formák játéka lett. — ennek ellenére azonban éppen az abszolút zene és matematika a fausti életmegyilvánulás legmélyebb és legmegrendítőbb kifejezése, sőt a legmélyebb kifejezés egyetlen megbízható és megingathatlan alakja. A differenciál-egyenlet minden valóságtól mentesített elvonság és mégis elkerülhetetlen formulája nemcsak a gyakorlati csillagászatnak, filozófiai értelemben pedig a fausti lélek életmegyilvánulásának. Bach

fugája szívtelen, érzéstelen és kifejezéstelen és úgy ritmusa, mint dinamikája mégis a fausti életmegnyilvánulás jelképe.

Ebből az ellentmondásból önként adódik annak a titoknak a felfedése, amely a fausti kultúrát takarja. Az abszolút matematikának ugyan már semmi néven nevezendő köze nincsen a valósághoz, de éppen ezért az a tiszta forma, amely maradéktalanul fejezi ki a valóságot: a formának végső győzelme az anyag felett, a szellem diadala a világ felett. Az abszolút zenének ugyan már semmi néven nevezendő köze nincs az emberi érzésvilághoz, de éppen ezért maradéktalanul fejezi ki ezt a világot: a forma végső győzelme az anyag felett.

Az élet legmélyebb lényege a ritmus, és az abszolút zene nem más, mint ennek a ritmikus életérzésnek legtisztább megfogalmazása. Az abszolút zene lemond arról, hogy tárgyi értelemben vett érzéseket, örömet, bánatot, vágyódást fejezzen ki, de többet nyújt ilyen érzéseknél: előzetesen megállapított, Leibnitz értelmében prestabilált harmóniájú formáját nyújtja mindannak, ami millió különleges esetben mint konkrét érzés lép fel. Bármily üresnek és tartalomnélkülinek is látszik tehát az abszolút zene a be nem avatott számára, mindig megtölthető sokféle tartalommal és önmaga mindeme lehetséges tartalmak összege: az abszolút zene minden ütemében ott buzog az örökké jelenlévő élet ritmusa. Ezért van az, hogy az abszolút zene az európai és specifikusan fausti szellem legnagyobb művészi koncepciója és ezért van az, hogy ez a zene fejezi ki maradéktalanul az élet és a világ értelmét, anélkül, hogy tulajdonképeni értelemben való „kifejezésre” törekedne. Ez a zene nem részértéke és regionálisan elgondolt értelme tapasztalati érzésvilágunknak, hanem ebben a zenében művészetté emelkedik és tisztul az életérzés és átérzés apriorikus és abszolút formája.

Minden művészet mása azj életnek, csak a zene nem. Tehát mi a zene? Megrondtuk: a zene az élet ősképe és eredetének a mása. Az élet legbensőbbje a ritmus. A zene pedig nem más, mint az élet ritmusa, amely minden

okszerútól és anyagiasságtól megszabadítva formai tisztaságban nyilvánul meg. Valamint az abszolút matematika a fizikában és a csillagászatban alkalmazható és gyakorlati szempontból óriási szolgálatokat tesz, úgy az abszolút zene is az az út, amely elvezet a lélek örök és változatlan törvényeihez. Egy világ matematika nélkül az anyaghoz és a tapasztalat örökös tévedéseire kötött világ. Nincs azonban matematika, amelynek ne lenne világi jelentősége az anyag és a tapasztalat szempontjából. Mert a matematika nem más, mint a valóság megértésének legtisztább alakja. Egy világ zene nélkül lehetséges, de nincs zene, amelynek ne lenne központi jelentősége az anyagi és tapasztalati világban. Mert a zene lényege a ritmus, a ritmus pedig az élő élet legtisztább formája és legmélyebb elve.

A zene világa megmagyarázza, mért kell, hogy a világ legmélyebb értelemben vett zene legyen. Valamint a természettudományok végső következményükben matematikára vezethetők vissza — amit Gauss, a nagy német matematikus úgy fejezett ki, hogy „Isten matematikát csinál” — úgy minden úgynevezett életmegnyilvánulás, tehát az emberi életérzés megnyilvánulásai is zenére vezethetők vissza: a világ zene. Ez az, amit Schopenhauer mélyen érzett át, oly mélyen, hogy a zenének külön világot biztosított, így akarván kifejezni, hogy Gaussnak a matematikáról mondott ítéletét a zenére is lehet alkalmazni. A zene az a művészet, amely legjobban testesíti meg az emberi gondolkodásnak azt a részét, amely felszabadít az anyagtól: az intuíciót. Ezért áll a zene sokkal közelebb a szerelem és a szeretet villámcsapáshoz hasonló megnyilvánulásaihoz, mint minden más művészethez, és mert az abszolút zenének nincs tartalma, intuitív módon és ellenkezést nem tűrően egyesít, egységbe forraszt, egyetlen csókkal egybefogja az egész emberiséget, mint Beethoven kilencedik szinfóniájának negyedik tételében. Az abszolút zenében meghal az egyed, hogy megszülessen az elválaszthatatlan Egész.

NEUBAUER PÁL

AZ ÚJ ÍRÓGENERÁCIÓ ÉS A KRITIKA

Valami baj van a kritikával, ha egyszerre védelmezni kell, előkelő nevekre hivatkozni, mint Bajza, Szontágh, Péterfy, Gyulai, Riedl s az újak közül Császár Elemér, Haraszthy Gyula, Tolnai Vilmos, Dóczy Jenő. Valami baj van ott, ahol újra kell hangsúlyozni a kritika tudományának célját, módszerét és technikáját, jogait és kötelességeit, ahogyan ezt Kozocsa Sándor teszi *Jegyzetek a kritikáról* című új tanulmányában. Panasz ez a tanulmány a háttérbe szorult kritikai tudományra, a dilettantizmusra és az egységes kritikai közszellem hiányára.

A kritika tudományán, mint minden szellemtudományon (bele értve a történetírást is) forradalmi szelek száguldottak át. Az új kritikusok fegyvertárából sok régi formula pusztult el. Az egész eddigi magyar irodalmi értékelés egy új generáció szellemi pergőtűzébe került. A kritika célja az értékelés, sőt az újraértékelés — amit Kozocsa is elismer — csoda-e, ha a mai kritika új módszerek felé fordul, a régi módszereket hasznavehetetlennek tartja s irodalomtörténeti kutatásai során a maga módján jár el. A *littérature comparée* számára a magyar égen is befellegzett, az új irodalomtörténet kihámozza az íróból az embert, nem kutat idegen hatások után, a milliónek sem tulajdonít túlságos fontosságot. Az új irodalomtörténetnek elvhűsége van, mint ahogyan csodálatosan elvhű s a katakombák árnyaira emlékeztet ez az egész forradalmat kiváltó generáció. A magyar literatúrában ez még nem volt, hogy költők odahagyják rímeiket, hogy előbb megteremtsék azt az irodalomtudományi formulát, amelybe költészetüket beilleszthetik. Ez a fiatalság, amely annyi lázas mohósággal vetette magát a magyar szellem ugarára, kitermelte magából azt a fiatal kritikusi gárdát is, amelyre esküszik s amelyet elismer. Ez a fiatalság büszkébb Németh László vagy Féja Géza kritikájára, mint a hiva

tásos kritikusok véleményére, mert érzi, hogy azok benn élnek minden idegszálukkal az ő s így közvetve a magyarság problémáiban. A hivatásos kritika túlságosan elvonatkoztatott, néhány esztendő alatt számtalanszor megfordult tengelye körül a világ kerekese s így maradt számára ez a lázongó szerencsétlen fiatal lélek örök időkre rejtély. Az a fiatal-ság, amely Budapesten, Debrecenben, Szegeden jelentkezett, meglepő tárgyi ismeretekkel rendelkezik, szebb jövőt akar s a múlttal csak annyi kapcsolata van, amennyi magyarságát végzetesen és örökéletűen determinálja. Senki ne féljen attól, hogy a kritika, mint tudomány elvész ennél a fiatalságnál az impresszionista kritika lazább kereteiben. Attól se tartson senki, hogy esztetikai és etikai hiányokra bukkan, azt se higgye, hogy az irodalomtudomány átértékelése (akár Szerb Antal irodalomtörténetét véve példának) egy mindenáron reformálni akaró nemzedék felforgató törekvése. A szellemtudományok területén kitört lázadás legutoljára a kritikában fog elcsendesedni s így soká kell még várni, amíg a régtől áhitott egységes kritikai közszellem az elvek ekkora viharában kialakul. A magyarság új helyzetének mások a kívánalmi társadalomtudományi, jogi, egészségügyi, technikai téren. Mindazt sajtóságosan átérezte ez a fiatalság, legégetőbb problémája a falu, a faluban az egyke, az egykében ennek a jobb sorsra érdemesebb fajtának a pusztulása. A századelő közönségét a férjhezmenendő Gyurkovics lányok sorsa sokkal inkább érdekelte, mint a dunántúli magyarság pusztulása. Ma ezernyi szociális problémát vetett fel a magyar élet, amivel nemcsak az íróknak, hanem minden élő s ép embernek számolnia kell. A fiatalság már ott van az első vonalban, a vidéki centrumok ma nem adnak tehetséges író: Budapestnek, hanem maguk is egy-egy irodalmi centrummá válnak. Soha élénkebb kultúrélet nem volt vidéki nagyobb városokban, mint ma. Ennek szükségszerű folyamánya, hogy ennek a fiatalságnak a hangja rendszertelen még, évszázadok óta akart szólani s csak most jutott hozzá. Könyvet ajánlhat, amit a hivatalos kritika kellő óvatossággal fogad s érdemében nem értékeli.

Úgy érzem, itt van félténivalója a kritikának, aminek védelmére Kozocsa nagy felkészültséggel s olvasottsággal s bizonyára csupa jó szándékkal készült. A kritika kétségtelesen mély ethikai felfogást követel, érzi ezt mindenki, aki egy-egy könyvet elbírál. Soha új könyv nem állítódott be az irodalmi fejlődésbe jobban, mint éppen ma, amikor minden magyar regény úgyszólván meglepetés számba megy. Bár tudnánk, mi az a cél, ami felé az irodalom halad? Az európai horizont, amely alatt megszámlálhatik ma minden magyar könyv, talán feleletet fog adni erre később. A világ több-kevesebb eltéréssel halad valamerre, világbékét emlegetnek mind gyakrabban a világháború után, a megveszekedett népek között keressük az embert, a tisztát, a magasabbrendűt . . . Talán idevezet az irodalom is, népek békéjéhez, egy egészen kivételesen nagyszerű kultúrához, családhoz, gyerekhez s a lélek napfényes virradásához.

A magyar kritikát nem kell féltetni. Folyóiratok kritikai rovatában talán már új Ambrus Zoltán született, aki eszményi kritikusa lesz a szépirodalomnak. Az ő bírálatát is átértékeli majd a század vége felé a fiatalabbak, beállítják majd a századelő irodalmi termését abba a fejlődési irányba, amelyre ők esküsznek szentül.

Mert az irodalom fejlődése messze, ismeretlen célok felé mutat.

MAREK ANTAL

A KISEBBSÉGI MŰVÉSZ KÜLDETÉSE

A művész a Szép mindenkori tolmácsolója az élet számára, az emberiség számára. Mint ilyen, fajkon, nemzeteken felüli, egyetemesen érthető és élvezhető alkotásokat nyújt.

Vitán felül áll azonban, hogy minden műalkotás éppen legértékesebb mivoltát, egyéni jellemzőit faji gyökerekből szívja, tehát egyúttal a faj szűkebben: a nemzet karakterének, lelkivilágának kifejezője is, közölnivalóit azonban munkaterületének szuverén egyetemessége révén minden más faj és nemzet számára is érthetően és élvezhetően képes adni s ezzel az általános emberi értékgyarapodáshoz, — amit minden időálló műalkotás elősegít, — ugyancsak hozzájárul s ahhoz éppen faji alapon ad új színeket, ízt, tartalmat. A klasszikus görög szobrászat egyetemes emberi kultúrkincs, — de csak Hellas ege alatt született. A cinquecento művészete is minden nemzetek gyönyörűsége, de csak Italia adhatta az emberiségnek. A művész küldetése tehát valami határokfölötti elkötelezettséggel jár, ami munkájának csak akkor ad értelmet és létjogosultságot, ha tehetsége szerint kisebb-nagyobb szakaszon, de mindenesetre építően illeszkedik bele az egyetemes emberi kultúra felfelé törtető vonalába. Amint a technika a természeti, fizikai erők egyre teljesebb uralásával az anyagot hajtja mind tökéletesebben az emberiség igájába, azonképen a művészetek az élet anyagfölötti széptartalmát tökéletesítik szakadatlan önfelégetésben, mindenki számára. Ezek az alap gondolatok mint művészre, természetesen a kisebbségi művészre is érvényesek. De tegyük fel most a kérdést: van-e a kisebbségi művésznak külön küldötése is? Bizony! van! S hogy részletezhessük, értsük meg: mit jelent kisebbségi művésznak lenni?

Jelenti materiális területen a létlehetőségek sorsdöntő leépítettségét. Jelenti a fokozott küzdelmet a pusztá falat ke-

nyerért, ami — sajnos — nagy általánosságban is művész-sors, de egy nagy, egységes nemzettestben élő művész számára mégsem ilyen arányú. A kisebbségi művészt egy nemzet-töredéknek kellene eltartania, amely saját sorsának megküzdésével éppen eléggé igénybe van véve és helyzetéből folyó kötelezettségei amúgy is fenyegető szegénységét oly sokirányúan merítik ki, hogy nem hagynak fölösleget a mindég bizonyos általános jólétet feltételező művészet-pártolásra.

A kisebbségi művész ezzel a helyzettel számolni kénytelen s legtöbb esetben az történik, hogy pályájától időnként elkanyarodva, más síkon is keresni és boldogúlni próbál, ezen az áron vásárolva meg művészi hitvallásának érintetlenségét s alkotó függetlenségét. De mit jelent ez? Kettős harcot a kenyérért és félmunkát a hivatásért. Hogy pedig ebben mennyi veszedelem rejlik, azt nem kell részleteznünk. Zaklatott idegzettel, hajszolt kenyérgondok között nem születnek építő értékű alkotások. Legalább is nem mindég! Rendszert nem lehet belőle csinálni s minden józanúl gondolkodó megállapíthatja, hogy a nyomor nem alapfeltétele a műalkotás születésének. Igaz, zseniális alkotók szörnyű sorsokban is alkottak halhatatlant, de tessék csak józanúl mérlegelni: mennyi része volt az alkotás megszületésében a zseninek és mennyi a nyomornak!

A kisebbségi művésznak — mint az alkotás lendületét bénító körülményekkel legjobban sújtottak pályatársai között, — önmaga legbelsejében kell megvívnia azt a nehéz küzdelmet, mely ezen a visszás helyzeten is győzelmet biztosít magasabb céljai számára.

Mert kisebbségi művésznak lenni, — egy még súlyosabb és felelősségteljesebb küldetést is jelent, mint csak egyszerűen művésznak lenni. „Művész hazája széles e világ!” — tartja a közmondás. És a művész előtt valóban sok lehetőség nyílik, hogy talentumát ott és úgy értékesítse, ahol legkedvezőbb talajra talál. Nemzetközi sikerek, jólét, gondtalan existencia, lehetnek kísérői egy-egy szerencsés művészpályának. De — kisebbségi művésznak lenni, — jelenti a le-

mondást minden ilyen lehetőségről, jelenti az önként bezárkózást s súlyos sorskeretekbe, melyeket a kisebbségi nemzet-töredékkal életre-halálra osztania kell. Annak sorsát kell élnie, hogy annak kifejezője, megszólaltatója lehessen. Annak a szükös kenyerét kell ennie, hogy ez a könnyes kenyér adja az ízét alkotásainak is. És annak a szószólója, élniakarásának felmutatója kell hogy legyen mindenütt, ahol csak erre alkalom nyílik.

A nemzet lelke irodalmában, művészetében, tudományában, zenéjében él. Kis nemzetek ezekre a pillérekre állva képesek egy magasságba emelkedni nagy, boldog nemzetekkel. Nemzeti kisebbségek ugyanezekre a pillérekre építhetik a hidat, mely őket a nemzet-törzsszel összeköti. És teszik ezt a vérség mindennél erősebb, benső parancsára. S amíg ezt teszik, a kisebbségi művész legfontosabb, legsajátosabb küldetését teljesíti: ébrentartja a kisebbségben a faji hovatartozás öntudatát, mely az idegen testbe ágyazva az elhomályosodás veszedelmének van kitéve. Az a kisebbség azonban, melynek vérszerinti, meggyőződésesen hitvalló művészei vannak, az ellankadás pillanataiban mindig találkozni fog lélekből sarjadt s ezért lélekbe is ható alkotásaikkal, melyekből erőt, új hitet s bizó öntudatot merít.

A kisebbségi művész tehát a művészpálya önmagában is adott nehézségein túl még egy fronton küzd; szinte azt mondanám: a kisebbségi lélek szabad lélegzetvételt biztosítja. Lehet ez a lélek sokféleképpen szorongatott, de míg toll, véső és ecset szabad utat nyit számára a fájának rendelt kék égdarabhoz, addig el nem sorvad!

A kisebbségi művész forró fajszeretettel igyekszik kiszolgálni közönségét, mely a maga módján szintén küzködik, — s ezalatt nemcsak a puszta anyagi oldalt értem, hogy a művész munkaértékén mélyen alól ad tiszta kultúrát azoknak, akik erre szomszarnak, — hanem eszmei területen: fokozott figyelemmel és elmerüléssel igyekezik hű kifejezője, megszólaltatója lenni talajának, népének, környezetének, sorskeretének. Egy nagy kötelezettséget érez, hogy idegyökeresedve, jobb lehetőségeket elejtve, küzködve is, fél-kar-

ral is, fél-idegzettel is teljes munkát végezzen azért a vér-
töredékért, mellyel közös szívből eredt s melynek egyik ön-
tudatos cseppje. Ennek a cseppnek pedig az egész szívet
kell mások számára is érthetővé tennie — ami a kisebbségi
művész legszebb s legnehezebb feladata.

*

Örvendetes volna, ha ezeket a megállapításokat nagykö-
zönségünk is magáévá tenné s aszerint itélné meg kisebb-
ségi művészeink sokszor heroikus erőfeszítéseit.

Sajnos, nem tartunk még ott, hogy a nagyközönség igé-
nyelné azt, hogy művészeiben korszerű-önmagát kinyilat-
koztatva lássa. Sokszor az ilyen vélt kinyilatkoztatásokat
egyenesen megtagadja. De a művészetek mindnyájunk fö-
lött élő evolúciós törvényei ezt a folyamatot értetlenség,
tiltakozás, vagy részvétlenség dacára is előbbre viszik és
csak a művészek kitartásán, valamint a szervezett közön-
ség-nevelő munkán múlik, hogy teljesen be is tetőzzék.

Mert — ha már itt tartunk, — a kisebbségi művész mellett
külön szólhatnánk a kisebbségi közönségről is! S itt el-
ső sorban kartársaim felé fordúlok. És ajánlom, hogy mielőtt
bármelyikünk a közönség magatartását kifogásolná, vessünk
számot: mi ebben a magatartásban — mondjuk —
eredendő bűn és mi, ami szintén a kisebbségi sorsból adódik? Mert nagyon sok motívum van
itt is, ami éppen olyan sors-eredmény, ólmos ballaszt, mint
a művészek helyzetében.

A kisebbségi közönség kevés tárlatot lát, — aki nem centru-
mokban él, hozzá sem férl — kevés szaklaphoz jut, kevés
szakelőadást hallhat. Anyagi ereje is gyöngye, keveset uta-
zik, — hogyan képezze magát? Hogyan szerezzék meg azt
a felkészültséget, mely szükséges volna, hogy a kor sodrá-
ban hivatásszerűen előbb járó művéseivel összhangba
jusson? Mit tettünk mi művészek, e hiányok pótlására? Van
egyetlen szaklapunk, van két-három centrumunk, többé-ke-
vésbé megfelelő kiállítási helyiségekkel s vannak időnként
vidéki kis kiállításaink, többnyire egyéni vállalkozások. Ez
— a semminél alig több. Igaz, mindehhez első sorban pénz

kellene. De — valljuk meg: erősebb szervezetség és több kari összetartás is! E két utóbbiból pedig éppen olyan szükösen van, mint anyagiakból!

Ne feledjük ezeket a gondolatokat, valahányszor a rokon problémákat érintjük. Sőt foglalkozzunk minél gyakrabban a kisebbségi műpártoló közönség kérdéseivel is. Mert a teljes összhang kiépítése kisebbségi művész és kisebbségi közönség között jelentős kultúrfeladataink közé tartozik s ezen a területen még igen sok a tennivaló.

NYÍRESI-TICHY KÁLMÁN

A GRAFIKA ÉS A MŰVÉSZETEK KORSZERŰSÉGÉRŐL

Hatásos jelszavaknak, szólamoknak felröppenése s valósággal futótűz módjára való elterjedése talán évszázadok óta sohasem volt oly gyakori jelenség, mint manapság. Oka ennek mindenesetre abban van, hogy a letagadhatatlan strukturális átalakulások belső szükségszerűségét érzi maga a társadalom is s mivel sem bátorsága, sem műveltsége nem oly általános, hogy határozottan állásfoglalni, mérlegelni és ítélni tudna, — a pszichózis uralma alá kerül. A válság-periódus fullasztó levegőjébe, ahol minden valószínű, elhíhet, sőt tény . . . — kivéve friss erők bontakozó optimizmusát. Pl. a társadalmi szerkezet terén a polgári liberalizmus rendjének kétségtelen válsága, vagy a gazdálkodás terén pl. az ennek megfelelő, nemzetgazdasági szempontból irracionális termelés nyilvánvaló kudarca, tehát az egyes síkokban tényleg időszerű válságjelenségek ürügyet adnak arra, hogy az emberek minden emberi értékre s így elsősorban a kulturális értékekre kiterjessék a válság elérkeztenek rémhírét. Egészen primitív dogmatizmus volna észre nem venni, hogy a történeti krízisek korszakaiban, még a válság kiteljesedése előtt öntudatlanul is jelentkeznek az eszmék síkján törvényszerűségek, majd öntudatosult ideológiák, melyek máris a következő korszak jegyeit hordják magukban, legalább részben s amelyeket azután a történet igazol. Az ideológiának ez a történeti krízis idején nyilvánvalóan előljáró szerepe mutatkozik a kor művészetében. Megmutatkozik a mi korunk művészetében is s csak természetes ezek után, hogy egyik leggyakrabban hangoztatott jelszó kortársaink ajakán „a művészet válsága” . . . Pedig, hát ha közelebbről megnézzük a közvetlen megelőző kor művészetét, aligha fedezzük fel a visszaesésnek aggasztó jegyeit.

A művészet válsága kétféle lehet: az egyik a belső, kife-

jezetten művészi síkon jelentkező s a másik pedig a műalkotásnak a társadalomban való szerepe, szociális hatása tekintetében jelentkező válság. A belső, pusztán művészi kifejezésben jelentkező válság felismerése történeti kérdés. Hívó alkotóművész ezt nem érezheti, mert akkor nem alkotna. Talán ezért van, hogy tisztán művészi válságot egyáltalán nem érzek Le Courbousier építészetében, Barlach vagy Georg Kolbe szobrászatában, Bartók Béla muzsikájában, Abanovák Vilmos festményeiben, Jooss táncaiban vagy René Clair filmrendezéseiben, hogy csak egy párat említsek a kortárs művészek legnagyobbjai közül. E felsorolt nevek közül több határozott pluszt hozott az illető művészet problematikájába.

A műalkotás szociális hatása tekintetében viszont már nekünk, kortársaknak is exaktabb módszerrel van módunk lemérni a hatás milyenségét és erejét. Ebben a tekintetben pedig sokkal jogosabban pl. a 19. századot és az annak végén a 20. század elejére is benyúló izmusok korát marasztalhatjuk el. Az előbbi az európai városi polgárság egy bizonyos rétegének kifejezője lévén szükségszerűen szakadt el a mai értelemben vett egészen szépes rétegeket igénylő szociális hivatás vállalásától. A festő nem érzet mást — bizonyos kivételes egyéniségektől eltekintve — mint azt, hogy képe legjobb esetben Bieder-Mayer Ernő vagy Klein Andor szalónjában, társalgójában, vagy ugyanezek gyűléstermeiben, összejövetelei helyein a helyiség díszje lesz s akkor felel meg céljának, ha nem zavarja meg, hanem halkan aláhúzza az ott megforduló „szóbajöhető” emberek higiénikusan temperált szellemi légkörét. Egyszóval polgári művészet volt a célja s az is lett, s mi sem akadályozhatta meg, hogy mielőbb valami sajátos, individualista formalizmus akadémiáivá merevedjék. A reakciója is inkább erre jött: a kifejezési mód forradalma, a szecesszió és az ú. n. izmusok hosszú sora. Némelyik izmus elvben szakított a polgári individualizmus belső szemléletével is, de művészi megvasósulásuk formája még messzibbre taszította őket a szélesebb rétegek befogadóképességétől. A futurizmus, ku-

bizmus, expresszionizmus, szimultanizmus, konstruktivizmus, szürreálizmus és a többi becsületes kísérletei szükségképeni reakciói a megelőző korszaknak s egészükben fontos letisztítói a művészet fejlődésvonalán formáknak és eszméknek. De alkotásaiknak közvetlen hatása relatíve egészen szűk körben, inkább csak művészekre nézve, rájuk annál inkább, jelentős. Ezek a harcok az élcsapatnak bravuros fegyvercsillogtatásai egymás és a közvetlenül megettük menetelők számára, — de vajmi kevés élményt jelenthettek a messzi elszakadt tömegnek, a közönségnek.

A dekomponált, szakadozott liberális polgári társadalomnak szükségszerűen dekomponált, elemeire bomló tükörképe volt széthulló művészete is. Az újabb időkben a politikai, társadalmi és gazdasági téren, — különböző formákban ugyan, — de egyre határozottabban fellépő összműködési, közösségi kényszerűség s ennek megfelelő hajlam magában a társadalom egyedeiben, új korszak eljövételét jelzik. Korszakét, melyben nem az egyéni különállóság, egyéni differenciáltság a cél és az eszmény, hanem ellenkezőleg, az embertársakkal közös jegyek, közös vonások, közös igények, tehát az alapvető emberi vonások felismerése, kifejezése és megvalósítása.

Ez a kollektivitás felé való tendálása a társadalomnak talán legelőbb jelentkezett a művészetben is. Az kétségtelen, hogy egyes, addig népszerű, sőt majdnem „a” művészetnek tartott ágak visszaesést mutatnak, mert törvényeik nem felelnek meg az igényeknek. Ez a fajta mai művészi mondanivaló nem tud beléilleszkedni a szobafalra való olajfestménybe s így a piktúrának ez az ága egyre vérszegényebbé is lesz. De viszont ismét felfedezi ez a kor a freskót s ha emlékünkből idézzük pl. az idei római egyházművészeti kiállítást, vagy egyes modern államok középületeinek falfestéseit, akkor kétségbevonhatatlanul éreznünk kell, hogy ebben a fajában a piktúrának máris újat és többet hozott korunk, mint előtte egy évszázad szobadísz-piktú-

r á j a. Ha be is alkonyodott a kisebb-nagyobb, de kamara-jellegű színjátszásnak, lehetetlen észre nem venni, hogy egészen új formák s új stílus jelentkezik egyes szabadtéri előadásokban. S előfordul, hogy olyan rendezők, akik nem pusztán a zártszínpadi elgondolást fejezik ki szabadtéren, hanem a tér és tömeg adottságaiból indulnak ki, ezek és ezek számára önkifejezéssé tudnak tenni a köztudatból immár csaknem kiesett tradédiát is. Nem beszélve arról, hogy azok a hatalmas felvonulások, tömegünnepek és demonstrációk, melyeket manapság világszerte mindenütt rendeznek társadalmi és politikai eszméik kifejezésére az emberek, magukban rejtik egy — a mi századunkban újnak tetsző — hatalmas tömegjáték formáinak csiráit. Ahol ismét egyként funkciója van az alakítónak és a közönségnek. Épúgy összeállítják és rendezik ezeket is, mint a színjátékot, figyelembevéve az esztétikai és pszichológiai szempontokat s az, hogy a szövegíró nem egy ember, igazán nem kizáró érv, hiszen — hogy másra ne hivatkozzunk — a bethlehemes játékoknak sem egyvalaki a szövegírója . . . Az pedig, hogy az ilyen politikai vagy társadalmi tömegjátékok tárgya politikai vagy társadalmi, nem pedig X szerelme Y-kához — továbbá az, hogy szerzők, rendezők és szereplők (beleértve a közönséget is) hisznek abban, ami a tömegjáték cselekménye, — ez talán mégsem akadályozhat meg abban, hogy a „színjátszásnak“ valami időszerű formakezdetét meglássuk bennük . . .

Ha így sorbavennők a művészet különböző ágait, látnunk kellene, hogy pl. az építészetben az utolsó évszázadok kétségtelen hanyatlása után éppen a ma művészei gyökeresen új, hatalmas stílust teremtettek, mely úgy esztétikai, mint szociális hatás és igénykielégítés tekintetében bármely régi nagy stílus mellé állítható. Miért? Mert az építészetre szükség van a ma és a holnap emberének. Tehát mesterei szükségképen megtalálják azt a formát, mely a szükségletnek, — a gyakorlati és esztétikai igénynek legfelsőbb egységében — éppen megfelel.

Ha tehát kissé közelebből nézzük a dolgot, már ily váz-

latos és általános áttekintésből is kiderül, hogy a szociális hatóerő szempontjából sem a művészet van válságban, hanem csupán egyes műfajok. Ugyanakkor, amikor más műfajok évszázados hanyatlás vagy semmitmondás után épen megújultak. Viszont az is igaz, hogy az a műfaj, melynek szociális hatóereje megszűnt, amely nem nyilvánvaló vagy még csak lappangó társadalmi igény kielégítésére szolgál akaratlanul is, az pusztán művészi jellegében is elsovad. Ezen viszont sajnálkozással mitsem lehet változtatni. Amikor társadalmi és gazdasági strukturaváltozások elközelegnek a történelemben, akkor szükségszerűen lépnek előtérbe az új társadalmi szerkezet ideológiájának megfelelő művészeti irányok és ezeknek megfelelő művészeti formák, anyagok és műfajok, melyek az előző korszaknak nem voltak jellemzően sajátjai.

Ennek a törvényszerűségnek köszönheti az új időkben való hatalmas fellendülését a grafika művészete is.

A grafika az a művészi technika, mely a művész vízióját nem egyetlen, hanem sok példányban valósítja meg. A rajzoló, mikor látomását az anyagban kifejezi, a rajzlapra rajzol: egyetlen példányban készíti el művét. A grafika az az eljárás, mely ezt megsokszorozza. Sokan ezt a két funkciót külön kezelik. Igazi művészi értéke viszont annak a grafikai lapnak van, melynél mindkét funkció a művész kezemunkája. Vannak, vagy inkább voltak pl. fametszőművészek, akik csak a rajzát csinálták meg, papíroson, fametszeteiknek s a fábavésést magát mesteremberre bízták. Ez helytelen s ez esetben művészi értéke a fametszetnek igazán csak akkor van, ha a fábavéső maga is művész volt. Akkor is azonban kettejük alkotásának tekinthető. Mert hiszen a művészet nem csupán az idea (jelen esetben a rajz!), hanem nem kevésbé épen az anyagban való megvalósulás hogyanja. Amint a pikturában az ecsetkezelés, a festékfelrakás döntő a megszületett képnek épen művészi karaktere szempontjából, ép úgy a fametszetnél a véső és a fa kezeléséből adódnak azok a sajátos jellemvonások, melyek a művész formai mondani-valóját jelentik. Épen ez a grafika művészetének óriási je-

lentsége, hogy az alkotó eredeti munkája hamisítatlan teljességében, közvetlenségében egyszerre százakhoz, ezrekhez juthat. Legyőzi a tér dimenzióinak azt a gátlását, mely minden egyéb képzőművészeti alkotásnál jelen van. A másik, szociális hatás szempontjából nem kevésbé jelentős vonása a grafikának az, hogy raritási értéke relatíve kisebb lévén, mint az egyetlen példányban készülő pl. olajfestményéénél, anyagilag is könnyebben megszerezhető a vagyontalan osztályokba tartozó emberek számára is. Akár külön műlapok, akár illusztrált könyvek, pl. fametszetkönyvek formájában. Persze ez csak relatív van így: végeredményben ez a metszetek alkotójának tehetségétől vagy egyéb tulajdonságaitól függ. Van pl. olyan grafikai alkotás, mely pénzben kifejezve is sokkal többet ér, mint pl. egy városka összes eredeti, egyetlen példányban meglévő olajfestményei vagy szobrai. Ha t. i. a grafikai lap alkotója világviszonylatban is elsőrangú művész, pl. egy Rembrandt vagy Dürer s az olajfestmények készítői szürke, közepszerű esetleg kis helyi nagyságok.

Összefoglalva gondolatmenetünket, megállapíthatjuk, hogy a múlt századi s közvetlen azelőtti művészeti viszonyok a szélesebb néprétegeket szinte teljesen kizárták a valóban nagy művészeti alkotások élményéből s így természetesen taszították a műízlést a kispolgári dilettantizmus karjaiba. A kiváltságos kevesek, gazdagok és előkelők lakásának falain lógó piktúra, házaik ékesítő plasztika, tékáikban összegyűjtött ritkaságok a nagy tömeg számára hozzá nem férhető, meg sem is látható s generációkon keresztül csaknem teljesen idegen maradt. Először fizikailag, azután szellemileg. A polgári jólét gondosan körülkerítésezett, magánszobákba és kasszákba zárt kultúrája részére dolgozó művészen elhalkult, elnémult s végül kihalt a — próféta. Sikkes pepecselésbe fullad és kihalt az elemi szépség és igazság evangéliumának művészet-hirdetése. Mert nincs is anyagi mód és eszköz az igazi, missziós hirdetésre.

Ezzel szemben a bontakozó közösségi élet kitermelte azokat az eszközöket, melyek egyes művészetágak előtérbe-

nyomulásával lehetővé teszik az egyetemes művészi miszsiót, annak kifejezésére alkalmasok.

A többi művészetágról most nem szólva, a tökéletesség felé haladó reprodukáló eljárások, a szép könyv sokezres példányszáma, a relative csekély ára illetőleg ezek lehetősége, a grafika fellendülése stb. kínálkozó anyagi eszközei a hitvallásos, missziót hordozó és világnézetes művész ható, nem öncélú, alkotásának.

Az új művész (pl. a grafikus, a könyv és plakátművész) ismét ezrekhez és ezrekhez szól alkotásában s így ismét szerves elemévé válik az emberi társadalom egészének s főleg annak a fajnak, annak a közösségnek, melynek gyűjtőlencséje alkotásában. Misszionál, öntudatosít és hat, miként — a polgári művészet korszaka előtt, régen, — a régi nagy mesterek oltárképei, freskói, szobrai, építményei és metszetsorozatai misszionáltak és hatottak. De, a mai tehnikai előrehaladottság arányában ennek a hatásnak a lehetősége quantitative megsokszorozódott.

BUDAY GYÖRGY, fametszőművész

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZEK EGYESÜLETÉNEK JUBILÁRIS KIALLITÁSA

Budapest, 1935.
Az első magyar képzőművészegyesület 40 évre visszatekintő kiállítást rendezett a Mücsarnok nagymúltú termelében.

A tárlat első Impressziói dicső emlékek hangulatát ébresztgetik a belépő látogatóban, hogy aztán a többi látóvalók a jelenkor megmutatásával visszadöbbsentsék a mai terméketlenség klábrándító valóságára.

Mert az első terem nagy halottainak eredményei olyan művészeti magaslattal jelentenek, ahonnan már csak visszafejlődést, vagy más utakra térést engedélyez a gyarló emberi életrealitás.

Mivel pedig általánosan tudott dolog, hogy a Mücsarnok ma is régi szelleme alig-alig túri a korszerű törekvéseket, a többi termekben bizony inkább csak a visszafejlődés szomorú szimptomáit tapasztalhattuk.

A kiállító művészek túlnyomó többsége ugyanis még mindig ragaszkodik az Egyesület fő vezéréhez, mely a tradíciók tiszteletét mindenek fölötti parancsként írja elő. Negyven esztendő változatos irama múlt el e tiszteletreméltó egyesület fölött, de az idők haladását alig mutatja néhány korszerű műalkotás. Pedig a túlzó és makacs hagyománytisztelet talán ép a művészetek világában a legkevésbé helyén való, hisz a művészet lényegében nem más, mint az állandóan fejlődő emberi művelődés érzelmi vonala, mely szükségképp együtt változik az értelmi kultúra fokozatával.

Ez az igazság látszólag ismeretlen ez egyébként gazdag kiállítás alkotói előtt, mert nagy részük olyan kifejezőmódookban használja ki képességeit, amik már negyven évvel ezelőtt is túlertek s változást kívántak. Az új tanok sok meggyőző igazságot hoztak felszínre. Nevezetesen a legfontosabbat is: a művészet természetszerűen való szubjektív lényegét.

Ugyanis az európai kultúra művészeti haladoklásának legősibb oka ép az a körülmény volt, hogy e nemzetközi irányú és jellegű művelődésben már a kezdet kezdetén túlnagy szerep jutott a polgárosodást építő

értelemnek. Ez utóbbinak többnyire csak értelmileg indokolt, általános érvényű igazságából épült ki végül az a nyugati hitvallás, mely az ösztöneredetű és célú művészetet tudományyszerű foglalkozássá rendszerezte. A művészet ősi lényegének, az alkotói ösztönkultúrájának liyetén való fokozatos meghamisítása útján jutott el Európa az akadémiai fotócellához, miknek kimerülése után már csak a mindent újáépítő forrongás következhetett.

E művészeti vajadás évtizedei egybe esnek a jubiláló egyesület éveivel, de a tárlaton csak nagyon keveset láthatunk műtörténetünk e fontos fejezetéből.

A kulturális öntudatraébredés korában szükségünk is volna kissé régebbi és eredetibb művelődési gyökerek után kutatnunk.

A kiállítás legértékesebb részét az egykorú életszemlélet szerinti kifejezőmódookban ma már felülmúlhatatlan nagy halottak mesterművei képezik. Ezek a művek biztosítják tulajdonképpen a kiállítás színvonalát, mint soha nem múló értékű alkotások. Állhatatos követők csak mesterségbeli külsőségekben tudják megközelíteni a ő magastokú művészeit. A mai kor nem sugalmaz Székely Bertalanak, Munkácsynak, Lotznak, Bencurnak és a többi kiállított régi nagyságnak művészetéből illő belső mondanivalókat.

Az élő kiállítók művei közül különös figyelmet érdemlők:

Komáromi Katz Endre meleg hangulatú, finom színhatású „Műterem-sarok” című képe, Sárkány Gyula „Farkas Sándor operaénekes” arcképtanulmánya, mely a szokott portré sablontól eltérően, monumentális megoldásokra való erős hajlamot mutat, Dorogi Imre térhatóságában, ténymegoldásában jó, dinamikus lendületekben gazdag „Tiszai táj”-a, Kövesdy Géza „Stajer Ramsau” című tájtanulmánya, melynek érdekessége színértékének, talán szándékos, bizonytalanságából adódik, Szüle Péter kiforrott színkezelésében értékes „Arckép”-e, Basilldes Barona különösen rajzában megkapóan

artisztikus „Nyár” c. lírai képkölteménye, mely határozott Kelet felé orientálódást mutat és Jaschik Álmos ötletes, finom és eredeti fel fogású „Az egyszerű tojás” c. meseillusztrációi.

A szoborművek közt legjobb értékek:

Medgyessy Ferenc mozgásban jól megoldott, statikájának egyensúlyos biztonságával ható, monumentális „Lovas” szobra és Csorba Géza tompa fényfogó felülettel által jó hatású „Tanulmányfej”-e.

Érdekes része a kiállításnak az építészeti gyűjtemény, mely a ma-

gyar építő művészet legutóbbi évtizedeinek jobb eredményeit vonultatja fel jó rendezésben.

Komoly figyelmet érdemlők a modern magyar stíluskérféleltek:

Vidor Emli székeley elgondolású otthonos villatervei és a barcellonal világkiállítás pavillonjának kapuzata, melyet György Dénes és Menyhért Miklós terveztek biztos stílus-érzékkel.

A csoport többi részében sok a külföldi import eredmény, ami általában az egész kiállításnak is sajnálatos jellemző tulajdonsága.

ILLÉSSY PÉTER.

HÁROM ÚJ VERSKÖTET

Ifj. Szász Károly: PIPACS.
(Vers.)

Első kecskeméti hírlapkiadó és Nyomda R. T. kiadás. A nemes tradíciójú költőcsalád ifjabb sarja férfikorbaorult költészeté ez. Kristályfényű szavak, tiszta lélek rezdülései a nő felé. Gördülékeny rímek, tehetséges költő mondanivalói csókról, szerelemről. Ha itt-ott merészebb szavak illannak el, a következő sorban már megkapaszkodik a magyar költészet régebbi hagyományába. Általában derűs hangulatát csak itt-ott zavarja meg a halál gondolata, mint Az én piros csónak koporsóm, ami egyben ékes bizonyítéka annak, hogy egyetlen költő sem vonhatja ki magát Ady Endre hatása alól. Különös ellentét ez a Titkolt fájdalommal c. ciklus, amely az első, a könyv címét is szolgáltató Pipacs c. ciklustól már mérföldnyel távolságba jut, ahol emberibb fájdalommal és emberibb szomorúsággal kering a költő gondolata a halál körül. Az imígyen újól Jézus c. befejező ciklus a költő újabb istenes költészetét tartalmazza. Sajátságos ez a protestáns költőknél, ez az istenes költészet, amely elindult Ady Endrétől s folytatódott Reményikben, Áprilyban s az újabb generációjú Szász Károlyban. Aki szereti a rímek tiszta csendülését, a gondolatok tiszta horizontját s nyári alkonyatait, azok bizonyára örömet lelik a tehetséges poéta új kötetében.

Marconnay Tibor: AZ EMBER ELLEN. (Vers.) Kecskemét.

Nem mindennapi, nyugtalan lélek ez a Marconnay Tibor. Előszót ír a versesköteté elé, amelyben szembe száll azokkal, akk a költészet csődjéről beszélnek. Csak az embernek vagyok ellensége, magyarázza a költő, hogy ellensúlyozza különös című kötetét, ki mindent meghamisított, ki mindennel visszaél, ki évezredek óta képtelen igaz lenni s megtalálni a tűrhető megoldásokat. Marconnay Tibor kétségtelenül Impreszionista, szélesen hőmpölygő soralban különös zengésű költészet árad, olykor még ezeket a tág oldalakat is szétfeszíti mondanivalóinak feszültsége. Minden excentrikussága mellett is olykor meleg emberi érzések szikrája gyullad fel egy pillanatra, hogy aztán odébb meneküljön, negállon és rohanjon tovább. Bejárta a fél Európát, ahogyan mondja, versei itt-ott idegen tornyok alatt születtek egy egészen sajátos tiszta-illatú magyar zenét árasztva maguk körül. A költő nagy felszámolása ez a könyv, a költő mondanivalóinak lézas dobbanása. Tehetséges felajdulása az élet iszonyú ölelése alatt. Frappáns a Mágia c. legszebb verse, amelyet a magyar kormányának ajánlott s amelyben annak segítségét kéri. Nem bánom a szegénységet, csak a nyomort venné le vállamról hazám.

Weöres Sándor: HIDEG VAN. Kultúra kiadás.

Ha Marconnay Tibor Egyedül című versében senkit sem talál, aki méltó volna hozzá, itt van ez a fiatal Weöres Sándor költészet. Weöres du-nántúli lélek, annak a boldog béke-világú országésznek fiatal poétája, ahol hagyomány a líra. A Kocsis Lászlók, Óz Ivánok, Finta Sándorok, Bárdosi Német Jánosok, Pével Ágostonok, Székely Lászlók országa ez, egy boldog, háborúskodástól, harc-tól ment világ, ahol a magyarság vé-detten vihartól, jégesőtől, igazi for-májában kiteljesedhetett. A magyar képzelőerő boldog országa ez, pom-pás népművészet jelzi a magyar fan-tázia megmérhetetlen gazdagságát s leleményességét. Innen indult el a fiatal Weöres, nem a régi hagyomá-nyok ámuló tiszteletével, hanem a fiatal modern lélek sokszor zavaros-nak tetsző ljesztő őszinteségével. Van egy verse, három sor az egész. S mégis egy egész költészetet jelle-mez.

Cigarettázom az árokparton,
Húsz fillér az össz-vagyonom,
de az egész Föld a hamutartóm.

Mennyi fiatalság van ebben a
versben, mennyi tágasság, frissesség,
ötlet! Ezernyi szin, zagyván vászonra
mázolva a költészete, alig akad két

egyforma gerendázatú verse, alig
van összefüggő témája, csakugyan
kóbor ritter, szabadon csengő sorai-
ban a független költő szava szól.

Weöres Sándor költészetét a Nyu-gat ismertette s ismerte el a komo-lyabb irodalmi fórumok közül leg-előbb, amikor Babits Mihály azt írta a Nyugat egyik számában: van aki alig nőtt ki a gyermekeségből, sőt csodagyermekeségből, mint a fiatal Weöres Sándor. Sajnos, ez a fiatalság s erről már nem tesz említést Babits — túlságosan korán jutott az élet megismeréséhez, régebbi idők költő-
től ebben a korban még messze jár-
tak az életismerettől, önmaguk isme-
retétől. ljesztő memento ez a fáradt,
komorságában is tiszta, mondaniva-
lólban tétovázó gyermekkor. Az ember
keresi rá az utalást a versek
köztt, valami hangulatát ennek az
egyedül gyönyörűséges korszaknak s
mennyi tragédia, hogy nem talál. A
fiatalság formallag nem jut kifeje-
zésre a költészetében, korára csak a
lendület nagyságából, a szándék
tisztaságából, a gondolatok játéka-
ból következtethetünk. Azt még nem
tudni, milyen utak nyílnak még előt-
te a férfikor tapasztalatal, lehigga-
dása elvezeti-e őt a megismerések
bizonyosságához, nem tudni még. Az,
amit most ad, máris érett költészet
s a legszebb reményekre jogosítja
a szerzőt.

MARÉK ANTAL.

ÚT KÖNYVEK

Szerb Antal: A PENDRAGON LEGENDA.

Franklin kiadás.

Alighogy megszáradt a nyomdafes-
ték Szerb Antal forradalmat jelentő
irodalomtörténete lapjain s a körü-
lötte támadt bírálat és ellenvélemény
betűsorai, máris új meglepetést hoz-
zott a szerző újszerű kalandorregé-
nyével. Egyik hitelet érdemlő kritika
a kalandorregény persziflázának
tartja A Pendragon legendáját. Saj-
nos, mi ezt nem mondhatjuk el a
műről. A Pendragon legenda nem
eléggye ironikus ahhoz, hogy perszif-
lázsnak tartjuk, habár itt-ott elmé-
re-
tezett alakjaival és ismert helyzeti
fordulatok kihasználásával súrolja a
fenti fogalmat. A Pendragon legendá-
nak van mindenekelett tudományos
alapja, ha ez egy legenda csupán,

amelyet a szerző talán éppen a Dic-
tionary of National Biographyban le-
dezett fel a rózsakeresztesek múlt-
járól. Másrészt a kalandorregény is
kötelez valamelyes valószínűsége,
itt ott nagyokat vét ez ellen az író
s így kétkedéssel soroljuk művét a
jól felépített s igazalmas kalandor-
regények sorába. Mindezekon túl nagy-
szerű újításnak mondható a magyar
Bátyk János beillesztése, aki által-
matlan bölcsészdoktor, a „felesle-
ges tudományok tudora”, aki vélet-
lenül bele sodródik egy hatalmas
méretű örökkösködési ügybe, abban
sokszor száználmas és valószínűl-
ten szerepet játszik, kísérteteket lát és
ódon várrom tornyában bolyong s
mindezt átszövi egy halk szerelem
pókhálója, melyet, ha úgy tetszik, a
hős érez Cynthia iránt. Cynthia,
ahogyan már ez lenni szokott, nem

lett Bátky János felesége, miért is lett volna, hiszen a regény nem film, főleg nem amerikai film, ahol dühös elszántsággal küzdenek nem társaságbeli fiatalemberek azért, hogy az imádott hatalmas gyárat vezető, vagy éppen régi nagy birtokok örökösője kezét nyújtsa feléjük. A szerzőnek volt ehhez bátorsága, általában bár a végefelé írja meg legvalószínűlenebb részét a regénynek a Morvln házzal kapcsolatosan, ott tisztábban látja és pergeti az eseményeket s fejezi be az Earl történetét. A kalandorregényeket jellemző nyomozó érzés feloldódik, az olvasó érzi az ijeszítő események alóli felszabadulását s ezzel a szerző elérte célját. Szerb Antal stílusa folyékony és gördülékeny, néhány szabaddab kifejezés, ami például Török Sándor írásaiban nem bántó, mert az élet ize érződik rajta. elmaradhatott volna. A Pendragon legendában közönlük az első magyar irodalmi értékű kalandorregényt. Bár csak a Franklinnak ez a lépése az első mozzanat volt a filléres és ocsmány olvasmányokban előzött olvasóközönség felszabadítására s irodalmi nivóra való emelésére.

MARÉK ANTAL.

Banaha Béla S. J.: DÉL KERESZTJE ALATT.

Pázmány Péter Irodalmi Társaság kiadása.

A régi útleírásokkal merőben elentéses Pater Banaha könyve, amely Dél keresztje alatt címmel a napokban jelent meg. A lélek útleírása ez még akkor is, ha az útleírások régi iskolájában is kitűnő osztályzatot érdemel. Latinamerikai ismeretlen világa nyílik fel előttünk s amikor a pap a lélekrajz mesteri módszerével ezt a konglomerátumot figyeli s lelkiségét keresztmetszetben megeleveníti, egyúttal a legtokéletesebb útleírást nyújtja. Szinte önkívületben írja le a Manrézában látottakat, a Cueva Santat, a „szent barlangot”, ahol Loyolai szent Ignác lelkigyakorlati megszülettek, ahol rendjének bölcsője ringott. Mennyi telkesedés gyullad lángra benne, szinte szokatlan hév fojtogatja a megszentelt kövek felett. Majd színes foltok váltakoznak: Madrid, Toledo, Cordova,

Sevilla aztán Lisszabon s máris a General Artigas fedézetén találja magát az olvasó útban Délamerika felé. Majd megérkezés... Argentína. Magyarok itt, magyarok mindenütt. S missiósi körútja közben egyhelyütt így ír Banaha: Magyar mindenfelé van a világon. Nomád nép vagyunk ma is. S az egyik képen csakugyan, mintha éppen a Jászságon vagy Füléken vették volna fel, magyar parasztleányek cigányzenekara, a fényképezés áhitatos pillanatában magasra emelt borospoharak. Azért megmaradt a virtus, a nagy ívás klapadhatatlan fontossága és gyönyörűsége. A másik kép hatalmas kerek cirkuszif sátrat mutat, amelyben missió folyik egyik kútelken. Aztán megy tovább ez a fájó szomorúsággal teli útirajz, magyarok a Pampán, Rosaríoiban, Corpusban, magyarok Patagoniában s elszórtan mindenütt, merre mentek, Uruguayban, Brazíliában. Utóbbi helyen sok szlovák telepes él nagy egyetértésben a magyarokkal. Megannyi csoda tárul elbük, megannyi magyar lélek küzdelését csodálhatják. Kivándorolt magyarok lelkiségéről nem írt még senki. Most találkoztunk velük, emberségükkel, honvágyukkal élelmességükkel, kitartásukkal s ragaszkodásukkal. Az Óhaza Banaha Béla és Nyisztor Zoltán beszédelben szólott hozzájuk s ők megértették az üzeneteket. Ha hozzáteszük még, hogy Banaha milyen történelmi felkészültséggel ismert meg egy egy délamerikai várossal, annak múltjával, népével, mennyi egyéb szín tarkítja még ezt az útleírást, beleértve a szomorú és vidámabb események sorát, elmondhatjuk, hogy a könyv mint olvasmány is lebilincselő. Magyaros tiszta stílusba sűrűsödik a látottak tömege, az olvasó s harmadik társ lesz s eleven szemlélője az eseményeknek. Az útleírásnak pedig ez a legfőbb kelléke s a Dél keresztje alatt c. munkának ez a legkülönb érdeme.

MARÉK ANTAL.

Dallos Sándor: MINT A KÖBOR KUTYÁK.

Új Írók 10. szám.

Dallos Sándor fiatal újságíró, ahogyan néhány nagyon őszinte novellájában íjlesztő őszinteséggel tett vallomást éltéről, nehéz küzdelmei voltak. Sokszor állott a kétségbeesés szélén,

öngyilkosságra is gondolt, amint ezt a Bunda c. egyik utolsó novellájában megírta, csak nehezen jutott el az irodalmi érvényesülés messzi állomására. Gyopár a társa és sok sok novellájának mellékalkalja amolyan kúrtorgó ember volt, munkanélküli bádogos s együtt lakott a költővel a pincelakásban. Ami kevés mozgalom adódik írásaiban, azt együtt csinálják, megható barátságban s az író törhetetlen optimizmusában. Az író t alig aggasztja a pincelakás, ahol lakni kényszerülnek, ahogyan kilépnek onnan, máris az úde reggelben gyönyörködik. A kis kötet címét adó novellában így ajánlkoznak munkára: Kérem, két érző, gondolkodó, lélekkel megáldott ember vagyunk, szeretjük a szépet, az embert, a szegényeket, olvastuk Knut Hamsunt s Jézus külön megrázó élmény volt számunkra. Mind-egy, munka nincs. Amint közeledik a dél s beletáradnak hiábavaló keresésükbe, a költő megtagadja optimizmusát, azóta, hogy a reggelben gyönyörködött kerek száz esztendő telt el — mondja. Ize és emléke sincs bennünk a reggel érzékenységeink, becsukódott a lelkünk... Aztán fürödnek délután, fűtőrésznek nagyokat s akkor a partra vet a Duna egy hullát. A két pajtás visszalök a vízbe a halott leányt, nem akarnak a rendőrséggel semmit. Gyopár meg-

találja a leány nyakáról leszakadt láncot, amit megtartanak, hogy életmet vehessenek maguknak. Dailos szimpla vonalvezetésében szinte ritka ez a váratlan esemény s annak megoldása. Általában nem bogoz és nem nyújt szenzációt, a mai regényírásnak ezeket a műszereit nem ismeri és nem is alkalmazza. Legszebb novellája A kilencedik kenyér. A kenyeret lopó kamasz megható története a kis csavargó leánnyal, aki ugyanazt a kenyeret akarja ellopni csontos kezecskéjével. Dühösen vonja el a bódék közé a leányt, hogy megverje, a végén mégis nekijárja a lopott kenyeret, pedig olyan éhes, hogy megrágná a deszkát is. A Vírágba borultak a fák c. utolsó novella kedves találkozás a írónak régi csavargótársával.

Dailos áhitattal nézi az élet megnyilvánulásait s írások egy egy ragyogó remeke az impresszionizmussal átszőtt naturalizmussal. Szegénység-ről nem írta még magyar irodaturában ennyi megbocsájtással, ennyi szépséggel. Különleges művészi adottság kell ehhez, így látni a dolgokat, ennyi szeretettel s megértéssel. Mindehhez csatlakozik egy színes, gazdag stílus, amin különleges fényeket kapnak az írások.

MARÉK ANTAL.

A SZINPAD-ról

A színház és a színház minden szellemi tényezője lelkiismeretéhez akar szólni a Szegedi Fiatalok művészeti kollégiuma kiadásában megjelenő színházi szemle.

A beavatlanok joggal kérdezhetik tőlünk: hogy van-e színházi lelkiismeret? Van; csak egy idő óta a nagyon kevés számú beavatott által ismert helyen tartózkodik; rejtve, vagy rejtőzködve. Természetes, hogy jelentéte a mai üzleti színház érdekeibe sokszor beütközne.

Nálunk eddig sajnos nagyon kevesen akadtak, akik színházművészetünk áldatlan állapotán komolyan akar-

tak volna segíteni. Akadt ugyan jelentkező elég, akik írásban és szóban az új színpad eszméjét hirdették, de elfogadható, komoly hangot csak a legritkább esetben hallhattunk.

A Szegedi Fiatalok különböző kulturérdekű munkásságalk során eddig több, mint húsz könyvet adtak ki, most pedig a jövő színpada érdekében megjelentették az első magyar nyelven írott színházi folyóiratot.

A Színházvilágszövetség alapítója Firmin Gémier volt színész és rendező előhangjában a mai drámaíró valódi feladatalt jelöli ki: „a modern társadalmat ábrázolják az írók; így módon segítsék elő a dolgok új rendjének világra jövetelét.”

Féja Géza „Színház és társadalom” címen a magyar dráma-

irodalom sorsával foglalkozik. Mint mondja először „bátorkodik” a mai színház hínárjába. Klünő érzékkel mutat rá mégis a tennivalókra: „az új drámának a tömegekből, a falvakból, a földekről, s az erdőkből kellene elindulnia a színpad felé, elfelejtett zúgokból, elsikkadó életekből, egyszóval: az egészből.”

A magyar népi játékok gazdagságát — amiről a mai színpad tudomást sem vesz — mutatja meg a Betlehemes játék Nyír-ből. Ez a színpadra is alkalmas „Betlehemező” játék, Ortutay Gyula gyűjtéséből való.

Bálint György, Elmer Rice amerikai drámaíró („Az ügyvéd” és „A számológép” című műveit Budapesten is bemutatták.) Mi a nép című tömegdrámáját ismerteti, élesen rávilágítva az amerikai színházi viszonyokra.

Házy Albert „szegedi fiatal”. Az individualizmus haláltánca (Az Ember tragédiája londoni színténeke értelmezése) címen írt nagyon érdekes tanulmányt. A színpadi hatáskezes egyik legkiválóbb tetteire mutat rá; a Tragédia londoni színténeke bezáró haláltánca. Választ ad azonban arra a kérdésre is, hogy milyen legyen a haláltánc-jelenet művészeibb színpadi megoldása; „individualista, önző, dekomponált társadalmat ábrázol a szín: nyilvánvaló tehát, hogy a mozdulatokban, zenében, dikciókban, világítási effektusokban ezt a dekomponáltságot, ezt az individualizmusból folyó chaozt kell kifejezésre juttatnunk.” „Már a londoni szín első felében minden szereplőnek ki kellene osztani egy-egy karakterisztikus gesztust. Amikor pedig haláltáncá fokozódik a londoni vásár, ezeket az individualis mozgásokat ei kell túlozni, a groteskségig kell fokozni.” „A színpadi rendezésben mint minden műalkotásban, az igazság az egyetlen mértékadó szempont és a színpadi hatás nem lehet mentsége egy tudatos rendezői hazugságnak.”

Mi is megnyugtathatjuk az ilyen színpadi hatásért aggodókat, hogy a művészi-igazság értelmében való színpadi rendezés közönségre való hatása megmérhetetlenül teljesebb.

Ugyancsak Házy Albert mutatja be Budapest Györgyöt — a Szegedi Fiatalok vezetőjét — mint színpad tervezőt.

A színpadtervező Budapest György

legnagyobb érdemét abban látjuk, hogy a népművészet elemeit is magábanfoglaló díszletel nem csupán színpadi díszítések és nem jelentik egyuttal a színpad határát is, ellenkezőleg: ott éreztük mögöttük a végelelathatatlant.

Kiemelkedik Ortutay Gyula tanulmánya; Magyar népi szabadtéri-játék. A magyar szabadtéri-játék alapjául, a modern magyar népi misztérium játékot jelöli meg, mint amiből kiteljesedhetik az a magyar szabadtéri játék; ami komoly nemzetközi érdeklődésre is számot tarthat.

Nagy Adorján a budapesti Színművészeti Akadémia tanára A magyar színeszet erkölcsi megújulódása címen írt érdekes cikket. Idézi Ravasz László református püspök szavalt: „Színház és Erkölc...! Mintha halálos elienség lenne ez a két szó.” Majd ő maga állapítja meg: „Nem azon fordul meg a kérdés, hogy a színészeknek egyenileg milyen az erkölcsi élete, vagy a színháznak mi a szociál-etikai vonatkozása, hanem azon, hogy a színészet társadalmának mint külön és önálló egészen van-e és milyen az erkölcsi bázisa és ha nincs felépíthető-e?”

Néhány cikkel, tanulmánnyal nem érthetünk teljesen egyet. (A világnézetű színház, A politikai színház, Színház és Munkásosztály).

A színházművészet, de egyetlen művészet sem szolgálhatja tudatosan a nem művészi természetű emberi érdekeket. Ezeknek az érdekeknek a művészetben való jelentkezését azonban nem szabad kizártnak tartanunk, de ez mindenkori csak önludatlan lehet; ellenkezője mindég művészet ellenes és káros.

Elég ha rámutatunk itt arra a tényre, hogy a mai színpad is akkor vesztette el kapcsolatát a művészettel, amikor háború utáni közönsége mentalitását akarva szolgáltni, csak a szórakoztatásra rendezkedett be és ezt az átmenetinek szánt állapotot — mert átmeneti létjogosultsága sajnos volt (1918—1922), öncélúságból, felbúdulva az üzleti sikerem továbbra is fenntartotta.

Ezen már nem segíthetünk, de az ellen mégis fel kell emelni szavunkat, hogy ez az állapot még nap-

Jainkban is tart, pedig ez ma már nemcsak a művészettel, de az élettel is teljesen ellenkező.

Annál inkább szolgáik a SZÍNPAD jövőjét, Tomori Viola, Marc Comelly, Zöld legelőik című amerikai néger misztériumának, Gáspár Zoltán, Ferdinand Bruckner Die Rassen című színművének, Tolnay Gábor, Németh Antal Az Ember tragédiája a színpadon című könyvének és Baróti Dezső, ifj. K. Grandpierre Emil Az olasz ismeretelméleti dráma című doktori értekezésének a színpadművészet számára nagyon is hasznosítható formában való ismertetésével.

A SZÍNPAD-ot Hont Ferenc szerkesztli, Buday György fámetszetképpel és műemlékeivel csatolt színpadképpel díszítik.

Megállapítjuk, hogy a Szegedi Fialatok hangja nem fiatal és harciaskodó, hanem meglepő felkészültséget és biztosságot mutat. Jelentkezésük is a legjobb időben történt; abból a célból, hogy segítség legyen a kémüveltebb színház alapját.

A színház baját érzők nyugodtan csatlakozhatnak ehhez a tisztaszándékú hanghoz, akaráshoz, és akkor a színházi lelkiismeretnek is mielőbb ki kell majd állania a napfényre.

MUHORAY ELEMÉR

EGY SELYEMFESTÉS KIÁLLÍTÁS

Egy meghívót kaptunk Kispestről. Csernefalvi Kozmutza Theodóra hív bennünket selyemfestései műtermi kiállítására. Közismert egy ilyen meghívó sorsa. Lehet, hogy egy ismeretlen írás, vagy egy ösztönös irányítás volt az oka, hogy mégis kitűztünk Kispestre.

Nem bántuk meg!

A selyemfestés kiállítás helyisége nem nagyképvű kiállító terem, hanem egy nagyobbacska úriszoba, meggyepiros, magyar virágokkal díszes magyar bútorokkal.

A falakon selyemre festett képek, fal- és asztalterítők, dísz- és sálkendők, levegőszekrénybe való különböző alakú kis selymek.

Az első benyomás különösen szép. Mélyről mozdulnak bennünk érzéseink. Mintha rengeteg esztendő és távolság múltának el. Szinte érezzük Ázsia mindörökké bennünk bújkáló levegőjét, látjuk örök-tűző piros, mindig bús-barna, mindig szomorú-zöld és kék színeit, és ünneplőn csillogó, súlyosan pompázó arányát. A lágyan hajló, majd hirtelen bátranmerészen ívelő vonalak szinte slmogatnak. Majd magával ragad a mese világán is túli, ősi-gazdagságú képzelet.

Sok ezer forma a sok ezer rokon motívum élesen emlékeztetője annak az élettel egyenrangú szükségnek, amit nekünk népművészetünk természetesen fejlődése jelenthet.

Itt állunk a képek előtt. „Sárkánytánc”. Két roppant hosszúságú sárkány-kígyó egymásra fonódva irtózatos harcot vív. A harc hevében ide-oda rengő kígyótestek egy vad és lázító táncra emlékeztetnek. „Mese-táj”. Két hajlott derekú fa, körülötte különös alakú mégis ismerős fűvek, virágok. Háttér a fekete éjszaka sok ágú csillagokkal és török félholddal. Csillag bámuló, tejutat örök járó örök magyarok szellemet érezük.

Egyik asztalterítőt nézzük; több száz vonal harmónikusan eltérő hajlítása, koriáltán és mindig változatos motívum fantázia, ősi misztikus hangoltság színváltozatok. Egy asztalterítő! A másik falon egy falvédő, a népi szűrhimzés szemet-leket gyönyörködtető virágai felfokozott szimbolikus formáival.

A formák arannyal való befejezése, a színek arany vonalakkal való összekötése ünnepelesen szép.

A fiatal festőművész kérdezősködésünkre elmondja, hogy néhány éve kezdett festegetni megmaradt selyemdarabokra. Minden előtanulmány nélkül, csak úgy önmagának, belső szükségéből.

Tavaly előtt festettem az első képet, de nem tetszett nekem. Illésy Péter festő- és szobrászművész biztatására és irányítása mellett azonban tovább kísérleteztem és megszerettem a képfestést. Tavaly már néhány kiállításon szerepeltem selyem képekkel. Illésy Péterrel

kat tanultam, elméletét is sikerült magamba fogadni; „Az igazi művészet, elsősorban nem meggyőzni, hanem hangulatba ejteni akar.”

Ez a hangulatbaejtés a kiállítás legnagyobb eredménye. A legkülönbözőbb rendű és rangú vendégek vannak itt és szokatlanul csillogó szemekkel vizsgálódnak. És jönnek az új látogatók. Néhányan szabadkozni; nincs meghívóm kérem, de hallottam és már is csatlakoznak a többiekhez.

Szemünk láttára bizonyosodik be, hogy a már-már feledésbe ment, számunkra már szinte ismeretlen népművészeti csodáknak, mi-

lyen éltető, ösztentartó erejük van. Éreznünk kell, hogy a magyar szellem alkotó erejének legbősegebb forrásánál állunk.

Csemefalvi Kozmutza Theodora ősi tehetséggel lépett a jövő útjára. Nem a család jól nevelt és ráérő kedvence ő, aki ecsettel pecsel, bezsebell környezete és jó ismerőssel kétes értékű hangos tapasztalt, hanem példamutató, művész és munkás új magyar nő-típus.

Búcsuzásakor megtudjuk, hogy magyar-német szakos tanárno is, és most készíti a doktori disszertációját.

MUHORAY ELEMÉR.

SZINHÁZ-FILM

BUDAPESTI BEMUTATÓK.

Nemzeti Színház.

BASKIRCSEV MÁRIA.

Andai Ernő és Bálint Lajos színjátéka 3 felvonásban.

Baskircsev Mária felírassított arcképét állítja ki a Nemzeti Színház. Maga az alak a legkitűnőbb, legmaibb gyártású és legfeltűnőbb színekkel készült, de a háttér maradt a régi szürke-zöld. A keret (itt a díszletekre nem gondolunk) ugyancsak megmaradt a maga anti-koitságában és csak itt-ott csillan ki egy-egy kis része; jól csillogt aranyozása.

Baskircsev kisasszony szeszélyes és mindég öncélú lázadozása nem a mai élet eseménye, de el kell ismerünk, hogy a szerzők a színmű szerkesztés legnemesebb, és egyben leghatásosabb eszközeivel dolgozták színpadra ezt az életrajtot. Színpad-ismeretükkel könnyen megnövesztették a kevés érdeklődést keltő történetet, annyira, hogy az első felvonás után felcsigázott reményekkel és bizalommal vártuk a színmű kiteljesedését. Baskircsev Mária azonban nem váltja valóra reménykedésünket.

Baskircsev Mária önmaga írá-

nyítja sorsát, érzéseit. Belső kényszer és igazi művészetklvánás nélkül lázas hiúsággal hajszolja önmagát a gyors halhatatlanságot ígérő művész pályákra: tánc, ének és később a festőművészet felé.

A nagy festőművész Róbert Fleury tanácsára Párisba megy és festeni tanul a Julián akadémián. Beteges nagyraevágásának közvetlen célja a salon nagy díja lesz s ez menti át Bastien Lepage híres festő iránti szerelemére is. A díjat ellenben Breslau kisasszony nyeri, aki, szorgalmas, öntudatos növendéke a Julián akadémiának s aki ezeken túl nagyszerű ember is.

Márialát a családás beteggé teszi, a halálos kór urrá lesz rajta. Rövid időre még felépül és most már elrejtett emberi érzésel is megmutatkoznak. Gyűlölettel remegve támad rá Breslaura, lovagló ostorával akar elégtételt venni a nagy családás miatt, de idegel felmondják a szolgálatot és Breslau kisasszony egyszerű élete és jóssága lefegyverez, még azt is elárulja jószándékú ellenfelének, hogy szereti Lepage-t. Breslau kisasszony biztosítja Lepage e hasonló érzelmeiről és Márialát megnyugodva távozik, hogy most már a szerelemmel vigasztalja magát. Otthon azonban egy színpadilag nagyon kifogásolható jelenés alatt megtudja, hogy a halál már csak na-

gyon rövid életet engedélyezett neki. A megjelenő Róbert Fleury-től örökre búcsút vesz, de Lepage előlt eltagadja, hogy ők sohasem lehetnek boldogok. Baskircsev Mária nem tudott győzedelmeskedni a boldogságon sem.

Bajor Gizi nagy áldozatkészséggel és művészzettel eleventi meg ezt a nagy játékra alkalmas vezérszerepet. A többiek szinte elvesznek a színek nagy tobzódásában. Talán csak Olty Magda fiatalága tud ezen áttörni. Hivatlan vendégnek érezzük a különben kitünő Vasary Pírit, a fiatal Ungvári fantasztikusan egyéni játéka megfejthetetlen színpadi rejtelmy, míg Cs. Acél Ilona inkább festő tanárny, mint nővendék. A keret többi tagjainak dícséretes igyekezete kevés ahhoz, hogy különösebben kitünjenek.

A házi-darab díszletel és kiállítás elellenben a legelsörangú, ami elsősorban Upor Tibor és Nagyajtai P. Teréz, de nemkevésbé a színház érdeme is.

VIGSZÍNHÁZ.

A SZERELEM NEM OLYAN EGYSZERŰ.
Fodor László története 8 képbenn.

Fodor László figyel a nagyvárosi életet, de nagyon szolgai módon szeretné másolni és éppen ezért nem sikerül neki. Alakjai csak igen ritkán fejlődnek valóságos emberekké és így ezertelny néző hiába keresi bennük önmagát, pedig ez a vágy annál inkább fokozódik az emberekben, minél ritkábban találkozhainak önmagukkal az életben.

A darab megnyeri a nézőt, de az élet legkisebb zaja (egy autó túllök, egy villanyos csengetés) elegendő az utcára kilépő nézőnek, hogy az egész könnyes történetet elfelejtse és a romantikára való hajlamosságot letagadhassa. Hogy mégis visz magával maradandó emléket is, azt Shakespeare-nek köszöni.

Romeó és Júlia erkély jelenetével kezdődik ugyanis a történet; egy páholy is van a színpadon. Pestijúlia és Romeo ülnek benne, Elza és Pista. A második kép a Nemzeti Színház páholy folyosója, ahol Pista és barátja jó hangosan és végnélkül vlatkoznak azon, hogy a nagy angolnak nincs igaza, mert a szerelem nem is olyan egyszerű. Igaz, hogy ezeknek hiába is mondaná Júlia: szerelmem oly mély:

minél többet ad Neked, magannak annál több maradi

Majd Elza is megjelenik s akkor tudjuk meg, hogy Elza és Pista, mai pajtások módjára sikeresen harcolnak a „szerelem” ellen. Később egy-egy érdekházassággal oldják meg a „kérdést”, Elza, Csetneky Braun Félix báró és golfbajnok még füstölgy gyárkéményelnek nem tud ellentálni, Pista pedig egy háromszobás lakásnak (egyik szoba ügyvédi iroda) és egy kapu alatti táblának, ami hirdetni, hogy dr. Szalay István ügyvéd.

A bárók násztája mulatságosabb, azért kapunk ebből izellítőt. A golfbajnok csúzbántalmal klújulnak és Elza most már nem élhet Pista nélkül; visszautaznak Pestre. De most már ez a szerelem nem olyan egyszerű, bár Pista a jólmenő ügyvédi iroda mellé jobbnak találná Elzát, de a buta kis Lidi, — a felesége — keresztülhúzza számításukat; életet ad a kis Szalay kisasszonynak. Elza és Pista szerelmüket kénytelenek eltetni jobb időkre. Elza Csetnekiné marad. Múlnak az évek, majd Pista és Elza mint szalmaözevgyek találkoznak a Margitszigeten. Pista egy kikapós asszonykával akar vacsorázni, Elza is várja legújabb barátját, de még kissé korán van az akad lő visszagondolni a múltira is. Szerelmüket véglegesen eltemetik és most már megkönnyebbült szívvel beszélnek meg egy pástor óráit csültörtök estére. Tényekkel igazolódik, tehát, hogy az ő szerelmük tényleg nem olyan egyszerű.

Romeó Jullája mondanivalójával ér véget a történet és ez mindesetre enyhíti a „cselekményt”.

Örömmel állapítjuk meg, hogy Muráti Lili most már letagadhatatlanul beérkezett az első vonalba. Művészetére jellemző, hogy ezt az elrajzolt modern lánylakot el tudta velünk hitetni. Komár Júlia tehetéges színésznő, de még nincs benne az együttesben. Göthné egy szokásos Göthné szerepet játszik, ahogy azt már töle megszoktuk. Rajnai remekbe szabja Braun Csetnekyt, kár hogy több helyen Göth Sándort másolja. Ugy érezzük, hogy Jávor megérett a komoly líral szereprekre. Somlayt láttuk már egy ilyen orvostanárban, de most is olyan nagyszerű, mint akkor volt. Somló nem érzi jól magát a barát

szerepében. Maklár néhány hangja, mozuálata olyan művészi, hogy mikor már eltúlozza jelenését, akkor sem tud bennünket kiábrándítani. Zala Karola és Bondi István egy jelenése és Peti gyümölcsárúsa emelkedik még ki, a jó együttesből.

Tarnai Ernő gondos rendezését és a díszleteket nagyon megdicséreljük.

BELVÁROSI SZÍNHÁZ.

A VALLOMÁS.

Meller Rózi színműve 3 felvonásban.

Ha elfogadjuk azt az állítást, hogy az eredeti történet, a személyes élmény mindég nagyobb hatással bír a kitalált történetnél, akkor a Vallomást a jobb darabok közé kell sorolnunk. Ha ellenpróbát tennék talán ártanánk a darabnak. De nem is tehetnénk, mert a Vallomás fele részben eredeti történet, másik része pedig kitalált mese. Ezen a tényen semmi kifogásolni valót nem találunk, ha ezt a két színmű elemet nem lehetne még látkuss szemmel is pontosan kettéválasztani. Hogy ezek a határvonalak ellunjenek, ahhoz édeskeves a jó színpadi érzék, írói önbizalom és más szerzői jó tulajdonságok; nélkülözhetetlen a művészi hit és a magasabb rendű író varázos ereje. Ennek ellenére bízzunk Meller Rózi színpadi jövőjében és nem lenne meglepetés, ha drámaíróvá erősödve találkozánk vele a festett világ napjainkban annyira rosszul értelmezett dobogóján.

Az első felvonás „kitalált”, tele van hamis helyzetekkel és kong a színpad a hamis hangoktól. Herner és Wona mérnökök vannak a színen. Wona elmondja, hogy selyem inget tűtött és esernyőt vásárolt, mert lánykérőbe megy. Karla jön és Hernerrel azonnal feleslegesen tépik egymást; szerelemből. Majd Karla többször Herner nyakába kapaszkodik, hogy annál rosszabbnak lássuk. Herner közben tízezer sillinget vett át (este hat óra előtt) másnapl kifizetésre, hogy azt reggelig munkaasztala (egy mérnöki deszkasztal) fiókjába zárhassa, illetve a fiók mellé a földre ejthesse. Éppen akkor akad ugyanis más nézni valója, mikor a pénzt a fiókba kellene tennie. Herner és Karla elmegy, Wona viszont a lányos háztól visszatér az itt felejtett esernyőért és a földön heverő

pénzköteget zsebrevágja. A második felvonás elején még az igazság szolgáltatót ostorozza a szerző, hogy később annál biztosabban vezesse hősnőjét halálosan küzdelmes útján.

Egy kedélyesen nagyképu rendőrtanácsos, nem tudni mi okból mindenáron Herner akarta Vallomás-ra bírni. Wona kótat annak ellenére, hogy fogalmazója bűnösnek tartja és alapos gyanú is van ellene, teljesen figyelmen kívül hagyja.

Herner tetartóztatja, mire Karla magára vállalja a lopást. Drámai esemény. Karla abban a tudában áldozza fel magát, mert azt hiszi, hogy Herner valóban bűnös és így akarja megmenteni. Herner ki is szabadul, de teljesen Karla ellen fordul, elszörnyed annak — önmaga vállalta, — cselekedetén, olvasatlanul dobja el börtönből érkező levelet is. Az elmeorvos szakértő és KARLA börtönbéli jelenése már a legteljesebb élet. Ez a legmodernebb emberkínzás tökéletes ábrázolása. KARLA hősnővé teljesedik és a darab nem várt magasságba lendül. Apró emberi kivánságok, egy jó szó, egy tiszta tekintet, egy látogató, egy levél „kint-ről”: órlásokká nőnek ebben az élő sírban. Herner egy lánypajtásánál keres és találja is vigasztalást, de a döntő pillanatban elmenekül a vigasztaló barátkozás elől. Itt már a férfialak is elnyeri hősi jellegét, benne a kiválasztottat, a teljes szerelemre, szenvedésre, boldogságra született embertársunkat figyelhetjük. Érezniünk kell, hogy KARLA és HERNER szerelema a köznapl emberek számára soha meg nem ismerhető valóságos szerelem, ami az étellel együtt születik és csak az élet utolsó szikrájával mullik el.

Karlának kitelt a büntetése, jószándéku ügyvédje vacsorára várja, hogy segítségére lehessen az életbe való visszatalálásban és a szabadság első nagyon nehéz óráiban mellette legyen.

Igen nagy jelenés még Karla és Herner találkozása; a „megbántott”. Herner szemrehányást tesz Karlának, aki pedig úgy jön feléje, hogy minden szenvedést elfe-

lejtett, egy szót sem beszél majd a múltiról és már a pusztá találkozásért kiegyenlítettnek veszi Hérner minden „tartozását”. Szinte összeroskad a két ember az egymást vádolásban. Wona megjelenik — „a tettes visszatér az áldozathoz” — hogy le-tartóztathassák. Karla minden hatást mellőzve, hang nélkül omlik egyik bőr karosszékre, fejét is el-rejtve annak támlájába, és mégis ez a darab és Karla leggyőzelemesebb pillanata. A három ember boldog dermettsége nagy pillanat, és most kellene összezáródnai a függönynek. Nem ez történik, még kapunk egy „hatásos” jelenést. Karla feláll győzelemes helyzetéből és halucinálva előre jön, állg tudják megnyugtatóni.

Ezt a szerzői és rendezői intézkedést nem tudjuk megérteni. Az elég sűrűn előforduló játékhibákért és stílustalanságokért elsősorban szintén a rendezés felelős. Igaz, hogy a darabrendezés szempontjából nehéz feladat és a hozzáértésen kívüli első-sorban érzéket igényel.

Bulla Elma ezzel a szereplésével a budapesti színházi világ érdeklő-

désének központjába került. Leg-főbb érdeme, hogy túlzások-ra nagyon is hajlamos sze-repét a legigényesebb néző számára is élvezhetővé tud-ta tenni. Értékemelő, hogy ez ki-mutathatóan egyéni érdeme. Páger Antal a számára új területen is művészi ösztönrel ismerte fel feladatát és az összhang érdekében még áldozatokat is hoz. Jól elkép-zelt és gondos alakítás Boray ügyvédje és Baróthy elmeszakér-tője, Szigeti Jenő kimeríthetetlen gazdagságú alakító képességével tű-nik ki, míg Keresztessy Mária egyetlen jelenésében is áhítatos át-érezéssel él a színpadon. A szemét állandóan forgató Z. Molnár (rend-őrtanácsos) néha még így is elhíttő figura. A fiatal Apáthy természetes és kellemes.

Gara Zoltán díszletel annyira hoz-zátartóznak a darabhoz, hogy azokat külön megcsodálni nem is lehetett. Ennél nagyobb eredmény díszleter-vezőnek nem is lehet.

EME.

FILM

A MESEAUTÓ.

Nem először találkozunk a vezér-igazgató úr és a kis hivatalnoklány szerelmi történetével; könyvben, fil-men és színpadon. Mégis haladást jelent ez a film az utóbbi időkben készült magyar filmekkel szemben, mert ha nem is mindög filmszerű, de elejétől végig; úgy a meséje, mint a párbeszédok, a színészek játéka dicséretesen ízléses.

A meseautó hivatalnoklánya csupa vágyódás a csillogás és pompa után, de ő azért más mint a többi. A vezérigazgató úr rangrejtve ismerkedik meg vele, mikor éppen megcsodálja a meseautót. Gyakorlott szeme rö-gtön látja, hogy ez a kislány az autó-ban is csak a mesét keresi és mert nagyon szép is, a meseautót neki ajándékozza.

A kislány legfőbb álma teljesült; a meseautó valósággá vált. A vezér-igazgató pedig álnéven, mint soffőr betársul a kocsiába és így az ő vá-gya is teljesedik; a kislány nem a

vezérigazgató urat, hanem az embert szereti meg benne. Végül is feleség lesz a kislányból, pedig erről nem is álmadozott, szinte úgy tűnik fel, hogy erre nem is vágyakozott. Persze ez nem olyan kihangsúlyozott a filmen, lehet, hogy ez csak filmiról, vagy rendezői figyelmeltenség.

Maga a mese fordultatos és néhány szellemes cselekmény is élénkíti. Bizonyos, hogy a magyar filmekkel szemben teljesen igénytelen közön-ség jóval többet kap a megszokott-nál. A belső képek még kissé szín-padiak, de annál szebbek a külsők; a budapesti és illiafüredi város es tájképek. Az első magyar film, ahol észrevettük, hogy a tájbemutatós ön-magában unalmas és néhány táj és város részletet egy-egy szereplő vagy cselekmény hátteréül lények-pezték.

A kiállítás olyan jó, hogy érdeme-sebb filmtörténetet is ki tudna szol-gálni.

Nagy hiba, hogy a magyar színé-szek nem tanulják meg a filmjüket

Is; így versenyképes filmet nem is tudnánk gyártani. A meseautó szereplői közül is csak Kabos és Gózon érik a filmjáték követelését. Törzs, Perczel és Gombaszögi játéka teljesen színpadszerű. Gyagon hiányoznak a filmből a jó epizódjelenések, ezt annál inkább sajnáljuk, mert néhány kitűnő epizód- (film-) színészünk már van.

A filmet Vadnai László és Vitéz Miklós írták, zenéjét Márkus Alfréd szerezte, rendezője Gál Béla.

TÁNCOS DÁMÁK.

A Warner Bros. revü filmje.

A címe után ítélve nem nagyon bíztunk a filmben. Nagyon kellemesen csalódtunk. A film revü része lüde csillogás és sohasem raffinált, finoman szellemes ötletekből áll. Nem verikre áhító szágerek kísérik, hanem vérbeli filmmuzsika, mely a filmnek végig értelmi része marad. A remek táncok a testkultúra jól elképzelt propagandája, a meztelenségnekülség pedig a tömeg-táncművészet legigazibb népszerűsítője.

Jó filmképek és fordulat események viszik közelebb a néző szívéhez az egyszerű, de annál emberibb kis mesét.

Egy tehetséges fiatalember kilátástalan harcot folytat az érvényesülésért. Dollár király nagybátyja, mert művész, leoperálta őt a családfáról, de még revüje bemutatását-is meg akarja akadályozni, mint az Erkölcse-nemesítő Egyesület elnöke. A revüt nagy harcok árán sikerült csak bemutatni (egy női „gangster” ötlettel szerzik meg a tőkét a fiú szerelmese apjától), a revünek óriási sikere van és a tiszta friss revüművészet még a tüntetésre felkészült erkölcsösöket is megbűvöli. A tüntetés azonban akaratuk ellenére is megtörténik és az egész társaság a rendőrségre kerül. A dollárkirály megfélemlítő dollárok ellenében azonnal szabadulhatna, kijelenti azonban, hogy életében még ilyen jól nem érezte magát, és marad. Bizonyos most már, hogy a revü megtalálta a jól kiérdemelt tőkét és a révbe jutott fiatalok meg sem állnak a világhír.

Csupa jó filmszínész játsza a filmet, tökéletes filmjáték kúrtúrával. Különösen kellemesen hat ránk Ruby Keeler lüde fiataisága és Dick Powell közvetlensége, úgy énekel, mint játéokban.

Busby Berkeley rendezése a film magas iskolája, úgyszintén a film fényképezése is.

EME.

A Magyar Írás szerkesztősége:

Felélős szerkesztő és kiadó: dr. Simon Menyhért.
Szlovenszkói szerkesztő: Szombathy Viktor, Komárom-Komarno.

Ruszinszkói szerkesztő: Rácz Pál, Ungvár-Užhorod.

Budapesti szerkesztőbizottság: Féja Géza, Marek Antal dr., Muhoray Elemér, Possonyi László dr., Szitnyay Zoltán és Vécsey Zoltán dr., képzőművészet: Ártinger Imre. Szerkesztőségi adminisztráció: IV. Prohászka u. 8. Telefon 844—12. (Kauzál papírkereskedés)

Erdélyi szerkesztő: Tamási Áron, Kolozsvár-Cluj, Strada Avram Jancu 46.

Amerikai szerkesztő: Reményi József, Cleveland-Ohio, USA.

A Magyar Írás kiadóhivatala és képviselői:

Szlovenszkói kiadóhivatal: Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet, Tornalja-Tornaľa.

Budapesti kiadóhivatal: IV. Prohászka u. 8. Telefon 844—12. (Kauzál papírkereskedés).

Főbizományosok:

Romániában „Pallas” könyv- és lapterjesztő vállalat, Kolozsvár-Cluj.

Jugoszláviában: „Literária” könyv- és lapterjesztő vállalat, Subotica.

A Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet

a magyar írók eredeti és idegen írók fordított műveinek, szépirodalmi, tudományos, ifjúsági könyveknek és időszaki folyóiratoknak kiadására alakult. Könyvpártoló szerve a

Kazinczy Könyvbarátok Társasága,

amely évente 4—6 kötet eredeti művet (kb. 1200 oldal terjedelemben) és a MAGYAR ÍRÁS tíz számát (egyenként 128 oldal terjedelemben), adja tagjainak.

Tagsági díj füzött sorozat megrendelése esetén Kč 120.—, Pengő 26.—, kötött sorozatnál Kč 150.—, Pengő 32.—.

Tagdíj negyedévenként fizetendő.

Fizetéseket továbbít a Magyar Írás minden szerkesztője, kiadóhivatala és bizományosa.

Részletes felvilágosítással szolgál a Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet, Tornalja-Tornaľa Póstafiók 25.

A KAZINCZY KÖNYV- ÉS LAPKIADÓ SZÖVETKEZET

kiadásában még kapható megjelent művek:

	bolti ára csehszlovák koronában füzve	kötve
Brogányi: Festőművészet Szlovenszkón	25.—	35.—
Darkó István: Két ember, egy árnyék	12.—	
— Szép ötvöslegény, Ferdetorony	12.—	18.—
— Zuzmara	10.—	
— Szakadék	10.—	16.—
Földes György: Kukkónia lelke	18.—	25.—
Gyalay Domkos: Vaskenyéren	15.—	20.—
Győri Dezső: Hol a költő?	15.—	20.—
Jaczkó Olga: Virágzó cseresznyék	15.—	20.—
Jarnó József: Magyar miniatűrök.		20.—
Juhász Árpád: Hamlet dán királyfi	15.—	20.—
Komáromi János: Zug a fenyves	15.—	20.—
Márai Sándor: Csutora	25.—	30.—
Mécs László: Az ember és árnyéka	20.—	26.—
— Vigasztaló	25.—	
Rácz Pál: Szomorú ember	15.—	20.—
Reményi József: Élni kell, I—II.	30.—	42.—
Sárosi Árpád: Áldozom a napnak	15.—	
Sebesi Ernő: Megrugott emberek	15.—	20.—
Sziklay Ferenc: Kazinczy évkönyv	15.—	20.—
— Világ ura	15.—	25.—
— A jöttment	20.—	25.—
Szombathy Viktor: Én kedves népem	20.—	26.—
Szitnyay Zoltán: Szeptemberi majális	20.—	25.—
Tamás Mihály: Mirákulum	20.—	25.—
Vécsey Zoltán: Az új Európa	20.—	26.—
Dr. Bálint Aladár: MUDr. Darvas	15.—	20.—

Megrendelhető, míg a készlet tart, a Kazinczy Szövetkezet irodái és a Magyar Írás szerkesztőségeiben, kiadóhivatalaiban.